מדינת ישראל
משרד החינוך

סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על־יסודיים
מועד הבחינה: קיץ תשע"ד, 2014
מספר השאלון: 005111
נספח: חוברת דפים ממסכת קידושין

גמרא א

מסכת קידושין

תורה ומצוות בחברה ובמשפחה

הוראות לנבחן

א. <u>משך הבחינה</u>: שעה וחצי.

ב. <u>מבנה השאלון ומפתח ההערכה</u>: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	—	(13×6)	— 78 נקודות
פרק שני (בקיאות) <u>או</u> פרק שלישי (עיון)	—	(7×2)+(8×1)	— 22 נקודות
סה"כ			— 100 נקודות

ג. <u>חומר עזר מותר בשימוש</u>: אין.

ד. <u>הוראות מיוחדות</u>: אין.

כתוב <u>במחברת הבחינה בלבד</u>, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב <u>כטיוטה</u> (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון (78 נקודות)

ענה על שש מהשאלות 1-7 (לכל שאלה — 13 נקודות).

1. <u>דיני בכור</u>

א. היו לפניו שתי המצוות "לפדות את בנו ולעלות לרגל" — איזו מן המצוות קודמת לאחרת? כתוב את שתי הדעות, ובאר את הנימוק של <u>כל אחת</u> משתי הדעות. (8 נקודות)

ב. אדם שיש לו חמישה בנים מחמש נשים –

(1) כתוב את הפסוק שממנו למדו חכמים שאדם זה חייב לפדות את כל בניו, והסבר את הלימוד.

(2) מי מן הבנים הוא "הבכור לנחלה"? הוכח את דבריך מפסוק.

(5 נקודות)

2. <u>חובות האב — להשיא את בתו וללמד את בנו אומנות</u>

א. "... וקחו לבניכם נשים ואת בנותיכם תנו לאנשים" (ירמיהו, כ"ט, ו').

(1) הסבר את שאלת הגמרא על פסוק זה.

(2) על פי תשובת הגמרא, הסבר מה על האב לעשות כדי להשיא את בתו.

(5 נקודות)

ב. בגמרא מובאים שני פירושים לפסוק "רְאֵה חיים עם אִשָּׁה אשר אהבת" (קהלת, ט', ט') המלמדים שאב חייב ללמד את בנו אומנות.

הסבר את <u>שני</u> הפירושים. בתשובתך באר את המילה "חיים" ואת המילה "אישה" על פי כל אחד מן הפירושים. (8 נקודות)

3. <u>גדול מצווה ועושה</u>

א. "ואמר רבי חנינא: ומה <u>מי שאינו מצָווה ועושה כך</u> מצָווה ועושה על אחת כמה וכמה".

(1) מנַיין למד רבי חנינא את דבריו המסומנים בקו?

(2) באר את <u>כל</u> דברי רבי חנינא המצוטטים.

(7 נקודות)

ב. מדוע אמר רב יוסף שיעשה "יומא טבא לרבנן" אם יאמרו לו שהלכה כרבי יהודה, ומדוע חזר בו? (6 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

4. כיבוד אב ואם

א. "איבעיא להו משל מי" – הסבר בלשונך את שני הצדדים של הבעיה. (3 נקודות)

ב. "נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה' מהונך מה להלן בחסרון כיס אף כאן בחסרון כיס".

כתוב את שני הפסוקים הנזכרים במובאה זו, והסבר את הלימוד מהם. (3 נקודות)

ג. "ואי אמרת משל אב מאי נפקא ליה מיניה לביטול מלאכה".

(1) בציטוט מובאות שאלה ותשובה. העתק למחברתך את התשובה בלבד.

(2) הסבר בלשונך את שאלת הגמרא ואת תשובתה.

(7 נקודות)

5. כבוד תלמיד חכם

א. כתוב שני מצבים שונים שבהם אין צורך לעמוד מפני רב או תלמיד חכם, וכתוב בכל אחד מן המצבים את הסיבה לכך. (9 נקודות)

ב. כתוב מצב אחד שבו אסור לתלמיד לעמוד מפני רבו. הסבר מדוע. (4 נקודות)

6. כבוד אב בית דין ונשיא

א. " 'והביטו אחרי משה עד בֹּאו האהלה'... חד אמר: לגנאי, וחד אמר: לשבח".

הסבר מהו הגנאי ומהו השבח. (9 נקודות)

ב. כיצד יש לכבד אב בית דין? (4 נקודות)

7. ייחוד

א. "אמר רב: מלקין על ייחוד ואין אוסרין על הייחוד" – הסבר את דברי רב. (4 נקודות)

ב. כתוב שני מצבים שבהם גבר ואישה שאינם קרובי משפחה שוהים לבד בחדר, ואף על פי כן "אין חוששין משום ייחוד". בתשובתך כתוב את הנימוק בכל אחד מן המצבים.

(9 נקודות)

/המשך בעמוד 4/

יש לענות על פרק שני <u>או</u> על פרק שלישי, לפי התכנים שלמדת.

פרק שני — בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)

(22 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שאלה 8 (חובה) (8 נקודות),
ועל <u>שתיים</u> מהשאלות 9-11 (לכל שאלה — 7 נקודות).

<u>שאלת חובה</u>

8. <u>מצוות עשה שהזמן גרמן</u>

א. נשים חייבות באכילת מצה אף שזו מצוות עשה שהזמן גרמא.
מדוע אכילת מצה היא מצוות עשה שהזמן גרמא, ומדוע למרות זאת נשים חייבות בה?
(4 נקודות)

ב. "ונקיש תפילין למזוזה תפילין לתלמוד תורה איתקיש בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שנייה תפילין למזוזה בפרשה שנייה לא איתקיש".
כיצד חשבה הגמרא ללמוד שנשים יהיו חייבות במצוות תפילין, ומדוע דחתה הגמרא אפשרות זו? (4 נקודות)

ענה על <u>שתיים</u> מהשאלות 9-11.

9. <u>תלמוד ומעשה</u>

א. הגמרא הכריעה ש"תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה" – הסבר הכרעה זו בלשונך, על פי רש"י. (3 נקודות)

ב. "וכשם שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה".

(1) הסבר באיזה דין מדובר בציטוט זה.

(2) רב המנונא למד את האמור בציטוט מתוך פסוק. הסבר את הפסוק לפי דרכו של רב המנונא.

(4 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

10. <u>דינים הקשורים לבעלי אומנויות</u>

א. "כל שעסקיו עם הנשים לא יתייחד עם הנשים".

(1) מהו ההבדל בין איסור ייחוד לכל אדם ובין איסור ייחוד לאדם שעסקיו עם נשים?

(2) מדוע נקבע דין אחֵר לאדם שעסקיו עם נשים? בתשובתך היעזר ברש"י.

(4 נקודות)

ב. "לא ילמד אדם את בנו... רועה וחנווני שאומנותן אומנות ליסטים".

מדוע שני המקצועות האלה נחשבים ל"אומנות ליסטים"? הסבר. (3 נקודות)

11. <u>מושגים ושאלות קצרות</u>

ענה על <u>שניים</u> משלושת הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 3.5 נקודות).

א. אישה פטורה מן האיסורים "בל תקיף" ו"בל תשחית". הסבר בלשונך איסורים אלה.

ב. "ולפני עִוֵּר לא תִתן מכשֹל" (ויקרא, י"ט, י"ד) – הסבר איסור זה, והדגם לפי הגמרא.

ג. אדם שהתכוון לעשות עבֵרה, עשה את המעשה, ובדיעבד התברר שמעשה זה אינו עבֵרה — חייב בכפרה.

כתוב דוגמה <u>אחת</u> מן הגמרא למקרה כזה, והסבר את הפסוק שממנו למדה הגמרא את הדין.

/המשך בעמוד 6/

פרק שלישי — עיון (ללומדים 6.5 דפים בתוספת עיון במקורות)

(22 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על שאלה 12 (חובה) (8 נקודות),
ועל שתיים מהשאלות 13-15 (לכל שאלה — 7 נקודות).

שאלת חובה

12. מצוות עשה שהזמן גרמן

א. נשים חייבות באכילת מצה אף שזו מצוות עשה שהזמן גרמא.

מדוע אכילת מצה היא מצוות עשה שהזמן גרמא, ומדוע למרות זאת נשים חייבות בה?

(4 נקודות)

ב. **(1)** רבנו תם הוכיח מן הגמרא שאישה יכולה לברך על מצוות עשה שהזמן גרמא.

הסבר את הוכחתו.

(2) הרב עובדיה יוסף ציטט את דעת החולקים על רבנו תם, וכתב בעקבות כך:

יש להעיר לאנשים יראי שמים שנותנים את הלולב שלהם לנשים לברך עליו ברכת הלולב, שחושבים לזכות אותן במצווה, ואינם אלא מכשילים אותן להיכנס בספק ברכה לבטלה, לדעת רבותינו הפוסקים ומרן שקיבלנו הוראותיו.

(הרב עובדיה יוסף, **שו"ת יחווה דעת**, חלק א', סימן ס"ח)

לפי דעה זו, מדוע ברכת נשים על מצוות עשה שהזמן גרמא היא "ספק ברכה לבטלה"?

בסס את תשובתך על נוסח הברכה.

(4 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

ענה על שתיים מהשאלות 13-15.

13. נשים לומדות תורה

א. כתוב את הפסוק שממנו למדו שאב אינו מצווה ללמד את בתו תורה, והסבר את דרך הלימוד. (2 נקודות)

ב. עיין בדברי הרב יעקב אריאל שלפניך, וענה על שני התת־סעיפים שאחריהם.

עצם הנחת היסוד של הפמיניזם – שיש לאישה מעמד מוערך כאישיות בזכות עצמה הוא נכון, והוא מובלט על רקע השינוי שהתחולל בדורות האחרונים עקב המהפכה התעשייתית. האישה אינה עוד עקרת בית בלבד. היא רוכשת השכלה, יש לה מקצוע. היא מסוגלת לפרנס את עצמה ולסייע בפרנסת הבית. תמורות אלו אובייקטיביות הן. תנאי החיים האובייקטיביים יצרו אותן. אין אנו יכולים להתעלם מהן. זהו שינוי חיצוני המחייב אותנו לשמר בתוכו את העקרונות הנצחיים של ההלכה בדבר מעמדה של האישה וצניעות היחסים בין נשים לגברים. ... לא יעלה על הדעת שאישה תימנע בימינו מרכישת דעת ומקצוע, ובמקביל לא יעלה על הדעת שאישה לא תרכוש רמה תורנית גבוהה ההולמת את רמת השכלתה הכללית, שהרי לא תהא כוהנת כפונדקית. ... לפיכך עלינו להפריד בין ביטויים וכינויים שמצינו כלפי נשים במקורותינו, המתייחסים למציאות החברתית שהייתה בימיהם ובין יחס ההלכה לאישה באופן עקרוני. הדוגמה הבולטת ביותר לכך היא לימוד תורה. אין ספק שמצוות תלמוד תורה בשלמותה המחייבת התמסרות ללא גבול להגות בתורה יומם ולילה – אינה מחייבת את האישה באופן עקרוני גם היום. עם זאת, האיסור ללמד תורה לנשים בגלל שעל ידי כך תיכנס בה עורמה (רמב"ם הל' תלמוד תורה א, יג), התייחס לסיטואציה שבה האישה הייתה מצויה בעיקר בין תנור לכיריים. אולם כשאישה רוכשת השכלה כללית ומקצועית, לא רק שאין לאסור עליה לימוד תורה בהתחשב בצורך, אדרבה כדי שאישיותה הדתית לא תיפגם, היא חייבת להרחיב את ידיעותיה התורניות במקביל לידיעותיה הכלליות.

(הרב יעקב אריאל, "מעמד האישה ביהדות", **הלכה בימינו**, עמ' 160, 166)

(1) הסבר מדוע בעבר קבעו חכמים שנשים לא ילמדו תורה, ומה שונה היום בתחום זה?

(2) מדוע היום נשים חייבות להרחיב את ידיעותיהן התורניות?

(5 נקודות)

/המשך בעמוד 8/

14. <u>מפני שיבה תקום</u>

עיין בדברי ספר החינוך שלפניך, וענה על <u>שני</u> הסעיפים שלאחריו.

לכבד החכמים ולקום מפניהם, שנאמר: "מפני שיבה תקום... והדרת פני זקן". פירשו זכרונם לברכה: "אין זקן אלא מי שקנה חכמה" (קידושין ל"ב, ע"ב).

משורשי המצווה, לפי שעיקר היות האדם נברא בעולם הוא מפני החכמה, כדי שיכיר בוראו, על כן ראוי לבני אדם לכבד מי שהשיג אותה, ומתוך כך יתעוררו האחרים עליה. ומזה השורש פירש איסי בן יהודה בגמרא בקידושין [שם] שאפילו זקן אשמאי, כלומר שאינו חכם, הוא בכלל המצווה, שראוי לכבדו מפני שברוב שניו ראה והכיר קצת במעשי השם ונפלאותיו, ומתוך כך ראוי לכבוד. והיינו דאמר רבי יוחנן שם בקידושין, הלכה כאיסי בן יהודה. וזה שאמרו, בתנאי שלא יהיה בעל עֲבֵרות, שאם כן מנע עצמו מכבוד.

(**ספר החינוך**, מצווה רנ"ז, מצוות כיבוד חכמים)

א. לפי בעל ספר החינוך, מיהו "זקן אשמאי", ומדוע יש לכבדו? (3 נקודות)

ב. לפי איסי בן יהודה, האם יש לכבד זקן רשע בעל עֲבֵרות? כתוב את דעת רש"י ואת דעת בעל ספר החינוך. הוכח את תשובתך מתוך דבריהם. (4 נקודות)

15. <u>מושגים ושאלות קצרות</u>

ענה על <u>שניים</u> משלושת הסעיפים א-ג (לכל סעיף — 3.5 נקודות).

א. אישה פטורה מן האיסורים "בל תקיף" ו"בל תשחית". הסבר בלשונך איסורים אלה.

ב. "ולפני עִוֵּר לא תִתן מכשֹׁל" (ויקרא, י"ט, י"ד) — הסבר איסור זה, והדגם לפי הגמרא.

ג. אדם שהתכוון לעשות עֲבֵרה, עשה את המעשה, ובדיעבד התברר שמעשה זה אינו עֲבֵרה — חייב בכפרה.

כתוב דוגמה <u>אחת</u> מן הגמרא למקרה כזה, והסבר את הפסוק שממנו למדה הגמרא את הדין.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

נספח — חוברת דפים ממסכת קידושין

הנחיות לנבחן

בחוברת שלפניך דפי גמרא מתוך תכנית הלימודים.
בדפים אלה מובאות הסוגיות שבהן עוסקות השאלות במבחן.

מפתח הדפים בחוברת:

א. דפים משותפים ללומדים עיון ובקיאות:

עמודים 3-13 — דף כ"ט ע"א — דף ל"ד ע"א

עמודים 17-18 — דף פ"א ע"א — דף פ"א ע"ב

ב. דפים נוספים ללומדים דפי בקיאות:

עמוד 14 — דף ל"ד ע"ב

עמוד 16 — דף מ' ע"ב

עמוד 19 — דף פ"ב ע"א

האשה נקנית פרק ראשון קידושין כט.

עד שימשוך. כשור: **ויחזיק.** כנכסי: **משכו.** לדיוט [ו]מפץ של הקדש מיד הגוזר בתמה: **ולא הספיק לפדותו.** כלומר לתת למיו לגזוב: **נותן מאתים.** לכי לתיקר נרעות הקדש לתיקר הומיל ולא נתן המעות: **לא יהא כח הדיוט כו'.** אתם משכו מיד הדיוט יתלם כל מעותיו לקנאו במשיכה וכרשותו הוא לזל: **פדאו.** נתן את המעות: **מתני' כל מעות שהם כו'.** בגמ' מפרש לכולה מתני': **שמזמן גרמא.** שהזמן גורם [ו]לה שתמש: **חוץ מכל שקיף.** פחת הרשם: **וכל שמשים.** פחת זקן: **וכל שמעה.** דכתיב: **נמ' לי נימא דמייתב כרש למיעבד לנחש.** והכי משמע כל מעות שהכן מלווה על מניו נשיס פטורות בתמיה: **אין אמו ואביו מיכאן מיכאן.** בגמ' כלומר: **אין אמו ואביו** [ו]מיכאן מיכאן שפרה בתמיה: **ואיתי מקרא.** כגון הנך דמפרש בגברייתא ללמוד תורה ולמולו ולפדותו מה [ו]לעיס שם בכור הוא ולהשיתו לשם [ו]וכולה ילוף [ו]ואזיל מקרא: **אף להשיבו בגבר.** שמא יפרוס בספינה ומטבע ויפחתו שם אין יודע לשוט: **ליפטור פ"ר.** והלא יש לו למדו כלום: **כאילו מלמדו ליפטור.** לכיון לאין לו תורמות ויפסר למתו יל בפרשת דרכים ולפטור את הבריות: **כאשר נוה אומר.** ולא את ברה: **מיפייב מיהו.** כשיגדל: **משכחן מיד.** לאבריהס נאמר כן: **אינו אלא לעון וירוו.** שיהא מניר וחרון בדבר ומוסג מיד ומוסג לגורות: **מיפדה מפדה כו'.** כלומר קרי ביה [ו]תפדה: **ואיכי מלן דלא מיפקדא.** אילי אתו מנין שמיה מצוה לפדות את בנה כיון דמיות עשה אלא הזמן גרמא הוא בעי קרא למעוטי: **לפדות את עלמו.** כשהוא נכור ולא פדאו אביו: **ואיכי מנלן דלא מיחייבא.** נהי לפניה אינו מצווה לפדותה דכתיב נכור נגיך אימא אילי תפדה נפשה נכשמגדל דהא קרינן ביה תפדה אלמא מצוה מוטל עליו ומה רמיא והך מצות עשה שאין הזמן גרמא היא: **כל שמתרים כו'.** אלמא **הוא לפדות.** שלא פדאו אביו: כל

דכתיב [ו]**ויערל זכר אשר לא ימול את בשר ערלתו ונכרתה איהי מיחייבא דכתיב** [ו]**כאשר צוה אותו אלהים** [ו]**אותו ולא אותה שכחן מיד לדורות מנלן תנא דבי ר' ישמעאל כל מקום שנאמר צו אינו אלא זירוז מיד ולדורות זירוז דכתיב** [ו]**וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו מיד ולדורות דכתיב** [ו]**כי היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם: לפדותו: מנלן דכתיב** [ו]**כל בכור בניך תפדה** [ו]**והיכא דלא פרקיה אבוה מיחייב איהו** [ו]**למפרקיה דכתיב** [ו]**פדה** [ו]**תפדה ואיהי מנלן דלא מיפקדה דכתיב תיפדה תפדה כל שמצווה לפדות את עצמו מצווה לפדות את אחרים וכל שאינו מצווה לפדות את עצמו** [ו]**אינו מצווה לפדות אחרים ואיהי מנלן דלא מיחייבא למיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה כל שאחרים מצווים לפדותו מצווה לפדות את עצמו וכל שאין אחרים מצווים לפדותו אין מצווה לפדות את עצמו ומנין שאין אחרים מצווין לפדותה דאמר קרא כל בכור בניך תפדה** [ו]**בניך ולא בנותיך** [ו]**תנו רבנן** [ו]**הוא לפדות ובנו לפדות הוא קודם לבנו רבי יהודה אומר בנו קודמו שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו אמר רבי ירמיה הכל מודין כל**

משכו בכאתים ולא הספיק וכו' נותן מאתים ס"ט לא יהא כח הדיוט חמור מהקדש. ופ"ת מיפוק ליה מטעם לתמירמו לגזוה כמכירתו להדיוט וכיון דמשכו בתאתים אינו יכול לתחזר[א] בו וי"ל כיון דבטעות היה כמו הכא אלא היכי אמינא השתא לא יהא כח הדיוט כמכירה להדיוט וקשה לתמר בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קנ.:) גבי בנו של יוסף בן יועזר לתמכת מלגיחתא תמרה ליה דניתהו זיל מוכיח לגזבר להקדש ולא תשיחת את לתמירה לגבוה כמכירה להדיוט ולתמי אי לא שומת בטעות הוא לא יתמר לתתה פחותה משוה וי"ל בדבר שאין אומתו יודעה כגון מרגניתא[ב] גומר בדעתו אפי' תשוה יותר שהרי כמו כן מסופק שמא שוה פחות ת"ש וי"ל להתם כשאם שומה נפחות משוה מתכוון ליותר להקדש ת"ש שייך לומר לתמירמו לגזוה כמכירתו להדיוט אבל הכא לא נתכוין ליותר כלל כשמשכו בתאתים שכך היה שוה נפחות שעה ולא שייך לתמירמו לגזוה כמכירה להדיוט[ב] **אמו** הדיוט **לאו אמי שפרע** קא. וכיון להדיוט אינו יכול לחזור בו לגלא מי שפרע היכא דייהיב לו דמי כמו כן הקדש לא יחזור בו וקשה לתמר כרק הכיזקין (גיטין ד' נב.[ב]) דיתמי הרי הן להקדש ולא מיקרו לגלא בכספים (ב) דקא יהיב דמי ליתמי לתפילי וחל א)אין לוקח יכול לחזור בו לתיקור יתמי יכלו לחזור כהם לגלא כה הדיוט תמור מכח הקדש ולתמי הכא להדיוט נמי תיכל כהדיוט ופ"ת לתיכם [ב]קונים לגלא משיכה לגלא שייכו תכמים כתם [ב]לעשות להקדש שיכו קונים בכסף הילכך במקום הפסדם של יתומים מוקימינתו[ב] לדיוט ת"ש דהדיוט קלי כמי שפרע כלי לגלא יהיה כח הדיוט מהזמה מעלכן ולא יפחו לילי הפסד ע"ש תקנת תכמים כי לולי התקנה היו מוזיים כהם לתפי' קנלו תמעות[ד] כיון לגלא משך תכל הקדש דמלתורייתא הוא לתקני' כהם לתפי' לגלא לכנן תקנו משיכה להזריתן לגלא יהא כח הדיוט תמור מכח הקדש וכיון דהדיוט תיכו יכול לחזור בו לגלא ת"ש תקבל עליו מי שפרע נוקמיה לדייהיב בכסף ולא יוכל הקדש לחזור בו כלל כיון שקיבל הכסף:

אותו [ו]**ולא אותה.** ופ"ת לת"ל קרא תיפוק ליה דמעות עשה שהזמן גרמא הוא שימוש נעשה לעידתו ת"ל דבכור ניתן לאכילה לכהן ומה לכהן שהוא לאכילה אין לו בו שימוש אלא לאכילה אין לו בו הפסד ת"ש שהזמן גרמא הוא לתין מלין לגלא (יבמות דף עב.) וי"ל לתמי ת"ד התם לתילה לגלא נזמנה נוהגת כין ביום כין בלילה: **ואיתי מגא** לן דלא מיחייבה [ו]מיפרק נפשה דכתיב תפדה תיפדה. ופת תמתר מיפוק ליה משום דכתיב כל נכור בניך תפדה

עין משפט נר מצוה

רש א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל"ב:

שה ב ג ד מיי' פ"ג מהל' מע"ב ע"ז הלכה ג:

שו ה מיי' פ"ו מהל' ממרים הל"ג ממג עמין קמו טוש"ע יו"ד סי' שם סעי' ח:

שז ו מיי' פ"ח מהל' מע"ב מילה הל"ג ממג עמין כח טוש"ע יו"ד סי' רמ:

שח ז מיי' פ"ח מהל' ממרים הל"ג ממג עמין קמד טוש"ע יו"ד סי' שם סעי' ה:

שט ח מיי' פ"ח מהל' מ"א הל"ג ממג עמין יג טוש"ע יו"ד סי' רמה סעי' ה:

שי ט מיי' פ"ח מהל' מילה הל"ג ממג עמין כח טוש"ע יו"ד סי' רסו:

שיא כ טוש"ע שם בהגה"ה:

שיב ל מיי' פ"ח מהל' כלאים הל"ב ממג עמין קמד טוש"ע יו"ד סי' שה סעי' ט:

שיג מ מיי' שם טוש"ע שם סעי' ג:

שיד נ מיי' שם הל"ג טוש"ע שם סעי' ה:

שטו ס מיי' שם הל"ב טוש"ע שם סעי' טו:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה מיפקדא וכו' קרי ביה תפדה: (ו) הום' ד"ה אלו וכו' בכספים דהיכא דקא יהיב:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה אלו וכו' דקא יהיב דמי ליתמי אפילו חל אין כו' וצ"ע דמסוק מלא אין ע"פ הסוגיא דגיטין יעוש"ה ודו"ק:

מוסף תוספות

א אפילו לא משכו נמי כיון שאמר לפדותו במאתים. תוס' ב"ב קלב: ב. כי לא אמר לקנות רק שיה בשוה. שם. ג בתום' גיטין דף נב. מקשה בב"א. גבי הקדש כה"ג אינו יכול לחזור כיון דאיכא מי שפרע בהדיוט. ד. ולא קיימי אפי' בטי שפרע. שם. ה כמו פדיון הבן דאין זמנו אלא [מ]שלשים, וקרי ליה לקמן בפירקין (לד.) מ"ע שלא הזמן נרמא. תוס' הרא"ש.

תום' ר"י הזקן

ער שימשוך. המשלטין ויחזיק בקרקע. משכו. חפץ של הקדש שהגזבר מכרה. לפדותו. ליתן המעות. ונתן הכסף. גבי הקדש כתיב שאין אדם קונה מן ההקדש אלא בכסף. משכו במאתים. איכא מאן דמפרש שלא דבר כלום אלא ששאל לגזבר בכסכה כסף תתן לי זה החפץ ואמר לו הגזבר במאתים ועמד ומשכו. אבל אם אמר לו מאתים אתן לך אינו יכול לחזור בו אע"פ שלא משך, דאמירתו לגבוה כמשיכתו לחדיוט. והעיקר דלא אמרינן אמירתו לגבוה יכו' אלא במה שהוא נותן לגבוה כגון שור זה עולה כדאמרינן כיצד אמירתו לגבוה יכו', אבל מה שהוא אומר ליתן לא שייך ביה אמירתו לגבוה שהרי לא אמר שהוא נותן אלא יתן. ואיכא ס"ד אמירתו לגבוה כמשיכתו להדיוט שהרי הדיוט אמרינן בכמה שהוא תחת ידו שהוא יכול למוסרו, אבל מה שאינו תחת ידו לא הרי כלום אפילו הקדישו אינו קדוש ומשום הכי אצטריך משכו, דאפילו אין המעות בידו נחייב בהן. משום הכי נקט פדאו בכאתים לסברא דילן שנתן המעות ולסברא אחרינא להודייע שהמעות ברשותו ונתנם, וה"ה אפילו לא נתנם אם הם תחת ידו דאמירתו לגבוה כמשיכתו להדיוט. ולפירושא קמא משום סיפא נקט ליה כשהוקר דדוקא כשנתן מעות אין הגזבר חוזר אבל לא נתן מעות חוזר. הכא נמי ניתמא. דזה לעיל אע"ג דאין קנין הקדש כמשיכה אמרינן לתועלת הקדש דקנה, הכא נמי אע"ג דקנין הקדש בכסף. לתועלת הקדש נימא דלא קנה משום לא יהא כח הדיוט. אמו. כלומר וכי הדיוט רשאי לחזור בו והא אם יחזור בו יקבל עליו מי שפרע, הילכך נזבר לא יחזור בו וקנה הפודה שהרי תורה זכתה לו שיקנה בכסף. ומהדיוט נמי קנה כל כך שאם רוצה לחזור יקבל עליו מי שפרע. אבל לאי לתומרא דכל היכא דאיכא מי שפרע להדיוט לא יחזור כו גובר, דתנן בשקלים פ"ד דמתניא בפרק הזהב (ב"מ כו, ב) המקבל עליו לספק סלתות מר' סאין בסלע ועמדו שלש סאין בסלע יספק מארבע קבל עליו לספק ג' סאין בסלע והחלו ועמדו מארבע נותן כפף ע"פ שהוקר קנה שהתורה אמרה שיקנו הקדוש בכסף. נשים פטורות. וכי הכת פטורה מכבוד אב ואם. שנים. שהזהיר הבן והבת. תניא. תנן במתני' מה ששנו בבריית. לפטור. שמתוך שאין לו אומנות [גורם לן להיות פלסטם את הבריות. **לכם.** דבים משמע והיינו ב"ד. **אשר לא ימול ונכרתה.** אלמא הוא מצוה. **תפדה.** קרי ביה תפדה דלא מתייבא לפדות את בנה דלא מפקדא בפרקונה דידה.

מסורת הש"ס

ו) מעבר זמי פ"ד מ"ו מופסחת בערכין פ"ד ס"ב. **ב)** [ע' תוס' שבת קכת. ד"ה ומתן], **ג)** גיטין נב., **ד)** [ב"מ מד ע"ב], **ה)** תוספתא דסוטה פ"ב ה"ח [בהוספת כ: שבת כב. עירובין מ. מגילה ד. ב"ב ג. נמחות מג. ועי"ע תוספתא דקידושין פ"ב ה"ח], **ו)** [ויקרא יט, כז], **ז)** [שם], **ח)** [שם נה, ו], **ט)** [לקמן ב:], **י)** תוספתא דקידושין פ"א ה"ח מכילתא פוף פ' בא [לקמן ב:], **כ)** [לקמן פב ע"א ע"ש], **ל)** [בכמ"י: בגבר. ובלקמן ב ע"ש], **מ)** [בלפו"י: מלאכה], **נ)** [בכמ"י: למיפקך נפשיה], **ס)** [ב"פדה" לתמי בכמ"י. ובלפו"י תיפדה. וכ"כ בכ"י וכ"ז כ"י ב"ר ולמ"ש. ועיין רש"ל. רש"ס. וב"י מדעמוקא], **ע)** בכורות מט: [תוספתא דבכורות פ"ב] [ע' תוס' בכורות פ"ו ס"ג], **פ)** [בכ"י שבה"ס: לתפון], **צ)** [בכ"י שבה"ס: לתמוה], **ק)** [ל"ל וכולהו. וכ"ה(ל)], **ר)** [ל"ל תמר ד"ה מתייב], **ש)** [ע' תוס' לעיל טו ע"ש ד"ה והלכתא], **ת)** [וע"ע תוס' ב"ב קלב: ד"ה ולא], **א)** [בס ד"ה יכול], **ב)** [ב להוסיף מהס. (כ"ס מדעמיה)], **ג)** [בתוס' הרא"ש: לעשותם], **ד)** [בלפו"י: מתיעס].

תורה אור השלם

1. ואם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְקֻדָּישׁ אֹתוֹ וְיִסַּף חֲמִשִׁית כֶּסֶף עֶרְכֶּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט
2. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג
3. וַיְמָל אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן שְׁמֹנַת יָמִים כַּאֲשֶׁר צִוָּה אֹתוֹ אֱלֹהִים: בראשית כא ד
4. וְאֵת בְּרִיתִי אֲשֶׁר תִּשְׁמְרוּ בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ הִמּוֹל לָכֶם כָּל זָכָר: בראשית יז י
5. וְעָרַל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יָמוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפָר: בראשית יז יד
6. וְצִוֵּה אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְחַזְּקֵהוּ וְאַמְּצֵהוּ כִּי הוּא יַעֲבֹר לִפְנֵי הָעָם הַזֶּה וְהוּא יַנְחִיל אוֹתָם אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר תִּרְאֶה: דברים ג כה
7. אַתֶּם כָּל אֲשֶׁר נִצַּבְתֶּם הַיּוֹם כֻּלְּכֶם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם זִקְנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל: דברים כט ט
8. וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ
9. כָּל פֶּטֶר רֶחֶם לִכְלָל יֶשׁ אֲשֶׁר יַקְרִיבוּ לַיְיָ בָּאָדָם וּבַבְּהֵמָה יִהְיֶה לָךְ אַךְ פְּדֹה תִפְדֶּה אֶת בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה תִּפְדֶּה: במדבר יח טו

מוסף רש"י

מאי טעמא ונתן הכסף ויקם לו. לן הקדש נקנה בשמזמן גרמא ניתן כסף ויקם לו חמשית כסף ערכך עליו ויקם לו ולא שור ומקח קונין קרקעות ולא מעכיה לא מטבלאין (לקמן נז:). שהזמן גרמא. **לפיכך שעמד ולא** מתיב רב [לקמן לד.]. **וכל מצות לא תעשה וכו' ואחד הנשים חייבים.** להקיש מכפות אשה לאיש ויש לכל שעשוק שבמצוה [ברכות כ.]. **דמחייב ברא למיעבד לאבא.** כגון כנוך ומולן [לקמן ל.]. שזה מצותו על אביו וזה מצות בנו עליו. מלות פדיתת של בן זה תיפה על פני שאר מלות ומלות בנו עליו [בכורות מח.].

כמכירתו לחדיוט. אבל מה שהוא אומר ליתן לא שייך ביה אמירתו לגבוה שהרי לא אמר שהוא נותן אלא יתן. ואיכא ס"ד אמירתו לגבוה כמכירתו להדיוט שהרי הדיוט אמרינן בכה שהוא תחת ידו שהוא יכול למוסרו, אבל מה שאינו תחת ידו לא הרי כלום אפילו הקדישו אינו קדוש ומשום הכי אצטריך משכו, דאפילו אין המעות בידו נחייב בהן. משום הכי נקט פדאו בכאתים לסברא דילן שנתן המעות ולסברא אחרינא להודייע שהמעות ברשותו ונתנם, וה"ה אפילו לא נתנם אם הם תחת ידו דאמירתו לגבוה כמכירתו להדיוט. ולפירושא קמא משום סיפא נקט ליה כשהוקר דדוקא כשנתן מעות אין הגזבר חוזר אבל לא נתן מעות חוזר. הכא נמי ניתמא. דזה לעיל אע"ג דאין קנין הקדש כמשיכה אמרינן לתועלת הקדש דקנה, הכא נמי אע"ג דקנין הקדש בכסף. לתועלת הקדש נימא דלא קנה משום לא יהא כח הדיוט. אמו. כלומר וכי הדיוט רשאי לחזור בו והא אם יחזור בו יקבל עליו מי שפרע, הילכך נזבר לא יחזור בו וקנה הפודה שהרי תורה זכתה לו שיקנה בכסף. ומהדיוט נמי קנה כל כך שאם רוצה לחזור יקבל עליו מי שפרע. אבל לאי לתומרא דכל היכא דאיכא מי שפרע להדיוט לא יחזור כו גובר, דתנן בשקלים פ"ד דמתניא בפרק הזהב (ב"מ כו, ב) המקבל עליו לספק סלתות מר' סאין בסלע ועמדו שלש סאין בסלע יספק מארבע קבל עליו לספק ג' סאין בסלע והחלו ועמדו מארבע נותן כפף ע"פ שהוקר קנה שהתורה אמרה שיקנו הקדוש בכסף. נשים פטורות. וכי הכת פטורה מכבוד אב ואם. שנים. שהזהיר הבן והבת. תניא. תנן במתני' מה ששנו בבריית. לפטור. שמתוך שאין לו אומנות [גורם לן להיות פלסטם את הבריות. **לכם.** דבים משמע והיינו ב"ד. **אשר לא ימול ונכרתה.** אלמא הוא מצוה. **תפדה.** קרי ביה תפדה דלא מתייבא לפדות את בנה דלא מפקדא בפרקונה דידה.

דפי הגמרא לקוחים ממהדורת וגשל, באדיבות הוצאת וגשל. כל הזכויות שמורות.

כט: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

ואזיל בהן ומריח להו משעבדי. כלומר נגני מרי פריק ליה לגבייהו אפס היה פודה עצמו נגני מרי לא היה פודה נגו ומיהן כאן מותרה למלות נגו עליו יותר ממלות [ה]גופו כפ"ם וק' דמדרבנן יש מותרה לנקומות למלות גופו עדיף ויאמרו [ג] פדה את עצמך כמלה ואם יאמר תפדה את עצמי ממשעבדי יאמרו אין נפרעין מנכסים משועבדים כמקום שיש מרי[ה] ואפי' פדה נגו בכור מבני מרי יאמרו לכהן הנאתו לך מקום לנגזות ממנו אותם ממש שיש מוכין ולכך פירש ר"י דמיירי כגון דאיכא חמש משועבדי מילתא כהאי דאפותיקי לכהן בעבור יעקב שיש בו ואח"כ מכרה ושוב גדל יעקב והיה לו בן ועמד הוא ונפדות ואין להם אלא ה' שלשים מבני מרי [ו]ור' יהודה סבר מלוה שכתובה כתובה כשלמת שיעבוד לכתובת אשה ואין לה אלא ה' שלשים מבני מרי ליעקב לפי שעמדו על נכסי אביו יותר מעל נכסי עלמו דחוב אחד על נכסי אחד ולא על נכסי הבן ואינם יכולים לומר הואיל ואנו לך מקום בנכסי יעקב אחין עליו לשלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו כלום וכן משמע להסוון דקתני שזה מצותו על אביו[א]: **הא** לין והא להו. פי' בקונטרס בני בנו היו טוענין וגורסין משניות התנאים בפ"י ומתוך שעומדים תוך למקומם אין נרכי הבית מוטל עליהם עשה אפס להוה ליה בלא הרהור ואח"כ לומד תורה הן לו לבני ר"י הלומדים במקומם אם עשה אפס יהו כל נרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו ואפס ר"ת דמשמע דקאמר שמואל דעשה אפס מצלה כדי להיות בלא הרהור ומוקי לה למילתיה בבני בנו ר"י הלומדים במקומם אם עשה אפס יהו כל נרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו: **מוזיף**. רב הונא לרב המנונא: **דלא פרים פודר**. כדרך שמוחלין לו לאדם שיעבוד נכסיו לחבירו שלא יפרע ממנו אלא מנכסים שיש לו בשעת מתן מלוה ולא מנכסים שיקנה אחר כך כדאמרינן בפרק מי שהיה נשוי (כתובות פב:) ואם אי אפשר. שיצרו מתגבר עליו. הא לן. פי' בני בכל שהולכים חוץ לעירם ללמוד תורה אין נרכי הבית מוטלין עליהם הילכך ישא ואח"כ ילמוד תורה, אבל בני ארץ ישראל שלומדים תורה במקומם אם יכלו אשה תחלה נרכי הבית מוטלים עליהם ונתבטל. ומסתברא דהכי פירושא, הא לן שיצרנו מתגבר עלינו, הא להו שמתוך שהם חפצים בתורה אין יצרם מתגבר עליהם. והשתא לא פליגי שמואל ור' יוחנן עם הברייתא. וכן נראה מפי הר"ם פ"א [מהל' ת"ת ה"ה].

* אולי צ"ל ששעבד יעקב קודם שנולד ראובן ויש ביד יעקב ה' סלעים לפדות ראובן בנו. ועי' בתוס' ד"ה ואזיל וש"נ בש"ך בדם ר"י.

כל היכא דליכא אלא חמש סלעים [א]הוא קודם לבנו מאי טעמא מצוה דגופיה עדיפא כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדים וחמש בני חורין [ב]ר' יהודה סבר [ג]מלוה דכתיב בתורה ככתובה בשטר דמיא בהני חמש פריק לבריה ואזיל כהן [ד]וטריף ליה לחמש משועבדים לדידיה ורבנן סברי מלוה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא והילכך מצוה דגופיה עדיף [ה]ת"ר לפדות את בנו ולעלות לרגל [ו]פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל ר' יהודה אומר עולה לרגל ואח"כ פודה את בנו [ז]שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת בשלמא לר' יהודה כדקאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו דאמר קרא [ח]כל בכור בניך תפדה והדר לא יראו פני ריקם [ט]ת"ר מנין שאם היו לו חמשה בנים מחמש נשים [י]שחייב לפדות כולן ת"ל כל בכור בניך תפדה פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא [יא] מהו דתימא נילף בכור בכור [יב] מנחלה מה להלן ראשית אונו [יג] אף כאן ראשית אונו קמ"ל: ללמדו תורה: מגלן דכתיב [יב]ולמדתם אותם את בניכם והיכא דלא אגמריה אבוה [יג]מיחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב [יד] ולמדתם איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב ולימדתם ולמדתם [טו]כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד ואיהי מנלן [טז]דלא מיחייבה למילף נפשה דכתיב ולימדתם ולמדתם כל שאחרים מצווין ללמדו מצווה ללמד את עצמו וכל שאין אחרים מצווין ללמדו אין מצווה ללמד את עצמו ומנין [יז]שאין אחרים מצווין ללמדה דאמר קרא ולמדתם אותם את [יח]בניכם ולא בנותיכם ת"ר [יט]הוא ללמוד ובנו ללמוד [כ]הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר [כא]אם בנו זריז [כב]ומהולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו כי הא דרב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב שדריה אבוה לקמיה דאביי כי אתא חזייה דלא הוה מיחדדין שמעתיה א"ל אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא שמע אביי דקא הוה אתי הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי דכי הוו עיילי בתרין אפי' ביממא הוו מיתזקי אמר להו לא ליתיב ליה אינש אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא [כג]על בת בההוא בי רבנן אידמי ליה כתנינא דשבעה רישיותיה כל כריעה דכרע נתר חד רישיה אמר להו למחר אי [כד]לא איתרחיש ניסא סכינתין [כה]ת"ר ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה [כו]אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה [כז]ולא פליגי הא לן והא להו: משתבח ליה רב חסדא לרב הונא בדרב המנונא דאדם גדול הוא א"ל כשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא חזייה דלא פרים סודרא א"ל מאי טעמא לא פריסת סודרא א"ל דלא נסיבנא אהדרינהו לאפיה מיניה א"ל חזי דלא חזית להו לאפי עד דנסבת רב הונא לטעמיה דאמר [כח]בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה בעבירה סלקא דעתך אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה אמר רבא וכן תנא דבי ר' ישמעאל עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון [כט]שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו אמר רב חסדא האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה

כל היכא דליכא אלא חמש סלעים [א]הוא קודם לבנו מאי טעמא מצוה דגופיה עדיפא כי פליגי היכא דאיכא חמש משועבדים וחמש בני חורין [ב]ר' יהודה סבר [ג]מלוה דכתיב בתורה ככתובה בשטר דמיא בהני חמש פריק לבריה ואזיל כהן [ד]וטריף ליה לחמש משועבדים לדידיה ורבנן סברי מלוה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא והילכך מצוה דגופיה עדיף [ה]ת"ר לפדות את בנו ולעלות לרגל [ו]פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל ר' יהודה אומר עולה לרגל ואח"כ [ז]פודה את בנו שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת בשלמא לר' יהודה כדקאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו דאמר קרא [ח]כל בכור בניך תפדה והדר לא יראו פני ריקם [ט]ת"ר מנין שאם היו לו חמשה בנים מחמש נשים [י]שחייב לפדות כולן ת"ל כל בכור בניך תפדה פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא [יא] מהו דתימא נילף בכור בכור [יב] מנחלה מה להלן ראשית אונו [יג] אף כאן ראשית אונו קמ"ל: ללמדו תורה: מגלן דכתיב [יב]ולמדתם אותם את בניכם והיכא דלא אגמריה אבוה [יג]מיחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב [יד] ולמדתם איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב ולימדתם ולמדתם [טו]כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד ואיהי מנלן [טז]דלא מיחייבה למילף נפשה דכתיב ולימדתם ולמדתם כל שאחרים מצווין ללמדו מצווה ללמד את עצמו וכל שאין אחרים מצווין ללמדו אין מצווה ללמד את עצמו ומנין [יז]שאין אחרים מצווין ללמדה דאמר קרא ולמדתם אותם את [יח]בניכם ולא בנותיכם ת"ר [יט]הוא ללמוד ובנו ללמוד [כ]הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר [כא]אם בנו זריז [כב]ומהולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו כי הא דרב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב שדריה אבוה לקמיה דאביי כי אתא חזייה דלא הוה מיחדדין שמעתיה א"ל אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא שמע אביי דקא הוה אתי הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי דכי הוו עיילי בתרין אפי' ביממא הוו מיתזקי אמר להו לא ליתיב ליה אינש אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא [כג]על בת בההוא בי רבנן אידמי ליה כתנינא דשבעה רישיותיה כל כריעה דכרע נתר חד רישיה אמר להו למחר אי [כד]לא איתרחיש ניסא סכינתין [כה]ת"ר ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה [כו]אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה [כז]ולא פליגי הא לן והא להו: משתבח ליה רב חסדא לרב הונא בדרב המנונא דאדם גדול הוא א"ל כשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא חזייה דלא פרים סודרא א"ל מאי טעמא לא פריסת סודרא א"ל דלא נסיבנא אהדרינהו לאפיה מיניה א"ל חזי דלא חזית להו לאפי עד דנסבת רב הונא לטעמיה דאמר [כח]בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה בעבירה סלקא דעתך אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה אמר רבא וכן תנא דבי ר' ישמעאל עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון [כט]שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו אמר רב חסדא האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה

כל היכא דליכא אלא חמש סלעים. לעיל ליה נכסי מלוה ה' סלעים: **ככתובה בשטר דמיא**. ונפדיון עלמו היה מחוייב קודם שישעבד קרקעותיו ויטרוף מה שלקוחות הילכך בחמש בני מרי לאיכא פריק לבריה זה מזה[ב] שכרי מלות נגו עליו יותר ממלות נגו עליו ומיהן כאן מותרה למלות נגופו לנקומות על פדיון עלמו: **לאו ככתובה בשטר דמיו**. ומיהו גובה ממשועבדים: **דכפיף ולמדתם**. קרא מתרינן הוא ולמדתם אותם ומתרתם לעשותם (דברים ה): **דלא מיחייבה**. ללמד את בנה דכתיב בתורה ככתובה בשטר דמיא בהני חמש פריק לבריה ואזיל כהן ומריח ליה לחמש משועבדים לדידיה ורבנן סברי מלוה דכתיב באורייתא לאו ככתובה בשטר דמיא והילכך מצוה דגופיה עדיף [ה]ת"ר לפדות את בנו ולעלות לרגל [ו]פודה את בנו ואחר כך עולה לרגל ר' יהודה אומר עולה לרגל ואח"כ [ז]פודה את בנו שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת בשלמא לר' יהודה כדקאמר טעמא אלא רבנן מאי טעמייהו דאמר קרא [ח]כל בכור בניך תפדה והדר לא יראו פני ריקם [ט]ת"ר מנין שאם היו לו חמשה בנים מחמש נשים [י]שחייב לפדות כולן ת"ל כל בכור בניך תפדה פשיטא בפטר רחם תלא רחמנא [יא] מהו דתימא נילף בכור בכור [יב] מנחלה מה להלן ראשית אונו [יג] אף כאן ראשית אונו קמ"ל: ללמדו תורה: מגלן דכתיב [יב]ולמדתם אותם את בניכם והיכא דלא אגמריה אבוה [יג]מיחייב איהו למיגמר נפשיה דכתיב [יד] ולמדתם איהי מנלן דלא מיחייבא דכתיב ולימדתם ולמדתם [טו]כל שמצווה ללמוד מצווה ללמד וכל שאינו מצווה ללמוד אינו מצווה ללמד ואיהי מנלן [טז]דלא מיחייבה למילף נפשה דכתיב ולימדתם ולמדתם כל שאחרים מצווין ללמדו מצווה ללמד את עצמו וכל שאין אחרים מצווין ללמדו אין מצווה ללמד את עצמו ומנין [יז]שאין אחרים מצווין ללמדה דאמר קרא ולמדתם אותם את [יח]בניכם ולא בנותיכם ת"ר [יט]הוא ללמוד ובנו ללמוד [כ]הוא קודם לבנו ר' יהודה אומר [כא]אם בנו זריז [כב]ומהולח ותלמודו מתקיים בידו בנו קודמו כי הא דרב יעקב בריה דרב אחא בר יעקב שדריה אבוה לקמיה דאביי כי אתא חזייה דלא הוה מיחדדין שמעתיה א"ל אנא עדיפא מינך תוב את דאיזיל אנא שמע אביי דקא הוה אתי הוה ההוא מזיק בי רבנן דאביי דכי הוו עיילי בתרין אפי' ביממא הוו מיתזקי אמר להו לא ליתיב ליה אינש אושפיזא אפשר דמתרחיש ניסא [כג]על בת בההוא בי רבנן אידמי ליה כתנינא דשבעה רישיותיה כל כריעה דכרע נתר חד רישיה אמר להו למחר אי [כד]לא איתרחיש ניסא סכינתין [כה]ת"ר ללמוד תורה ולישא אשה ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ואם א"א לו בלא אשה ישא אשה ואח"כ ילמוד תורה [כו]אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה נושא אשה ואח"כ ילמוד תורה ר' יוחנן אמר ריחיים בצוארו ויעסוק בתורה [כז]ולא פליגי הא לן והא להו: משתבח ליה רב חסדא לרב הונא בדרב המנונא דאדם גדול הוא א"ל כשיבא לידך הביאהו לידי כי אתא חזייה דלא פרים סודרא א"ל מאי טעמא לא פריסת סודרא א"ל דלא נסיבנא אהדרינהו לאפיה מיניה א"ל חזי דלא חזית להו לאפי עד דנסבת רב הונא לטעמיה דאמר [כח]בן עשרים שנה ולא נשא אשה כל ימיו בעבירה בעבירה סלקא דעתך אלא אימא כל ימיו בהרהור עבירה אמר רבא וכן תנא דבי ר' ישמעאל עד כ' שנה יושב הקב"ה ומצפה לאדם מתי ישא אשה כיון [כט]שהגיע כ' ולא נשא אומר תיפח עצמותיו אמר רב חסדא האי דעדיפנא מחבראי דנסיבנא בשיתסר ואי הוה נסיבנא בארביסר הוה

ואזיל בהן ומריח להו משעבדי. כלומר נגני מרי פריק ליה לגבייהו אפס היה פודה עצמו נגני מרי לא היה פודה נגו ומיהן כאן מותרה למלות נגו עליו יותר ממלות [ה]גופו כפ"ם וק' דמדרבנן יש מותרה לנקומות למלות גופו עדיף ויאמרו [ג] פדה את עצמך כמלה ואם יאמר תפדה את עצמי ממשעבדי יאמרו אין נפרעין מנכסים משועבדים כמקום שיש מרי[ה] ואפי' פדה נגו בכור מבני מרי יאמרו לכהן הנאתו לך מקום לנגזות ממנו אותם ממש שיש מוכין ולכך פירש ר"י דמיירי כגון דאיכא חמש משועבדי מילתא כהאי דאפותיקי לכהן בעבור יעקב שיש בו ואח"כ מכרה ושוב גדל יעקב והיה לו בן ועמד הוא ונפדות ואין להם אלא ה' שלשים מבני מרי [ו]ור' יהודה סבר מלוה שכתובה כתובה כשלמת שיעבוד לכתובת אשה ואין לה אלא ה' שלשים מבני מרי ליעקב לפי שעמדו על נכסי אביו יותר מעל נכסי אחד דחוב אחד על נכסי אחד ולא על נכסי הבן ואינם יכולים לומר הואיל ואנו לך מקום בנכסי יעקב אחין עליו לשלם חוב של אביו ומנכסיו אין לו כלום וכן משמע להסוון דקתני שזה מצותו על אביו[א]: **הא** לין והא להו. פי' בקונטרס בני בנו היו טוענין וגורסין משניות התנאים בפ"י ומתוך שעומדים תוך למקומם אין נרכי הבית מוטל עליהם עשה אפס להוה ליה בלא הרהור ואח"כ לומד תורה הן לו לבני ר"י הלומדים במקומם אם עשה אפס יהו כל נרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו ואפס ר"ת דמשמע דקאמר שמואל דעשה אפס מצלה כדי להיות בלא הרהור ומוקי לה למילתיה בבני בנו ר"י הלומדים במקומם אם עשה אפס יהו כל נרכי הבית מוטלין עליו ויבטלוהו: **מוזיף**. רב הונא לרב המנונא: **דלא פרים פודר**. כדרך שמוחלין לו לאדם שיעבוד נכסיו לחבירו שלא יפרע ממנו אלא מנכסים שיש לו בשעת מתן מלוה ולא מנכסים שיקנה אחר כך כדאמרינן בפרק מי שהיה נשוי (כתובות פב:) **ואם אי אפשר**. שיצרו מתגבר עליו. **הא לן**. פי' בני בכל שהולכים חוץ לעירם ללמוד תורה אין נרכי הבית מוטלין עליהם הילכך ישא ואח"כ ילמוד תורה, אבל בני ארץ ישראל שלומדים תורה במקומם אם יכלו אשה תחלה נרכי הבית מוטלים עליהם ונתבטל. ומסתברא דהכי פירושא, **הא לן** שיצרנו מתגבר עלינו, **הא להו** שמתוך שהם חפצים בתורה אין יצרם מתגבר עליהם. והשתא לא פליגי שמואל ור' יוחנן עם הברייתא. וכן נראה מפי הר"ם פ"א [מהל' ת"ת ה"ה].

* אולי צ"ל ששעבד יעקב קודם שנולד ראובן ויש ביד יעקב ה' סלעים לפדות ראובן בנו. ועי' בתוס' ד"ה ואזיל וש"נ בש"ך בדם ר"י.

עין משפט נר מצוה

שמז א מיי' פי"ח מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין קמד טוש"ע יו"ד סימן שה סעיף טו:

שיז ב מיי' שם הל"ד:

שיח ג מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף יז:

שיט ד מיי' פ"ט מהלי' ת"ת הל"ג סמג עשין יב טוש"ע יו"ד סי' רמה סעי' ו:

שכ ה ו ז מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רמו סעי' ו נהג"ה:

שכא ח ט מיי' שם הל"ד טוש"ע יו"ד סי' רמה סעי' ג:

שכב י מיי' שם הל"ה סמג שם טוש"ע יו"ד סי' רמו סעי' ב:

שכג כ מיי' פ"ט מהלי' מ"ת הל"ג סמג עשין מט טוש"ע מ"ע סי' ג סעי' ג:

מוסף רש"י

מלוה הכתוב בתורה. כגון פדיון הבן ד' סלעים וזכי ליה למפגע לכהן (בכורות מח.). **בהני חמש** פריק לבריה. לפי שיש בני מרים מפוס פדיון דידיה הו לא מיפרקי בני דשעמ שיעבוד הלקוחות קדם לנישא בני (בכורות מט:). **ואזיל כהן וטריף לחמש משועבדים לדידיה**. ממס פלעים דידיה זיל כהן וטריף ממשעבדי שהרי שיעבדו של כהן קדם והיינו דקאמר שמוחלו על מני לומר שמשני שפשעבדי תוחן נכסים לכהן (שם). **לאו ככתובה בשטר דמיא**. ולא יהיב בני מרי בעגל פדיון בנו הו לא מיפריק ליה ולכהן לא מני טריף לקוחות (שם). **פטר רחם**. שפתח את הרחם תמילה כמו פוטר מים לתלגים מדון וכן יפטירנו בשפה יפתחנו שפתים (שמות ג ב). **אפילו ביממא הוו מיתזקי**. מלויים בו מזיקין (לקמן לט:).

תום' ר"י הזקן

כל שאחדים. שהאב מצווה לפדותו. חמש משועבדים. ששעבד יעקב *אחר שנולד ראובן ויש ביד ראובן פלעים בני חורין לפדות חנוך. לפדות [נוכרי] ולעלות. כלומר ואין בידו כדאי לזה ולזה ששתי מצות אלו צריכים הוצאה, לפדות צריך חמש כלעים לכהן ולעלות צריך כעות להוצאת הדרך. עולה לרגל. במעות שבידו וכשתמצא ידו יפדה בנו מפני שהיא כיצוה שאינה עוברת. והלכה כרבנן והכי"א זה דר"ם בתוספות שבגבולין פ"א [מהל' בכורים ה"ד]. אבל בשאר מצות מודו ריה לר' יהודה דשמעה דאמר. ושמעינן מיהא דבשאר מילי עביד מצוה עיברת ברישא לדברי הכל. וביאורו זה במועד קטן פ"ק בתכלית דביאור ה). **ואם אי אפשר**. שיצרו מתגבר עליו. הא לן. פי' בני בכל שהולכים חוץ לעירם ללמוד תורה אין נרכי הבית מוטלין עליהם הילכך ישא ואח"כ ילמוד תורה, אבל בני ארץ ישראל שלומדים תורה במקומם אם יכלו אשה תחלה נרכי הבית מוטלים עליהם ונתבטל. ומסתברא דהכי פירושא, הא לן שיצרנו מתגבר עלינו, הא להו שמתוך שהם חפצים בתורה אין יצרם מתגבר עליהם. והשתא לא פליגי שמואל ור' יוחנן עם הברייתא. וכן נראה מפי הר"ם פ"א [מהל' ת"ת ה"ה].

* אולי צ"ל ששעבד יעקב קודם שנולד ראובן ויש ביד יעקב ה' סלעים לפדות ראובן בנו. ועי' בתוס' ד"ה ואזיל וש"נ בש"ך בדם ר"י.

מסורת הש"ס

א) ג"ע נגכוחות מת. דס"ל נר"י התם מיפקיא [ע"ש בתוס' ד"ה וכ"ע וכו' [ע"ב], ב) [ועי' תוס' שבועות ד: ד"ה נכל], ד) תוספתא דנכוחות פ"ו ה"א [ע"ב], ה) נרכות כו., ו) מכילתא פוף פ' בא, ז) [שמות יג, ג], ח) [דכרים כה, טו], ט) [שם שם יז], י) [ער' ב"ב כא ע"ב], כ) [נקמן כ.], ל) תוספתא דנכוחות פ"ו ה"ג, מ) ס"ל נמגא שם, ג) [נכתו"ת נוסף: לא אמרינן ליה מיפטר ליה ממלוה], ס) [נכתו"ת: לא נלו אלמלוה], ע) תוספתא שם ע"ג, פ) מנחות קו., צ) ב"ב קמ. נכלות ה: מה. שבת נו: נ"ה ה. יד: תענית ד: סוכה נו. מה. יומא כא: ב"מ קו., ק) [נדפו"ר: מהגיעיו], ר) [ל"ל נלמד. נרש"ם. ולפ"ז נהכ"מ)], ש) [נרש"י שכרי"ף נוסף: יומר], ת) [נדפו"ר נוסף: שמעינן על מני דמעות ל"ל נמלות. נרש"ל] נמו עניו], א) [ניעון מה ע"ב], ב) [ע' תוס' שבועות ד: ד"ה נכל], ג) [יומל ל.], ד) [נקמן מע ע"ב], ה) [ד"ה מ ע"ב].

תורה אור השלם

1. וְשִׁפְטֵר חֲמוֹר הַפִּדְיוֹן בְּשֶׂה וְאִם לֹא תִפְדֶּה וַעֲרַפְתּוֹ כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה וְלֹא יֵרָאוּ פָנַי רֵיקָם: שמות לד כ
2. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים יא יט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ככתובה וכו' למין זה מוגמא ללקוחות שהרי: (ב) ד"ה ללמד מימייתה וכו' ולמדתם את בניכם קרי ביה ולמדתם וכו' ללמוד אחרים הס"ד ומ"ש מ"ה הוא נתמ: (ג) הום' ד"ה ומזיל וכו' ויאמרו לו פדה וכו' יאמרו לו מין:

מוסף תוספות

א. בתוס' הרא"ש איתא ובהא ניחא נמי דקאמר ר' יהודה בנו קודמו שמצותו על אביו והא אמרינן לקמן מצוה דגופיה עדיפא אלא ודאי ה"פ שמצותו על אביו ויכול הכהן לגבות פדיון עצמו מנכסים ששיעבד אביו. ועי' מהרש"א על רש"י ד"ה ככתובין. ב. מהגיה דרבי אביתר. ריטב"א. ג. ומכיון שנשא אשה אינם יכולים ללמוד בעירם מפני שצריכין לטרוח אחר פרנסתן. שם. (עי' מהרש"א.) ד. ריש להם ספק ללמוד אחר שנשאו ולא היו צריכין לטרוח בתר מזונם. שם.

האשה נקנית פרק ראשון קידושין ל.

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

תורה אור השלם

1. חֲנֹךְ לַנַּעַר עַל פִּי דַרְכּוֹ גַּם כִּי יַזְקִין לֹא יָסוּר מִמֶּנָּה: משלי כב ו
2. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים יא יט
3. רַק הִשָּׁמֶר לְךָ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ מְאֹד פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר רָאוּ עֵינֶיךָ וּפֶן יָסוּרוּ מִלְּבָבְךָ כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ וְהוֹדַעְתָּם לִבָּנֶיךָ וְלִבְנֵי בָנֶיךָ: דברים ד ט
4. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ: דברים ו ז
5. כִּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מִרְמֶסֶת רַגְלַיִם לָכֶל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שִׁקֻּץ הֵם: ויקרא יא מב
6. וְאֵת שְׁעִיר הַחַטָּאת דָּרֹשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה וְהִנֵּה שָׂרַף יִקָּצֵף עַל אֶלְעָזָר וְעַל אִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן הַנּוֹתָרִים לֵאמֹר: ויקרא י טז
7. וְהִתְגַּלָּח וְאֶת הַנָּזִיר אַחֲרֵי הִלָּקְחוֹ לֹא יַגַּלַּח וְהִסְגִּיר הַכֹּהֵן אֶת הַנָּזִיר שִׁבְעַת יָמִים שְׁנִיִּת: ויקרא יג לג
8. יְכַרְסֵמֶנָּה חֲזִיר מִיָּעַר וְזִיז שָׁדַי יִרְעֶנָּה: תהלים פ יד
9. וְהוּא רַחוּם יְכַפֵּר עָוֹן וְלֹא יַשְׁחִית וְהִרְבָּה לְהָשִׁיב אַפּוֹ וְלֹא יָעִיר כָּל חֲמָתוֹ: תהלים עח לח
10. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה הִנֵּה אֹכְבִי בָא אֵלֶיךָ בְּעַב הֶעָנָן בַּעֲבוּר יִשְׁמַע הָעָם בְּדַבְּרִי עִמָּךְ וְגַם בְּךָ יַאֲמִינוּ לְעוֹלָם וַיַּגֶּד מֹשֶׁה אֶת דִּבְרֵי הָעָם אֶל יְיָ: שמות יט ט

מוסף תוספות

א. ואמר התם לא פליגי הא לן הא להו. תוס' שבת ט: ב. ולשון ליימט דחקו לפרש כן. תוס' ע"ז יט: ג. פסוקי התמיד ומשנת איזהו מקומן ובריייתא דרבי ישמעאל. תוס' שם. ד. וכו אנו יוצאים ידי חובותינו. תוס' הרא"ש.

תוס' ר"י הזקן

גירא. חין, ומשל הוא. ידך על צוארא דבריך. כלומר דקדק אחריו שילך בדרך טובה שאם ילך בה בזה הזמן כל ימיו ילך בה בה דכתיב חנוך לנער על פי דרכו, הרגילהו בדרך ראויה לו גם כי יזקין לא

א [מיי' פ"ו מהל' מ"א הל"ו טוש"ע י"ד סי' רמה סעיף ו]:
שבר ב מיי' פ"ו מהל' מ"א ס"ה ג ד סמג עשין יב טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף ג:
שבה ג ד מיי' שם הל"ח וסמג שם טוש"ע י"ד סימן רמו סעיף ד:

מסורת הש"ס

ג) [נקמן פח.] סוכה לח, ב) [נעיל כט:]. ג) [ברכות כא: ע"ש] ספרקטא פרשה ותמחון, ד) [במ"ר: מדרש"ג. וכלקמן], ה) ע"ז יט:, ו) [מדוש גדול כי בכל מומם וכן בתקונים מדויקים כפי נו פי' מ' סיף פסוק ז' ולפסד נו פו נדפס על נדו מפי המוהר בספוקים], ז) [במ"ר ופסוק: מנוי (וכלקמן, וכ"ה ביעב"ן) ויתי ק"ש ויומיעטיו], ח) שבת מט:, ט) נדרים לח., י) [כפי' תוספות המשכר בכל המומשן עולם פסוקי התורה מתפש מלפים תמ"ש וע' בילקוט פ' עקב רמז תפ"ג] ובזוה רעגן גורם ה' מלפים תתמ"ב], כ) [במ"ר ופסוק: שמוסב מלפים וכו'. וע"ע מהר"ש"ן, וכ"ש על תורה"כ יתר], ל) ספרי פ' ואתחנן, מ) [בספרי: וכן הוא לומר תמיר וכו'. (רס"ג ע"ש.)], נ) [כרס"ג ר"ש: שמח], ס) [כרס"ג שכתב"פ: מן עלין תוכה לגמרו משום כי שם מקרא וכו'], ע) [כרס"ג שנע"ש: לגמרי ולפ"ל (רס"ג)], פ) [לקמן לג ע"ש, ע"ב], צ) [כרס"ג שנע"ש ופסוק: מד זימנין מלי ושנעתם בני ונין ג"כ שימוע ושינון מומו שני פעמים והיינו ושלמתם], ר) [פ"ל תלמוד. וכ"ה בדפו"י ובע"ן], ש) [וכם ד"ה ויתנו], ת) [כפרש"י ופסוק: עומד], א) [פ"ל בכבל למה מכרכין], ב) [דיבור זה ליין מהרי ליבור נקלעו סוהרים], ג) [שם ד"ה גלולה], ד) [שם ד"ה נמסכת].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה גמ' ל"ל קודם ד"ה לפיכך:

הגהות הגר"א

[א] תפר דניאל ד"ה כו' נל"ל:

מוסף רש"י

חנוך לנער על פי דרכו. לפי מה שמנהגו לנער ומחנכהו בדברים שם נעוד שם ניע גם כי יזקין לא יסור ממנו (משלי כב ו). תלמוד. שנרש עצמו במצוות שממנו יזלפה הוולפה שכל המורים הוולפה מן המצוה נקלעו מבני העולם נמס' סוטה (כב.) (ברכות ה.). נמת לב להנין מצוות עשמי המצוה מה הם וכשמתים מוהרים זו מת יבין נמרך שיהיו שמיהן קיימות או לעתת לבני המצוה החולקים נדבר ומימה הם מני פליני מכם הוא (ב"ב קנ.). לא צריכא ליומי. כ' ימים מקרא וכ' ימים משנה וכו' וכן כל שנוע ושנוע (ע"ז יט:). לא זזו משם. לל ידעגו היכה פימתר ומיהו לעגין ו"ו דגמון שמכר, מדפרכינן לה ומתלינן לימיה הוו בקיאי בהקרות ויתרות, ש"מ לענין מוסיות פימתר (שבת מט:).

ג) לשטן גירא בעינך א"ל רבא לר' נתן בר אמי אדידך על צואר דבריך משיתסר ועד עשרים ותרתי ואמרי לה מתמני סרי עד עשרים וארבעה כתנאי [1]חנוך לנער על פי דרכו ר' יהודה ורבי נחמיה חד אמר משיתסר ועד עשרים ותרתין וחד אמר מתמני סרי ועד עשרים וארבעה: עד היכן חייב אדם ללמד את בנו תורה אמר רב יהודה אמר שמואל כגון זבולון בן דן שלימדו אבי אביו מקרא ומשנה ותלמוד הלכות ואגדות מיתיבי למדו מקרא אין מלמדו משנה ואמר רבא מקרא זו תורה כזבולון בן דן ולא כזבולון בן דן כזבולון בן דן שלמדו אבי אביו ולא כזבולון בן דן דאילו התם [א]מקרא משנה ותלמוד הלכות ואגדות ואילו הכא מקרא לבד ואבי אביו מי מיחייב והתניא [2]ולמדתם אותם את בניכם ולא בני בניכם ומה אני מקיים [3]והודעתם לבניך ולבני בניך לומר לך שכל המלמד את בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו למדו לו ולבנו ולבן בנו עד סוף כל הדורות הוא דאמר כי האי תנא דתניא ולמדתם אותם את בניכם אין לי אלא בניכם בני בניכם מנין [ב]ת"ל והודעתם לבניך ולבני בניך א"כ מה ת"ל בניכם בניכם [ג]ולא בנותיכם [ג]אמר ריב"ל כל המלמד את בן בנו תורה מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני שנאמר והודעתם לבניך ולבני בניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מכאן ואילך רבי חייא בר אבא אשכחיה לריב"ל דשדי דיסנא ארישיה וקא ממטי ליה לינוקא לבי [ד]כנישתא א"ל מאי כולי האי א"ל מי זוטר מאי דכתיב והודעתם לבניך וסמיך ליה יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב מכאן ואילך רבי חייא בר אבא לא טעים אומצא עד דמקרי לינוקא ומוספיה רבה בר רב הונא לא טעים אומצא עד דמייתי לינוקא לבית מדרשא אמר רב ספרא משום ר' יהושע בן חנניא מאי דכתיב [4]ושננתם לבניך אל תקרי ושננתם אלא ושלשתם [5]לעולם [6]ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד מי יודע כמה חיי [ה]לא צריכא ליומי לפיכך נקראו ראשונים סופרים שהיו סופרים כל האותיות שבתורה שהיו אומרים וא"ו [7]דגחון חציין של אותיות של ס"ת [8]דרש דרש חציין של תיבות [9]והתגלח [10]של פסוקים [11]יכרסמנה חזיר מיער עי"ן דיער חציין של תהלים [12]והוא רחום יכפר עון חציו דפסוקים בעי רב יוסף וא"ו דגחון מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל [13]ניתי ס"ת ואימנינהו מי לא אמר רבה בר בר חנה [ס]לא זזו משם עד שהביאו ספר תורה ומנאום א"ל אינהו בקיאי בחסירות ויתרות אנן לא בקיאינן בעי רב יוסף והתגלח מהאי גיסא או מהאי גיסא א"ל אביי פסוקי מיהא ליתו לימנוי בפסוקי נמי לא בקיאינן [ס]דכי אתא רב אחא בר אדא אמר במערבא פסקי ליה להאי קרא לתלתא פסוקי [10]ויאמר ה' אל משה הנה אנכי בא אליך בעב הענן תנו רבנן [ס]חמשת אלפים ושמונה מאות ושמונים ושמונה פסוקים הוו פסוקי ס"ת יתר עליו תהלים שמונה חסר [א] ממנו דברי הימים שמונה [ס]תנו רבנן ושננתם שיהו דברי תורה מחודדים בפיך שאם ישאל לך אדם דבר אל תגמגם ותאמר לו אלא אמור לו מיד [ס]שנאמר אמור

מזיטול ידיו ורבי חנינא לימר מזיעיר חגורו ומפרש טעם הא לן והא להו ור"ע רבי חנינא מעי"ג שהיה מאדר שיראל היה מדבר לתלמידים שלפניו מבגל כלאמרי' התם הני מברין בגלגלי מין דשרו המגייהו לף מעורבי להו משמע דאני בגל היו רגילין בהמתת מגולה ומיהו קשה מהא לימר מפרק כילד מבריכין (גיטין דף מד.ב) דקאמר רב חסדא על האדר ועל פירותיו ורבי יוחנן אמר על האדר ועל הפירות [א]ופריך עלה דרב חסדא מינהו מלכי ואתן מבריכים ומשני מיפוך ומאי קושיא לימא רב חסדא שהיה מבגל מדבר לתלמידים שהיו לפניו מע"י ור' יוחנן לבני בגל כמו בגל דוכתי וי"ל דקיש להו דלא הוו בקיאי שעה תלמידי דרב חסדא מתלמידי ח"י ומיהו נראה ל"ר יצחק דמהסיק דילמא מבריכין ל"ק מילי דשתי עיון מלילה וברכות דדין הוא לכל אדם שיברך לפי המנהג של מקום שהוא [ס]שם לפי' לף היה מתותו מקום ולהכי מתמה גמרא מלינא דרב חסדא שהיה מבגל [ס]ומלה מבריכין על פירותיו דמשמע היינו פירות של ח"י: [ס]**יתר** עליו תהלים שמונה בו'. פימה דע"כ נחומש יש יותר לשלילו שם יהיו פסוקי תהלים מג' מיבות נלבד שיהו כ"ב כמו שיש בחומש. ת"ל: **לא צריכא ליומי**. פירש בקונטרס ימי השבת כלומר שני ימים מקרא ושני ימים משנה ושני ימים גמרא [ב]ולא נהירא דע"כ אכתי הוה מלי למיפרך מי ידע כמה מיי ו"ל לפרש כגל יום ויום עלמו שלש על כן מיקן בסדר רב עמרם גאון כמו שאנו נוהגים בכל יום קודם פסוקי דזמרה לומר מקרא ומשנה וגמרא [ג]ור"ת פי' שאנו סומכין שם לתמידין בגלולה במקרא במשנה ובגמרא דגמרת בכל גלול מכולה [ד]:

נקראו סופרים. פי' בקונטרס כדכתיב ומשפחות סופרים יושבי יעבץ ובירושלמי (שקלים פ"ה) מפרש שעשו כל התורה כולה מספרות כגון אבות מלאכות מרבעים מקר ממה (שבת דף עג.) ומרבעה אבות נזיקין (ב"ק דף ב.) וכיוצא בהם: **אל** תגמגם **ותאמר לו.** וכה לתמר נמלו מלילות (ב"מ דף כג:ד) לגורסת מרגן מבני בדיבורים בסמכ' לומר ר"ת היינו שם שולליס מותו שם למדם מסכת זו אל יתגמה לומר בלמדה כלומר למדני הרבה אבל שם שולליס מותו דבר הלכה לו שבריכין לגמוד ממנו מסכ' לריך שיהיו מחודדים בפיו שלא יגמגם בדבר ולא דמי להא דתמר מר (מכות ד"ח זוטא פ"ג) למד לשוך לומר מיני יודע שמא תמבדה ותשכח להיינו בגילי דלעלמא ותפילו בדברי תורה לף יתמר יודע מני ליתר דבר להסתפר בו בכך שלא שם שיוטע יורה ולמוד לתלמידים:

יסור מכנה. ואית דמפרש ידך ממש, כלומר הכהו דרך תוכחה, והא דאמרינן [מו"ק יז, א] לפני עור לא תתן מכשול [ויקרא יט, יד] לאזהרה למכה בנו גדול, אידי דוקא במכה והולך.

ל: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

עין משפט נר מצוה

שכו א מיי' פ"ב מהל' סנהדרין הלכה ז סמג עשין כז טוש"ע חו"מ סימן י סעיף ח:

שכז ב מיי' פ"ב מהל' לימוד פט טוש"ע חו"מ סימן קיג סעיף ח:

שכח ג ד מיי' פ"י מהל' ממרים הל' ו סמג עשין קיג טוש"ע י"ד סימן רמ סעיף ח:

שכט ה מיי' שם הלכה ט:

מוסף רש"י

כן בני הנערים. אלו התלמידים שהיה מעמיד מנעוריו (תהילים קכב ד), אשר מילא את אשפתו. מחותם תלים. לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. למידי מכמיס שמנמיסים זה את זה בהלכה ונלחים כלחיים זה לזה (שם ה). גומי. כמו תת ומלעגלי (ע"ז י: ושם ניתא). ובראתי לו תורה בבלין. שהיו מעכבות את ההולכי בעיניהם, כלומר שם פגע בך מגוף זה מצטרפו למיתת המדקדק שם אחד מיתות סי' (ב"ב טו:). רק רע כל היום. כל היום לעצמו מוטעפת (סוכה נב:). ה' לא יעזבנו בידו. בתגריס בתיב (שם). הלא כה דברי כאש. ומפטיש מפעפע את הסלע, ומיניו מפוצלין, שהמלוכות ניתנין ממנו (שם). כאש. שממסס כל גופו (תענית ד:). ובפטיש יפוצץ סלע. מתחלק הסלע על ידו לכמה פלוגות (שבת פח:). לכו למים. נמשלה תורה למים, וכתיב בתגריס שתו מים (שם). בשלמא בני בידו. לנקם לו ממה. שדרכו של אדם לחזר על מים, אלא בהו בידו היא. וכי דרך אדם לחזר על מים (כתובות נב:). איש סיפק בידו לעשות. לכבד את אביו, שאין לימת מחמיס בליו (לקמן לה:). השוה הכתוב כבוד אב ואם לכבוד המקום. בגזירה שוה (ב"מ לב:).

תורה אור השלם

1. אָמַר לְחָכְמָה אֲחֹתִי
אַתְּ וּמֹדַע לַבִּינָה תִּקְרָא:
משלי ז ד

2. קָשְׁרֵם עַל אֶצְבְּעֹתֶיךָ
כָּתְבֵם עַל לוּחַ לִבֶּךָ:
משלי ז ג

3. כִּחֲצִים בְּיַד גִּבּוֹר כֵּן
בְּנֵי הַנְּעוּרִים:
תהלים קכז ד

4. חִצֵּי גִבּוֹר שְׁנוּנִים עִם
גַּחֲלֵי רְתָמִים:
תהלים קכ ד

5. חִצֶּיךָ שְׁנוּנִים עַמִּים
תַּחְתֶּיךָ יִפְּלוּ בְּלֵב אוֹיְבֵי
הַמֶּלֶךְ:
תהלים מה ו

6. אַשְׁרֵי הַגֶּבֶר אֲשֶׁר
מִלֵּא אֶת אַשְׁפָּתוֹ מֵהֶם
לֹא יֵבֹשׁוּ כִּי יְדַבְּרוּ אֶת
אוֹיְבִים בַּשָּׁעַר:
תהלים קכז ה

7. עַל כֵּן יֹאמַר בְּסֵפֶר
מִלְחֲמוֹת יְיָ אֶת וָהֵב
בְּסוּפָה וְאֶת הַנְּחָלִים אַרְנֹן: במדבר כא יד

8. וְשִׂמְתֶם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשֹׁתֵכֶם וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת
עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם: דברים יא יח

9. הֲלוֹא אִם תֵּיטִיב שְׂאֵת וְאִם לֹא תֵיטִיב לַפֶּתַח חַטָּאת רֹבֵץ וְאֵלֶיךָ
תְּשׁוּקָתוֹ וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ: בראשית ד ז

10. וַיָּרַח יְיָ אֶת רֵיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל לִבּוֹ לֹא אֹסִף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאֲדָמָה
בַּעֲבוּר הָאָדָם כִּי יֵצֶר לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעָרָיו וְלֹא אֹסִף עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כָּל חַי כַּאֲשֶׁר עָשִׂיתִי: בראשית ח כא

11. וְיִרְא
יְיָ כִּי רַבָּה רָעַת הָאָדָם בָּאָרֶץ וְכָל יֵצֶר מַחְשְׁבֹת לִבּוֹ רַק רַע כָּל הַיּוֹם: בראשית ו ה

12. צוֹפָה רְשָׁע לְצַדִּיק וּמְבַקֵּשׁ
לַהֲמִיתוֹ: תהלים לז לב

13. הֲלוֹא כֹה דְבָרִי כָאֵשׁ נְאֻם יְיָ וְכַפַּטִּישׁ יְפֹצֵץ סָלַע: ירמיהו כג כט

14. דַּוֹי בָּל צָמָא לְכוּ
לַמַּיִם וַאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לְכוּ שִׁבְרוּ וְאִכֹלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחָלָב: ישעיהו נה א

15. אַבָּנִים שָׁחֲקוּ מַיִם תִּשְׁטֹף סְפִיחֶיהָ עָפָר אֶרֶץ וְתִקְוַת אֱנוֹשׁ הַאֲבַדְתָּ: איוב יד יט

16. קְדֹשׁ נָשִׁים וְהוֹלִידוּ בָּנִים וְנָבוֹת וּקְדוֹ לְבָנֵיכֶם נָשִׁים
וְאֵת בְּנוֹתֵיכֶם תְּנוּ לַאֲנָשִׁים וְחֻלְּדָה בָנִים וּרְבוּ שָׁם וְאַל תְּמֵעָטוּ: ירמיהו כט ו

17. רְאֵה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהַבְתָּ כֹּל יְמֵי חַיֵּי הֶבְלֶךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ כֹּל יְמֵי הֶבְלֶךָ כִּי הוּא חֶלְקְךָ בַּחַיִּים וּבַעֲמָלְךָ אֲשֶׁר אַתָּה עָמֵל תַּחַת
הַשָּׁמֶשׁ: קהלת ט ט

18. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ: שמות כ יב

19. כַּבֵּד אֶת יְיָ מֵהוֹנֶךָ וּמֵרֵאשִׁית כָּל תְּבוּאָתֶךָ: משלי ג ט

20. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ
אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג

21. אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ תִּירָא וְאֹתוֹ תַעֲבֹד וּבִשְׁמוֹ תִּשָּׁבֵעַ: דברים ו יג

22. וּמְקַלֵּל אָבִיו וְאִמּוֹ מוֹת יוּמָת: שמות כא יז

23. יַאֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תִּדְבַּר לֵאמֹר אִישׁ אִישׁ כִּי יְקַלֵּל אֱלֹהָיו וְנָשָׂא חֶטְאוֹ: ויקרא כד טו

מסורת הש"ס

אמור לחכמה אחותי את. שמהא נקי כה לחמותך שמסורה לך. מי נמי מסיפא דקרא ומועד לגיעה מקרא שמהא ר"ידעו לך: **כחציס ביד גבור.** שנלחם בהם עם מויניו: **כן בני הנעורים.** תלמידיו של אדם הקרויין בניו כמו שאמר יחזקיהו (ר"ס ג כט) בני עתה אל תשלו ואומר הנה אנכי והילדים אשר נתן לי וגו' (ישעיה ח): **אשר מלא את אשפתו מהם.** משום דתמיהו לחציס נקט לשון מילוי תשפה: **אם יוכיחו כשפתי.** סיפא דאשרי הגבר הוא: **נעשו יועיס.** ממון שמקציס זה לזה ואין זה מקבל דברי זה: **אם וכו כשופה.** כשי דרים לה ספר מלחמות מלחמה שעל ידי ספר מהנה ים בשופה: **ושמשם אם דברי אלה אם אם.** שלש שאיטו מסר שוס שלה: **מה שהאפתך.** כל מה שהעתך נוחה היטנו ואפי' דבש וכל מיני מתעקה נוחה היטנו לאכלה: **גומי.** לממיס בורפילי"ש בלע"ז: **אם אטיב.** לקח טוב: **שאת.** ממנשא על ילך: **משאו ומתנו.** של ילך הרע בשלש להתעיקו: **ואם אחה רואה.** עשוק בתורה ואתה מוצא בו: **כל היום.** קבע יציעת הוא ללמדנו שכל שעות היום לעתו מתחדשת: **מגוול זה.** ילך הרע מתגרה בך: **מפפונך.** שהתורה כאש נמשלה (ב) המפעפע את הסרול: **אלא כאו בידו היא.** בתמיה כלום יכול להרגיל לה מלשים להשיאה לאמר קנה ואת בתוניאים תנו לאנשים ותלדנה בנים ובנות ורבו שם ואל תמעטו: **לאה חייס.** לומות שתחיה בו עם אחה מקים לומות לאחה: **אם אחה.** המאור כאן אחה ממש היא כשם שאמינו שחייב אחה להשיאו אחה כך חייב כי': **מאי ניייהו.** מאי קא מוסיף ר' יהודה: **עיסקא.** אם למדו שהורה לת"ק סרי למדו חייס לרבי יהודה לאחי לעשות לומות דוקא כשהה פעמים אחין לו בחה לעשות שהורה ועומד ומלטעט: **דמיחייב אכא למיעבד לברא.** כגון לומלו ולפדיומו והכי משמע מהני' כל מלות שהאב מלווה על מעשה הבן: **שמועה על הבן.** כגון ניכוד ומורמ: **סיפק.** יכול אחין מומה בידו: **רשות אחריס.** בעלה: **נאנגריא.** מבעלה הרי היא כאחיה בחנות ניכוד: **ודלי בשלשה מי אפשר.** להקישה אחין הכאה כלפי מעלה: **וכן בדין.** ניוקו לניכוד ומורמ על הבן שהרי אף הן שותפין למקום בו: **אלמה שותפין בן.** מפרש בגבריימא בשמטה נדה אים מזריע לוכן אבו אלמה מזבעת לוחה אבו והקדוש ברוך הוא נוטף בו נשמה מלאה עין ושמיעת אוזן: **ודיבור:** משלמו

ב. שאין הפטיש מתחלק אלא הסלע. תוס' סנהדרין לד.: ולא יתכן להגיה כן כלל דמה לי להזכיר הפטיש הרי לעולם אין סלע מתחלק ועוד בהך דהכא משמע שהברזל מתפוצץ. תוס' סוכה נב. ג. בתוס' הרא"ש כתוב שיש סלע שמשבר. ד. ואע"ג דלא כתיב יפוצצנו סלע הרבה פסוקים יש כעניין זה, אבנים שחקו מים פי' שחקו אותן המים. שם. ה. הוא אבן ספיר. תוס' סוכה נב: ו. ועקשה לפר"ת דבריהם מס' תענית (ד.) אמר כל ת"ח שאינו קשה כברזל אינו ת"ח שנאמר כפטיש יפוצץ סלע אלמא פטיש קשה ופרצין את הסלע. שם ז. ואינה יכולה לשמש אביה. תוס' הרא"ש.

מוסף תוספות

א. מדלא כתיב והפטיש יפוצצנו סלע וכן אנו רואים שהפטיש מפוצץ סלעים. תוס' שבת פח:

לעזי רש"י

בורפיליי"ש [בורבוליי"ש]. אבעבועות, כיבים.

תום' ר"י הזקן

(מטיל) [מגוול]. יצר הרע. **חייתא הוא.** אם [יפול] ליס ישבע. עיסקא. להיות סחור [לר' יהודה לא] הוי אומנות שפעמים מפסיד ואיכא דאמרי איפכא. **ספק.** לשון ספוק שאינו ברשות אחרים, אבל אשה היא ברשות בעלה. **השוה הכתוב ברכת אב.** ששרים למיחה אחת שמגדף ומקלל אביו ואמו בסקילה. **וכן בדין.** שישוה בכל מה שאפשר שהרי שלשתן שותפים בו. **משלמתו.** תדגים וכי יפחה [שמות כב, טו] ארי ישדל. **כבוד.** דכתיב כבד את אביך, ומוהא כתיב איש אמו ואביו תיראו. ולשון הר"ם במורים (פ"א) [פ"ד ה"כ] הקדים אב לאם לכבוד והקדים אם לאב למורא, ללמד ששניהם שוין בין למורא בין לכבוד, ע"כ. לא ידעתי למה עזב טעם האמור בגמ'.

מוסף תוספות

ג) [שנת קמה: סנהדרין ז:], ב) ספרי פ' עקב [עיקונין ת"ו], ג) ע"ז י'., ד) [ב"ב טז.], ה) [נכתב"י: הרי הוא נמכר בידן, ספרי פ' עקב, ו) פוסה נב., ז) [שם: מיתת ר' שמעון בן לקוניא], ח) [נכתוב ונע"י ה'], וכנכתוב], ט) [נכתב"ל], י) [נכתב"י: שנאמר לפנים מפתקו מיס ואין מיס אלא תורה שנאמר הוי כל צמא לכו למים ואין מיס אלא תורה שנאמר כל מה שדעתך נוחה היטנו ואפי' דבש וכל מיני מתעקה נוחה היטנו לאכלה], כ) [ע"ל ועלנקם. רש"ס], ל) [ועיל כט.], מ) ת"ב פ' קדושים פרשה ג מוספתא פ"ש, ה], נ) [לקמן לה.], ס) ב"מ לב. ת"ב פ' קדושים פרשה ה, פ) [לקמן לב ע"ש, ע"ש], צ) נדה נה. ק) [מכילתא פ' יתרו פרשה ח, ר) [נכתב"י שנאמר: יהוצה], ש) [ב"ק פה ע"ש], ת) [נכתב"י שנאר"ף טופח: והילוך רגלים. וכ"ה בנדה], ד) [ל"ל אחד ד"ת], ה) [בתוס' שנאר"י: שנאמרו], ו) [בתוס' אלמ"ש: מתפעפע], ז) [רבט פיסה פ' זהו מיניהן], ח) [ועי"ע תוס' שבת פח: ד"ה מה יתום], מנהדרין לד. ד"ה מה פעים ותום], ט) [כתוכות נה ע"ב, ע"ש].

האשה נקנית פרק ראשון קידושין לא.

מסורת הש"ס

מדלתו. מפתח תחתו כדמתרגמינן וכי יפתח (שמות כב) פתי יפתי: **וסתרן דדום רגלי.** והעובר כמתר תימה מין המקום כלן לפיכך הוא נסתר לומר אין יודע נמלא כדומק רגלי ומקלטו [ו]לומר אין כלן: **מלא כל הארץ.** [ז]משמע משתרבג ויורד למטה והוזקף קומתו שמשדלתו ברברים [א]לפיכך הקדים [ב]הקב"ה כיבוד אב לכיבוד אם וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שהבן מתירא מאביו יותר מאמו מפני שמלמדו תורה לפיכך הקדים הקב"ה מורא האם למורא האב תני תנא קמיה דרב נחמן בזמן שאדם מצער את אביו ואת אמו אמר הקב"ה יפה עשיתי שלא דרתי ביניהם שאלמלי דרתי ביניהם ציערוני [ג]אמר ר' יצחק כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה שנאמר [ד]כה אמר ה' השמים כסאי והארץ הדום רגלי אמר רבי יהושע בן לוי [ה]אסור לאדם שיהלך [ו]ארבע אמות בקומה זקופה שנא' [ז]מלא כל הארץ כבודו רב הונא בריה דרב יהושע [ח]לא מסגי ארבע אמות בגילוי הראש אמר שבינה למעלה מראשי שאל בן אלמנה אחת את ר' אליעזר אבא אומר השקיני מים ואימא אומרת השקיני מים איזה מהם קודם אמר ליה [ט]הנח כבוד אמך ועשה כבוד אביך ה[י]שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך בא לפני רבי יהושע אמר לו כך אמר לו רבי [יא]נתגרשה מהו אמר ליה מבין ריסי עיניך ניכר שבן אלמנה אתה הטל להן מים בספל וקעקע להן כתרנגולין דרש [יב]עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב [יג]ודוך ה' כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך בשעה שאמר הקב"ה [יד]אנכי ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר [טו]כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות רבא אמר מהכא [טז]ראש דברך אמת ראש דברך ולא סוף דברך אלא מסוף דברך ניכר שראש דברך אמת [יז]בעו מיניה מרב עולא עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם [יח]צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו פעם אחת בקשו חכמים פרקמטיא בששים ריבוא שכר והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו [יט]אמר רב יהודה אמר שמואל [כ]שאלו את ר' אליעזר עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד באשקלון ודמא בן נתינה שמו [כא]בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו [כב]לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו נכנסו חכמי ישראל אצלו אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא וא"ר חנינא ומה מי שאינו מצווה ועושה כך מצווה ועושה שאכו"כ [כג]דאר"ח גדול מצווה ועושה [כד]ממי שאינו מצווה ועושה אמר רב יוסף מריש ה"א מאן דהוה אמר לי הלכה כר"י דאמר סומא פטור מן המצות עבידנא יומא טבא לרבנן דהא לא מיפקידנא והא עבידנא השתא דשמעיתא להא דא"ר חנינא גדול מצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה אדרבה מאן דאמר לי דאין הלכה כרבי יהודה עבידנא יומא טבא לרבנן כי אתא רב דימי אמר [כה]פעם אחת היה לבוש סירקון של זהב והיה יושב בין גדולי רומי ובאתה אמו וקרעתו ממנו וטפחה לו על ראשו וירקה לו בפניו ולא הכלימה [כו]תני אבימי בריה דרבי אבהו [כז]יש מאכיל לאביו [כח]פסיוני וטורדו מן העולם ויש מטחינו בריחים ומביאו

[ו]כבד את ה' מהונך. נירוסלמי[ז] דורש מהוך כמו [ח]מתוך משמע שהקפיד הקב"ה על כיבוד אב ואם יותר מכבודו הוא אומר כבד את ה' מהונך. נירוסלמי[ז] דורש מהוך כמו [ח]מתוך משמע שהקפיד הקב"ה על כיבוד אב ואם יותר מכבודו שנאמר כבד את ה' מהונך ואין אתה יודע כמה הוא מכבדו אלא מתוך שאתה מכבדו מתוך כך אתה יודע כמה אתה מכבד את קונך: **כל העובר עבירה בסתר כאילו דוחק רגלי שכינה.** תימה דמעי קשיא [ליה] [ט]ובכמוכח פרק [י]קמא דחגיגה (דף טו.[יא]): **והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו.** נירוסלמי[יב] יש שהיו רגלי פשוטות על המיטה ולכך לא שיבחה: **גדול המצווה ועושה.** נראה דהיינו טעמא דמי שמצווה ועושה עדיף לפי שדוחק ומצטער יותר פן יעבור[יג] ממי שאין מצווה שיש לו את נפשו שאם יראה יניח:

דלא מפקידנא ועבדינא. מכאן מדקדק ר"ת דנשים מברכות על מצות עשה שהזמן גרמא לע"ג דפטורות לגמרי דאמרי לקמיה מדרבנן לא מיחייבי כדמוכח פרק מי שמתו[ב] (נדרים דף כ:) מ"מ יכולות הן לנדר ואין כאן משום לא תאחר לשלם (שמות כ) משום מברכות נברכה שאינה [יד]לריכה[ב] לאי לאו הכי היכי שייא שמא רב יוסף [טו]הלא מפסיד כל הברכות כולן[ד]: **ובאת** אמו וקרעתו. יש במדרש שהיתה מטופפת מדעתה: **יש מאבי"ל לאביו פסיוני.** פירוש עוף מצוי ויש[ו] מין עליו שיים במדבר[ח]: **וטורדו** מן העולם. פירוש שנעשה עליו שמלאה לו לר' עין על מעולתו ויש מטחינו בריחים שהיו מלאכה קשה ומכילו לחיי העולם הבא שמכבדו בדברים טובים ונמומים וכגמרת ירושלמי (פאה פ"ו) גרסינן מעשה בנשיים מעשה נחמד שהיה מאכיל לאביו פסיוני פעם אחת אמר לו לאביו מאין לך כל אלה אמר לו קבא מלי מיכפת לך עד דמומן ואכול לעולם ואכול כעין כלניים דמדשן ואוכלים פ"ב הרואה שקשה עליו ועוד מעשה בחמד שהיה טוחן בריחים ומד זקן היה לו ואמת ליוני לטוחנין פירות מלות המלך נכנסו אצלו לבא לעבודת המלך פ"ל נגי עמון ואני אלך מחתיך לעבודת המלך שאין לה קנכה עם לבזיונך טב לך ואם נמלכי טב לך:

מיסמיעא

מסורת הש"ס

[ו] [נכתב"י: הכתוב. כ"ה כר"ף וכפ"ק. וכן כהמצמן]. [ז] [נרכות מג: ע"ש]. [ח] [ר"תפ"ק מגי: ע"ש]. [ט] [ר"תפ"ק נטור סימן ב]. [י] ברימות כח.. [יא] [נכתב"י טוסף: כר. ובכ"י: כך עולם כר מנח]. [יב] ע"ז כג.. [יג] [ע"ז כג:]. [יד] [נקמן לב. ע"ש הימנו]. [טו] [נכתב"י טוסף: פעם אחת]. [טז] [ע"ז כד. ע"ש]. [יז] ב"ק לח. ילק פז. ע"ש ג.. [יח] [נכתב"י טוסף: ויאמר]. [יט] [נירסת עין יעקב ופל קורלקסין שלה והוסיפו לה שלח תלטעל]. [כ] ויומל עה: ב"ק נה.. [כא] [נרכ"י שנש"י: ומקלנן לומר אינו לתן]. [כב] [נכ"ש שנרי"ף: לגומר שכינתו משתרבנת ויורדת למטה וכו'. ע"ש עוד]. [כג] [נרכ"י שנרי"ף ושנכ"י: כמוכח]. [כד] [בי' יומל עה ע"ג]. [כה] [נרכ"י נעל]. [כו] [נפרקין ה"ז (דף כ ע"ב)]. [כז] נפרי"ר ומוסף שנש"י: מתוגך [וכן כהמצמן הליכה] ועי' מהרם"ל]. [כח] [ני"ש תוס' נקמן לג. ד"ה מוטין]. [כט] [ל"ל שני]. [ל] [ונקמן מ סוע"ב]. [לא] [מהרם"ל. ועננ' כת"י נקמן שם ליתא]. [לב] [נפרקין ה"ו (ג ע"ב)]. [לג] [נרכות לג ע"ב, ע"ש]. [לד] [ינומת' דעיכין פ"ו ה"ב ילמת שנר כי מנוחר יותר ועמ"ש שם על הגליון]. [לה] [נמהרש"ל: תמוג ומתן מין]. [לו] [כלעיל ניומא עה:].

לעזי רש"י

צינד"ר [צינדר"ר]. כד של מים.

מוסף רש"י

באילו דוחק רגלי שכינה. פומר ננגו מין השכינה כלן ובמיב ומלרן דומם רגלי (חגיגה שו:). **ריסי עיניך.** שער שנפנים העין היה נופל ונכפל על הנין מרוב דמעות (שהודרין קו:). **עד היכן כיבוד אב ואם.** כמה מדם מלוה לכוהל בכנוד אב ואם (ע"ז כג:). **מה עשה עובד כוכבים.** וכ"ם ישמעל במלוחה על כך (שם). **בששים ריבוא שכר.** שנים ריבוא דינר זהו לונין לינן לי רוחם (שם כד:). **ולא ציערו.** לשקליו משנתו (שם).

תוס' ר"י הזקן

מבין ריסי. כלומר מתנוענתיך ועניניך ניכר שפקח אתה. דבן אלמנה פקח הוא כרוב שטורח בפרנסתו. **יטל.** דרך שחוק השיב לו, כלומר כבוד שניהם שוה עליך. מי שאינו מצווה ועושה כך. שמשלם לו הקב"ה שכרו, **ששכר גדול יש** למצווה ועושה שהוא מפני שמצווה ומקבל מרות המצות עליו. **פסיוני.**

פונדי"ש בלע"ז. [וטורדו]. שאומר לו בבבוי. ויש מטחינו בריחים ומביאו. שאומר לו בלשון רכה.

עין משפט נר מצוה

שלא ב ג מיי' פ"ה מהל' ממרים הל' ג [ב]:

שלא ג מיי' פ"ה מהל' ממרים הל' ו [ג]:

שלב ד ה מיי' פ"ו מהל' סנהדרין הל' יד סמג עשין טוש"ע י"ד סי' רמ סעיף יד:

שלג ו מיי' שם הל' ז ומפג שם טוש"ע שם סעיף ד:

שלד ז מיי' פ"ג מהל' מ"ש הל' יג טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף ו:

שלה ח מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ז טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ג:

שלו ט טוש"ע שם סעי' ד:

תורה אור השלם

1. בה אמר יי השמים כסאי והארץ הדם רגלי אי זה בית אשר תבנו לי ואי זה מקום מנוחתי:
ישעיהו סו א
2. וְקָרָא זֶה אֶל זֶה וְאָמַר קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ יְיָ צְבָאוֹת מְלֹא כָל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ:
ישעיהו ו ג
3. יודוך יְיָ כָּל מַלְכֵי אֶרֶץ כִּי שָׁמְעוּ אִמְרֵי פִיךָ:
תהלים קלח ד
4. אָנֹכִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים לֹא יִהְיֶה לְךָ אֱלֹהִים אֲחֵרִים עַל פָּנָי:
שמות כ ב
5. כַּבֵּד אֶת אָבִיךָ וְאֶת אִמֶּךָ לְמַעַן יַאֲרִכֻן יָמֶיךָ עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ:
שמות כ יא
6. רֹאשׁ דְּבָרְךָ אֱמֶת לְעוֹלָם כָּל מִשְׁפַּט צִדְקֶךָ:
תהלים קיט קס

גליון הש"ס

גמ' שאתה ואמך חייבים בכבוד אביך. עיין יומות ה ע"ב תד"ה כולכם:

מוסף התוספות

א. וצריך לכוף את יצרו יותר. תוס' הרא"ש. ב. גבי נשים חייבות בקידוש דבר תורה, שם. ג. דהך דרשה (דלא תשא) אסמכתא בעלמא היא דהא אמרינן בפרק מי שהמו (ברכות כא.) ספק קרא אמת ויציב ספק לא קרא יחזור ויקרא ולא אסרינן בספיקא משום לא תשא. הילכך בין שהתכוונה לברכה אין כאן משום לא תשא, שם ד. של כל המצות ומאה בהכוח בכל יום. תוס' ערוכין צו:. בהכת ברכות ואמרינן בפרק המניח האי מאן דבעי למהוי חסידא ליקיים מילי דברכות. תוס' הרא"ש.

לא: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

שלו א ב טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' כה:
שלח ג מיי' פ"ה מהל' מלכים הלכה ט:
שלט ד מיי' ס"ו מהל' ממרים הלכה ד סמג עשין קיב טוש"ע י"ד סימן רמ סעיף ו:
שם ה ו מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ט:
שמא ז ח מיי' פ"ד מהל' מ"א הל' ג ופ"ו מהל' ממרים הל' ג טוש"ע י"ד סי' רמ סעי' ג וסימן רמב סעיף טו [ובטור סי' רמו סכ"ה]:
שמב ט מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ג טוש"ע שם סי' רמ סעי' ג:
שמג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

תורה אור השלם

1. מזמור לְאָסָף אֱלֹהִים בָּאוּ גוֹיִם בְּנַחֲלָתֶךָ טִמְּאוּ אֶת הֵיכַל קָדְשֶׁךָ שָׂמוּ אֶת יְרוּשָׁלַ‍ִם לְעִיִּים:
תהלים עט א

גליון הש"ס

גמ' הרי"ף כפרת משכבו, כעין זה בתמני' לפ"ב דנגעים:

הגהות הגר"א

(א) גמ' רב אבי הוה כו' שבקה כו'. מעורפת היתה. רמב"ם. (הגר"מ נפסקו הלי פסוקה על הרמ"ם):

מוסף רש"י

הריני כפרת משכבו. יקורין הכפן עלי לכפרתו יהיו, ולכון כעוד הוה זה, כלומר מזכי לגיי לגיך לומר כן לאמר מיתתו לגיך לומר כן (סוכה ב.).

תום' ר"י הזקן

מאימך קביל. דהואיל דהיא רוצה בכך רצונה זה בבודה ד). ויאע"פ שלא תקבל מאביך, שהוא חכם ויש לחוש שלפעמים יהיה לו תלישות הדעת על זה. גברא. בעל. נעיין. נראה דאבקשנו לך. דשפיר. יפה. והכיר שנוטרפה דעתה וברח שלא יוכל לצאת ידי שמים. לקראת אמו. לכבודה. איתרח. שהה מעט. נחרצית. שחשב שלא היה רוצה לכבוד אמו אלא שרוצה להזהר. ארונה. שמתה. לא נפקי. שאין זה מכבוד שאחר מיתה. הנשמע. שאנשי המקום מכירים אביו ומקבלים הדברים שאומר בשמו, אבל אם אין אנשי המקום מכירים אביו ואינו נשמע שם אלא בדבר (אביו) [עצמו]. יתלה הדבר בכבוד עצמו יא בכבוד אביו שלא יהיה לאביו אלא גנאי אם יתלה בשמו. דבר שמועה. הלכה ששמע כאביו. ונראה אין הדין נכון באמו, שאינו חייב לומר כך לא כפרה ולא זכרונו אלא כשאומר דבר הלכה ששמע ממנו, כדקתני ר"ה אומר דבר שמועה מפיו, אבל כשאומרו בשמו מילי דעלמא אינו חייב לכבדו בדברים אלו, והיינו דקתני בברייתא היה אומר דבר שמועה ולא אמר היה דובר בשבו. וכן תבין דעת הר"ם במפרש פ"ו (ה"ה) שכתב דלשון ברייתא. הריני כפרת משכבו. כלומר עלי יצא כל רע הראוי לבא בנפשי. תוך י"ב חדשים. שנדונים רשעים בגיהנם, אבל

* נראה דצ"ל מאביך לא תקבל.

איסתייעא מ"ת. נעודו גמין לפניו שהבין ודרש מזמור לאסף מלהיס בתו גויס בנחלתך שלח היה מבין כו מקודס לכן ודרשו ר"מ שמקרא זה לבד דרש מזמור לאסף קיבה לאסף מיבעי' ליה ודרש שאמר אסף שירה על שבילה הקב"ה חמתו על העגיס ועל סאבנים שבזיתו ומתוך כך הוזיר פניטה מיברלא שאלמלא כך לא נשתייר משומי שברלא בריך ופניטו וכן הוא אומר כלה ר' את חמתו וילת אם ניגון כך פירש בקונטרס לך יש במדרש שאסף לשון אמר שירה על שבעגו בתרן שבריה משל לשני בני אדם שהלכה לשוק ונפל לתוכו כלי שם התמילה הרשטוזה לשורר ואמרה עד עכשיו לא הייתי סבורה שיוצים שום חדס כלי שהוא של חרס מן הבאר שתיגו נחסב ועכשיו מי שיוצין תוכו של זהב יוצין כלי עתו כך בני[ם] קרח שהיו גלוצים כשרתו שבעגו בתרן שבריה אמרו חרה חמתו מי שיוצין שיוצים השבריס יוצין גם תוכנו לכך אמר לסף מזמור שהוא ממשפחת קרח[ב]: **ר'** שרפון הויא ליה אבא. יש בירושלמי[ג] פעם אחת אמיה דר' טרפון מבדה פוסקי דילה בחליבה וילאתה ממטה לנקשו ושם ר' טרפון ידו תחת רגליה על הקרקע שלא תטוף רגליה והיתה דוסכת על ידיו ועוד אימא בירושלמי דאמיה דר' שבעגל כל שבעגל ושבעגל דהוה אחי רבי ישמעאל מני מדרשא היתה רוחצת את רגליו והיתה שותה את המים כשמצא רבי ישמעאל שהיתה עושה כך היה מקרב בדבר על שבעגת לפני חכמים והיתה קוטלת על ר' ישמעאל בגה שלא היה מקיים מלות ביבוד ונבהלו חכמים בדבר ושאלו לרבי ישמעאל וסבר להם המעשה וזו או לו שיתיתה לעשות לזוטה ובעגין זה הוא ביבוד:

רנ

ומביאו לחיי העולם הבא אמר רבי אבהו בגון אבימי ברי קיים מצות ביבוד חמשה בני סמבי הוה ליה לאבימי בחיי אביו וכי הוה אתא רבי אבהו קרי אבבא דהיט ואזיל ופתח ליה ואמר אין אין עד[ד] דמטאי התם יומא חד אמר ליה אשקיין מיא אדאייתי ליה נמנם גחין קאי עליה עד דאיתער איסתייעא מילתיה ודרש אבימי[ז] מזמור לאסף אמר ליה רב יעקב בר אבוה לאבימי כגון אנא דעד דאתינא מבי רב אבא מדלי לי כסא ואמא מזגה לי[ה] היכי איעביד א"ל[ו] מאמך קביל ומאבוך לא תקבל[ז] דכיון דבר תורה הוא חלשה דעתיה רבי טרפון הוה ליה ההיא[ח] אמא דכל אימת דהות בעיא למיסק לפוריא גחין[ט] וסליק לה[י] וכל אימת דהות נחית נחתת עלויה אתא וקא משתבח בי מדרשא אמרי ליה עדיין לא הגעת לחצי ביבוד כלום זרקה[יא] ארנקי בפניך לים ולא הכלמתה רב יוסף כי הוה שמע קל כרעא דאמיה אמר איקום מקמי שכינה דאתיא אמר רבי יוחנן אשרי מי שלא המאן רבי יוחנן כי עברתו אמו מת אביו ילדתו מתה אמו וכן אביי אינו[יב] והאמר אביי אמרה לי אם ההיא[יג] מרבינתיה הואי רב אסי הוה ליה ההיא אמא זקינה אמרה לי' בעינא תכשיטין עבד לה בעינא גברא בעינא לך בעינא גברא דשפיר כותך[יד] שבקה ואזל לארעא דישראל שמע דקא אזלה אבתריה אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר לי' מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ א"ל[טו] אסור[טז] לקראת אמא מהו א"ל איני יודע[יז] [אתרח] פורתא הדר אתא אמר ליה אסי נתרצית לצאת המקום יחזירך לשלום אתא לקמיה דרבי אלעזר א"ל חס ושלום דלמא מירתח רתח א"ל מאי אמר לך אמר ליה המקום יחזירך לשלום אמר ליה[יח] ואם איתא דרתח לא הוה מברך לך אדהכי והכי שמע לארונא דקאתי אמר אי ידעי לא נפקי ת"ר מכבדו בחייו ומכבדו במותו[יט] בחייו כיצד הנשמע בדבר אביו למקום לא יאמר שלחוני בשביל עצמי מהרוני בשביל עצמי פטרוני בשביל עצמי אלא כולהו בשביל אבא במותו כיצד[כ] היה אומר דבר שמועה מפיו לא יאמר כך אמר אבא אלא כך אמר אבא מרי[כא] הריני בפרת משכבו והני תוך שנים עשר חדש מכאן ואילך אומר זכרונו לברכה לחיי העולם הבא תנו רבנן[כב] חכם משנה שם אביו ושם רבו תורגמן אינו משנה לא שם אביו ולא שם רבו אבוה דמאן אילימא אבוה דמתורגמן אמו תורגמן לאו בר חיובא הוא אלא אמר רבא[כג] שם אביו של חכם ושם רבו של חכם כי הא דמר בר רב אשי הוה דריש בפידקא איהו אמר אבא מרי ואמוריה אמר הכי אמר רב אשי: ת"ר[כד] איזהו מורא ואיזהו כיבוד[כה] מורא לא עומד במקומו ולא יושב במקומו ולא סותר את דבריו ולא מכריעו כיבוד מאכיל ומשקה[כו] מלביש ומכסה מכנים ומוציא איבעיא להו משל

מסורת הש"ס

ומביאו לעוה"ב. שמכבדו בדברים טובים ומחומים והמלמכה מטיל עליו בלמון רכה[ט] מרמה לו לוזך השעה שאיון יכולין להתפרנס אלא בניגיעה זו. ובגמרת ירושלמי[י] גרם מעשה בשמיהם מעשה בחמד שהיה מתכיל לגמיו שפיוטי פעם אחת אמר לו אביו מאין לך כל אלה אמר לו מכח מה שיכפת לך טמון ואכול בלומר לעום ואכול מרמזו שקשה לו ושוב מעשה בחמד שהיה טומן ברימיים והיה לו אב זקן ושלח המלך בשביל אביו לבא לעבודת המלך אמר לו בנו אבא טמון ואני אלך מתמיך לעבודת המלך שאין לה קלנטה: **תמשה בני שמכי הוה ליה לאבימי בתרי אביו.** ופליגי הכי כי הוה קרי ר' אבהו אבבא היה אבימי רך ופותח לו ואינו מניח לאחד מבניו לילך: **אין אין.** אפתח אפתח: **איסתייעא מילתא.** בעודו גחין לפניו שהבין במדרש מזמור לאחד שבספר תהלים שלא היה מבין בו קודם לכן לדורשו. וי"מ[יא] שמקרא זה לבדו דרש מזמור לאסף מלהיס בתו גויס בנחלתך וגו' קיבה לאסף מיבעי ליה ודרש כך שאמר אסף שירה על שבילה הקב"ה חמתו בעגיס ועל סאבנים שבזיתו ומתוך כך הוזיר פניטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר משומי שברלא בריך וכן הוא אומר כלה ר' את חמתו וילת אם ניגון (תיכה ד): **כגון אנא.** שאני[יב] אהוב לאבי ויקיר לאמי ועושין לי זאת מה אעשה: **כיון דכר תורה הוא מלמה דעתיה.** אס תקבל ממנו עבודה: **אשרי מי שלא המאן.** שלי לאסבר לקיים בעודם בכל לבוכך והוא נעגש עליהם: **מרבינתיה.** לומנת:[יג] **נאריס נשאת.** סבור היה שבעמו לחזור למקומו לגבל: **יחזירך לשלום.** עד מקומך: **אמר ליה.** ר' אסי לר"ל דלמא מ"ש מרמת רתח עלי רבי יוחנן: **הנשמע בדבר אביו למקום.** אס מביר בחשי המקום שמכבדים אביו לתלוך לו בבוד לקבל דברים שיאמר בשמו אל יתלה הבבוד בעצמו ואפי' יודע שיבבדוהו בחייו אלא יתלה הבבוד בחייו: **שלחוני בשביל אבא.** שהוא נריך לי אבל אס אינו נשמע למקום בדבר אביו בדבר עצמו אל יתלה בחייו שאינו לו אלא גנאי: **הריני כפרת משכבו.** עלי יבא כל רע הראוי לבא על נפשו: **מלמן ואילך.** בבר קבל מה שקבל אחין משפט רשעי ישראל בגיהנם אלא י"ב חדש[יד]: **חכם משנה שם אביו וכו'.** חכם הדורש דרשה בריבים ולוחם לתורגמן והוא משמיע משנה אס אביו ואס רבו אס גם לומר דבר הלכה שאמר אביו או רבו לוחם לתורגמן בך אמר לבא מוכי בן אמר רבי ומורי: **אבל תפורגמן.** המשמיע לרבים אינו משנה אלא מבונו בשמו ואומר בך אמר פלוני: **אבוה דמלן.** אין התורגמן אומר: **אי נימא אבוה דפורגמן.** אס לוחם לו אס בסא אביו של תורגמן להשמיע לרבים בשם אומרו לא ישנה לומר בך אמר בשם אביו של תורגמן **אלא בר מיובא.** ולוחם דבר הלבה לתורגמן בשם רב אמר אביו אביו אמר לו אמר בך אמר בשם מורי: **ולא עוד אלא.** לבבד את אביו הוא: **כי פוה דרש בפירקא.** ולוחם דבר הלבה לתורגמן בך אמר בשם אביו אביו אמר לו אמר בך אמר בשם מורי: **ומוריה.** בשהוא לרבים בשם אומרו אומר בך אמר בשם אביו אביו אמר לו אמר בך אמר בשם מורי: **לא עומד במקומו.** במקום המיוחד לאביו לעמוד שם עם זקני העיר. **ולא יושב במקומו.** שהוא יושב ממש. **סותר.** שהולך עליו. **מכריע.** שאם הוא ואחר חולקים לא יאמר נראין דברי פלוני. ומסתבריא דבל הני דוקא בחייו. **מאכיל.** הוא בעצמו.

תום' ר"י הזקן (המשך)

מבאן ואילך כבר קבל מה שקבל. משנה. בדמפרש שאם קבל החבם (אמא) [או] השמועה מאביו או מרבו אין החבם אומר בך אמר ר' פלוני אלא בך אמר לי רבי או בך אמר לי אבא מרי. אשו תורגמן וכו'. קס"ד דמקשה דה"ק שאם קבל החבם זאת השמועה מאביו של תורגמן או מרבו של תורגמן ואמר החבם בך א"ל ר' פלוני, [התורגמן] ג"כ אימר בך אמר לי ר' פלוני בשם ר' פלוני, ומשום דבי מתהיב אשו תורגמן לאו בר חיובא הוא לבבד אביו או רבו לקרות שמם לומר בך אמר ר' פלוני רבי או בשם אבא מרי. ומשני שם אביו של חבם. בלומר ודאי אם קבל החבם מאביו או מרבו של תורגמן דינא הוא בדקאמרת, דמשנה ובבריתא אירדי בבולה באביו ורבו של חבם, וקאמר שאע"פ שמשנה שמם התורגמן אינו משנה שמם [שהחבם אומר בך אמר אבא מרי והתורגמן אומר בך אמר ר' פלוני]. והביא זה הר"ם בת"ת פ"ד [ד"ג]. וכתב במפרים פ"ו [ה"ג] היה שם אביו או שם רבו בשם אחרים מכנה את שמם. ר' שמם של אחרים, ולא ידעתי מאין הוציא זה. וכתב יראה שאין נזדר בכך אלא בשם שהוא פלאי שאין הכל דשים בו אבל השמות שקורים בהם העם בגון אברהם יצחק ויעקב ומשה ואהרן ויוסיבא בהן בכל לשון ובכל זמן קורא בהן לאחרים שלא בפניו [וראין בכך בלום. ע"ב. (שהחבם אומר בך אמר אבא מרי והתורגמן אומר בך אמר ר' פלוני). אינו עומד במקומו. במדרגה אחת במקום

(ז) [ל"ל למטה. ורש"ז], (ח) [בבא"ר ס"פ ויצא], (ט) [בבא"ר שם], (י) [בבא"ר ס"פ ויצא ובמ"ר פ"ע], (יא) [בבא"ר ס"פ ויצא], (יב) [בבא"ר שם], (יג) [בבא"ר שם], (יד) [בבא"ר שם], (טו) [בבא"ר שם], (טז) [בבא"ר שם], (יז) [בבא"ר שם], (יח) [בבא"ר שם], (יט) [בבא"ר שם], (כ) [בבא"ר שם], (כא) [בבא"ר שם], (כב) [בבא"ר שם], (כג) [בבא"ר שם], (כד) [בבא"ר שם], (כה) [בבא"ר שם], (כו) [בבא"ר שם], (כז) [בבא"ר שם], (כח) [בבא"ר שם], (כט) [בבא"ר שם], (ל) [בבא"ר שם], (לא) [בבא"ר שם], (לב) [בבא"ר שם], (לג) [בבא"ר שם], (לד) [בבא"ר שם], (לה) [בבא"ר שם], (לו) [בבא"ר שם], (לז) [בבא"ר שם], (לח) [בבא"ר שם], (לט) [בבא"ר שם], (מ) [בבא"ר שם], (מא) [בבא"ר שם], (מב) [בבא"ר שם], (מג) [בבא"ר שם], (מד) [בבא"ר שם], (מה) [בבא"ר שם], (מו) [בבא"ר שם], (מז) [בבא"ר שם], (מח) [בבא"ר שם], (מט) [בבא"ר שם], (נ) [בבא"ר שם], (נא) [בבא"ר שם], (נב) [בבא"ר שם], (נג) [בבא"ר שם], (נד) [בבא"ר שם], (נה) [בבא"ר שם], (נו) [בבא"ר שם], (נז) [בבא"ר שם], (נח) [בבא"ר שם], (נט) [בבא"ר שם], (ס) [בבא"ר שם], (סא) [בבא"ר שם], (סב) [בבא"ר שם], (סג) [בבא"ר שם], (סד) [בבא"ר שם], (סה) [בבא"ר שם], (סו) [בבא"ר שם], (סז) [בבא"ר שם], (סח) [בבא"ר שם], (סט) [בבא"ר שם], (ע) [בבא"ר שם], (עא) [בבא"ר שם], (עב) [בבא"ר שם], (עג) [בבא"ר שם], (עד) [בבא"ר שם], (עה) [בבא"ר שם], (עו) [בבא"ר שם], (עז) [בבא"ר שם], (עח) [בבא"ר שם], (עט) [בבא"ר שם], (פ) [בבא"ר שם], (פא) [בבא"ר שם], (פב) [בבא"ר שם], (פג) [בבא"ר שם], (פד) [בבא"ר שם], (פה) [בבא"ר שם], (פו) [בבא"ר שם], (פז) [בבא"ר שם], (פח) [בבא"ר שם], (פט) [בבא"ר שם], (צ) [בבא"ר שם], (צא) [בבא"ר שם], (צב) [בבא"ר שם], (צג) [בבא"ר שם], (צד) [בבא"ר שם], (צה) [בבא"ר שם], (צו) [בבא"ר שם], (צז) [בבא"ר שם], (צח) [בבא"ר שם], (צט) [בבא"ר שם], (ק) [בבא"ר שם], (קא) [בבא"ר שם], (קב) [בבא"ר שם], (קג) [בבא"ר שם], (קד) [בבא"ר שם], (קה) [בבא"ר שם], (קו) [בבא"ר שם], (קז) [בבא"ר שם], (קח) [בבא"ר שם], (קט) [בבא"ר שם], (קי) [בבא"ר שם], (קיא) [בבא"ר שם], (קיב) [בבא"ר שם], (קיג) [בבא"ר שם], (קיד) [בבא"ר שם], (קטו) [בבא"ר שם], (קטז) [בבא"ר שם], (קיז) [בבא"ר שם], (קיח) [בבא"ר שם], (קיט) [בבא"ר שם], (קכ) [בבא"ר שם], (קכא) [בבא"ר שם], (קכב) [בבא"ר שם], (קכג) [בבא"ר שם], (קכד) [בבא"ר שם], (קכה) [בבא"ר שם], (קכו) [בבא"ר שם], (קכז) [בבא"ר שם], (קכח) [בבא"ר שם], (קכט) [בבא"ר שם], (קל) [בבא"ר שם], (קלא) [בבא"ר שם], (קלב) [בבא"ר שם], (קלג) [בבא"ר שם], (קלד) [בבא"ר שם], (קלה) [בבא"ר שם], (קלו) [בבא"ר שם], (קלז) [בבא"ר שם], (קלח) [בבא"ר שם], (קלט) [בבא"ר שם], (קמ) [בבא"ר שם], (קמא) [בבא"ר שם], (קמב) [בבא"ר שם], (קמג) [בבא"ר שם], (קמד) [בבא"ר שם], (קמה) [בבא"ר שם], (קמו) [בבא"ר שם], (קמז) [בבא"ר שם], (קמח) [בבא"ר שם], (קמט) [בבא"ר שם], (קנ) [בבא"ר שם], (קנא) [בבא"ר שם], (קנב) [בבא"ר שם], (קנג) [בבא"ר שם], (קנד) [בבא"ר שם], (קנה) [בבא"ר שם], (קנו) [בבא"ר שם], (קנז) [בבא"ר שם], (קנח) [בבא"ר שם], (קנט) [בבא"ר שם], (קס) [בבא"ר שם], (קסא) [בבא"ר שם], (קסב) [בבא"ר שם], (קסג) [בבא"ר שם], (קסד) [בבא"ר שם], (קסה) [בבא"ר שם], (קסו) [בבא"ר שם], (קסז) [בבא"ר שם], (קסח) [בבא"ר שם], (קסט) [בבא"ר שם], (קע) [בבא"ר שם], (קעא) [בבא"ר שם], (קעב) [בבא"ר שם], (קעג) [בבא"ר שם], (קעד) [בבא"ר שם], (קעה) [בבא"ר שם], (קעו) [בבא"ר שם], (קעז) [בבא"ר שם], (קעח) [בבא"ר שם], (קעט) [בבא"ר שם], (קפ) [בבא"ר שם], (קפא) [בבא"ר שם], (קפב) [בבא"ר שם], (קפג) [בבא"ר שם], (קפד) [בבא"ר שם], (קפה) [בבא"ר שם], (קפו) [בבא"ר שם], (קפז) [בבא"ר שם], (קפח) [בבא"ר שם], (קפט) [בבא"ר שם], (קצ) [בבא"ר שם], (קצא) [בבא"ר שם], (קצב) [בבא"ר שם], (קצג) [בבא"ר שם], (קצד) [בבא"ר שם], (קצה) [בבא"ר שם], (קצו) [בבא"ר שם], (קצז) [בבא"ר שם], (קצח) [בבא"ר שם], (קצט) [בבא"ר שם], (ר) [בבא"ר שם], (רא) [בבא"ר שם], (רב) [בבא"ר שם], (רג) [בבא"ר שם], (רד) [בבא"ר שם], (רה) [בבא"ר שם], (רו) [בבא"ר שם], (רז) [בבא"ר שם], (רח) [בבא"ר שם], (רט) [בבא"ר שם], (ש) [בבא"ר שם], (שא) [בבא"ר שם], (שב) [בבא"ר שם], (שג) [בבא"ר שם], (שד) [בבא"ר שם], (שה) [בבא"ר שם], (שו) [בבא"ר שם], (שז) [בבא"ר שם], (שח) [בבא"ר שם], (שט) [בבא"ר שם], (שי) [בבא"ר שם], (שיא) [בבא"ר שם], (שיב) [בבא"ר שם], (שיג) [בבא"ר שם], (שיד) [בבא"ר שם], (שטו) [בבא"ר שם], (שטז) [בבא"ר שם], (שיז) [בבא"ר שם], (שיח) [בבא"ר שם], (שיט) [בבא"ר שם], (שכ) [בבא"ר שם], (שכא) [בבא"ר שם], (שכב) [בבא"ר שם], (שכג) [בבא"ר שם], (שכד) [בבא"ר שם], (שכה) [בבא"ר שם], (שכו) [בבא"ר שם], (שכז) [בבא"ר שם], (שכח) [בבא"ר שם], (שכט) [בבא"ר שם], (של) [בבא"ר שם], (שלא) [בבא"ר שם], (שלב) [בבא"ר שם], (שלג) [בבא"ר שם], (שלד) [בבא"ר שם], (שלה) [בבא"ר שם], (שלו) [בבא"ר שם], (שלז) [בבא"ר שם], (שלח) [בבא"ר שם], (שלט) [בבא"ר שם], (שמ) [בבא"ר שם], (שמא) [בבא"ר שם], (שמב) [בבא"ר שם], (שמג) [בבא"ר שם], (שמד) [בבא"ר שם], (שמה) [בבא"ר שם], (שמו) [בבא"ר שם], (שמז) [בבא"ר שם], (שמח) [בבא"ר שם], (שמט) [בבא"ר שם], (שנ) [בבא"ר שם], (שנא) [בבא"ר שם], (שנב) [בבא"ר שם], (שנג) [בבא"ר שם], (שנד) [בבא"ר שם], (שנה) [בבא"ר שם], (שנו) [בבא"ר שם], (שנז) [בבא"ר שם], (שנח) [בבא"ר שם], (שנט) [בבא"ר שם], (שס) [בבא"ר שם], (שסא) [בבא"ר שם], (שסב) [בבא"ר שם], (שסג) [בבא"ר שם], (שסד) [בבא"ר שם], (שסה) [בבא"ר שם], (שסו) [בבא"ר שם], (שסז) [בבא"ר שם], (שסח) [בבא"ר שם], (שסט) [בבא"ר שם], (שע) [בבא"ר שם], (שעא) [בבא"ר שם], (שעב) [בבא"ר שם], (שעג) [בבא"ר שם], (שעד) [בבא"ר שם], (שעה) [בבא"ר שם], (שעו) [בבא"ר שם], (שעז) [בבא"ר שם], (שעח) [בבא"ר שם], (שעט) [בבא"ר שם], (שפ) [בבא"ר שם], (שפא) [בבא"ר שם], (שפב) [בבא"ר שם], (שפג) [בבא"ר שם], (שפד) [בבא"ר שם], (שפה) [בבא"ר שם], (שפו) [בבא"ר שם], (שפז) [בבא"ר שם], (שפח) [בבא"ר שם], (שפט) [בבא"ר שם], (שצ) [בבא"ר שם], (שצא) [בבא"ר שם], (שצב) [בבא"ר שם], (שצג) [בבא"ר שם], (שצד) [בבא"ר שם], (שצה) [בבא"ר שם], (שצו) [בבא"ר שם], (שצז) [בבא"ר שם], (שצח) [בבא"ר שם], (שצט) [בבא"ר שם], (ת) [בבא"ר שם], (תא) [בבא"ר שם], (תב) [בבא"ר שם], (תג) [בבא"ר שם], (תד) [בבא"ר שם], (תה) [בבא"ר שם], (תו) [בבא"ר שם], (תז) [בבא"ר שם], (תח) [בבא"ר שם], (תט) [בבא"ר שם], (תי) [בבא"ר שם], (תיא) [בבא"ר שם], (תיב) [בבא"ר שם], (תיג) [בבא"ר שם], (תיד) [בבא"ר שם], (תטו) [בבא"ר שם], (תטז) [בבא"ר שם], (תיז) [בבא"ר שם], (תיח) [בבא"ר שם], (תיט) [בבא"ר שם], (תכ) [בבא"ר שם], (תכא) [בבא"ר שם], (תכב) [בבא"ר שם], (תכג) [בבא"ר שם], (תכד) [בבא"ר שם], (תכה) [בבא"ר שם], (תכו) [בבא"ר שם], (תכז) [בבא"ר שם], (תכח) [בבא"ר שם], (תכט) [בבא"ר שם], (תל) [בבא"ר שם], (תלא) [בבא"ר שם], (תלב) [בבא"ר שם], (תלג) [בבא"ר שם], (תלד) [בבא"ר שם], (תלה) [בבא"ר שם], (תלו) [בבא"ר שם], (תלז) [בבא"ר שם], (תלח) [בבא"ר שם], (תלט) [בבא"ר שם], (תמ) [בבא"ר שם], (תמא) [בבא"ר שם], (תמב) [בבא"ר שם], (תמג) [בבא"ר שם], (תמד) [בבא"ר שם], (תמה) [בבא"ר שם], (תמו) [בבא"ר שם], (תמז) [בבא"ר שם], (תמח) [בבא"ר שם], (תמט) [בבא"ר שם], (תנ) [בבא"ר שם], (תנא) [בבא"ר שם], (תנב) [בבא"ר שם], (תנג) [בבא"ר שם], (תנד) [בבא"ר שם], (תנה) [בבא"ר שם], (תנו) [בבא"ר שם], (תנז) [בבא"ר שם], (תנח) [בבא"ר שם], (תנט) [בבא"ר שם], (תס) [בבא"ר שם], (תסא) [בבא"ר שם], (תסב) [בבא"ר שם], (תסג) [בבא"ר שם], (תסד) [בבא"ר שם], (תסה) [בבא"ר שם], (תסו) [בבא"ר שם], (תסז) [בבא"ר שם], (תסח) [בבא"ר שם], (תסט) [בבא"ר שם], (תע) [בבא"ר שם], (תעא) [בבא"ר שם], (תעב) [בבא"ר שם], (תעג) [בבא"ר שם], (תעד) [בבא"ר שם], (תעה) [בבא"ר שם], (תעו) [בבא"ר שם], (תעז) [בבא"ר שם], (תעח) [בבא"ר שם], (תעט) [בבא"ר שם], (תפ) [בבא"ר שם], (תפא) [בבא"ר שם], (תפב) [בבא"ר שם], (תפג) [בבא"ר שם], (תפד) [בבא"ר שם], (תפה) [בבא"ר שם], (תפו) [בבא"ר שם], (תפז) [בבא"ר שם], (תפח) [בבא"ר שם], (תפט) [בבא"ר שם], (תצ) [בבא"ר שם], (תצא) [בבא"ר שם], (תצב) [בבא"ר שם], (תצג) [בבא"ר שם], (תצד) [בבא"ר שם], (תצה) [בבא"ר שם], (תצו) [בבא"ר שם], (תצז) [בבא"ר שם], (תצח) [בבא"ר שם], (תצט) [בבא"ר שם], (תק) [בבא"ר שם], (תקא) [בבא"ר שם], (תקב) [בבא"ר שם], (תקג) [בבא"ר שם], (תקד) [בבא"ר שם], (תקה) [בבא"ר שם], (תקו) [בבא"ר שם], (תקז) [בבא"ר שם], (תקח) [בבא"ר שם], (תקט) [בבא"ר שם], (תקי) [בבא"ר שם], (תקיא) [בבא"ר שם], (תקיב) [בבא"ר שם], (תקיג) [בבא"ר שם], (תקיד) [בבא"ר שם], (תקטו) [בבא"ר שם], (תקטז) [בבא"ר שם], (תקיז) [בבא"ר שם], (תקיח) [בבא"ר שם], (תקיט) [בבא"ר שם], (תקכ) [בבא"ר שם], (תקכא) [בבא"ר שם], (תקכב) [בבא"ר שם], (תקכג) [בבא"ר שם], (תקכד) [בבא"ר שם], (תקכה) [בבא"ר שם], (תקכו) [בבא"ר שם], (תקכז) [בבא"ר שם], (תקכח) [בבא"ר שם], (תקכט) [בבא"ר שם], (תקל) [בבא"ר שם], (תקלא) [בבא"ר שם], (תקלב) [בבא"ר שם], (תקלג) [בבא"ר שם], (תקלד) [בבא"ר שם], (תקלה) [בבא"ר שם], (תקלו) [בבא"ר שם], (תקלז) [בבא"ר שם], (תקלח) [בבא"ר שם], (תקלט) [בבא"ר שם], (תקמ) [בבא"ר שם], (תקמא) [בבא"ר שם], (תקמב) [בבא"ר שם], (תקמג) [בבא"ר שם], (תקמד) [בבא"ר שם], (תקמה) [בבא"ר שם], (תקמו) [בבא"ר שם], (תקמז) [בבא"ר שם], (תקמח) [בבא"ר שם], (תקמט) [בבא"ר שם], (תקנ) [בבא"ר שם], (תקנא) [בבא"ר שם], (תקנב) [בבא"ר שם], (תקנג) [בבא"ר שם], (תקנד) [בבא"ר שם], (תקנה) [בבא"ר שם], (תקנו) [בבא"ר שם], (תקנז) [בבא"ר שם], (תקנח) [בבא"ר שם], (תקנט) [בבא"ר שם], (תקס) [בבא"ר שם], (תקסא) [בבא"ר שם], (תקסב) [בבא"ר שם], (תקסג) [בבא"ר שם], (תקסד) [בבא"ר שם], (תקסה) [בבא"ר שם], (תקסו) [בבא"ר שם], (תקסז) [בבא"ר שם], (תקסח) [בבא"ר שם], (תקסט) [בבא"ר שם], (תקע) [בבא"ר שם], (תקעא) [בבא"ר שם], (תקעב) [בבא"ר שם], (תקעג) [בבא"ר שם], (תקעד) [בבא"ר שם], (תקעה) [בבא"ר שם], (תקעו) [בבא"ר שם], (תקעז) [בבא"ר שם], (תקעח) [בבא"ר שם], (תקעט) [בבא"ר שם], (תקפ) [בבא"ר שם], (תקפא) [בבא"ר שם], (תקפב) [בבא"ר שם], (תקפג) [בבא"ר שם], (תקפד) [בבא"ר שם], (תקפה) [בבא"ר שם], (תקפו) [בבא"ר שם], (תקפז) [בבא"ר שם], (תקפח) [בבא"ר שם], (תקפט) [בבא"ר שם], (תקצ) [בבא"ר שם], (תקצא) [בבא"ר שם], (תקצב) [בבא"ר שם], (תקצג) [בבא"ר שם], (תקצד) [בבא"ר שם], (תקצה) [בבא"ר שם], (תקצו) [בבא"ר שם], (תקצז) [בבא"ר שם], (תקצח) [בבא"ר שם], (תקצט) [בבא"ר שם], (תר) [בבא"ר שם], (תרא) [בבא"ר שם], (תרב) [בבא"ר שם], (תרג) [בבא"ר שם], (תרד) [בבא"ר שם], (תרה) [בבא"ר שם], (תרו) [בבא"ר שם], (תרז) [בבא"ר שם], (תרח) [בבא"ר שם], (תרט) [בבא"ר שם], (תרי) [בבא"ר שם], (תריא) [בבא"ר שם], (תריב) [בבא"ר שם], (תריג) [בבא"ר שם], (תריד) [בבא"ר שם], (תרטו) [בבא"ר שם], (תרטז) [בבא"ר שם], (תריז) [בבא"ר שם], (תריח) [בבא"ר שם], (תריט) [בבא"ר שם], (תרכ) [בבא"ר שם], (תרכא) [בבא"ר שם], (תרכב) [בבא"ר שם], (תרכג) [בבא"ר שם], (תרכד) [בבא"ר שם], (תרכה) [בבא"ר שם], (תרכו) [בבא"ר שם], (תרכז) [בבא"ר שם], (תרכח) [בבא"ר שם], (תרכט) [בבא"ר שם], (תרל) [בבא"ר שם], (תרלא) [בבא"ר שם], (תרלב) [בבא"ר שם], (תרלג) [בבא"ר שם], (תרלד) [בבא"ר שם], (תרלה) [בבא"ר שם], (תרלו) [בבא"ר שם], (תרלז) [בבא"ר שם], (תרלח) [בבא"ר שם], (תרלט) [בבא"ר שם], (תרמ) [בבא"ר שם], (תרמא) [בבא"ר שם], (תרמב) [בבא"ר שם], (תרמג) [בבא"ר שם], (תרמד) [בבא"ר שם], (תרמה) [בבא"ר שם], (תרמו) [בבא"ר שם], (תרמז) [בבא"ר שם], (תרמח) [בבא"ר שם], (תרמט) [בבא"ר שם], (תרנ) [בבא"ר שם], (תרנא) [בבא"ר שם], (תרנב) [בבא"ר שם], (תרנג) [בבא"ר שם], (תרנד) [בבא"ר שם], (תרנה) [בבא"ר שם], (תרנו) [בבא"ר שם], (תרנז) [בבא"ר שם], (תרנח) [בבא"ר שם], (תרנט) [בבא"ר שם], (תרס) [בבא"ר שם], (תרסא) [בבא"ר שם], (תרסב) [בבא"ר שם], (תרסג) [בבא"ר שם], (תרסד) [בבא"ר שם], (תרסה) [בבא"ר שם], (תרסו) [בבא"ר שם], (תרסז) [בבא"ר שם], (תרסח) [בבא"ר שם], (תרסט) [בבא"ר שם], (תרע) [בבא"ר שם], (תרעא) [בבא"ר שם], (תרעב) [בבא"ר שם], (תרעג) [בבא"ר שם], (תרעד) [בבא"ר שם], (תרעה) [בבא"ר שם], (תרעו) [בבא"ר שם], (תרעז) [בבא"ר שם], (תרעח) [בבא"ר שם], (תרעט) [בבא"ר שם], (תרפ) [בבא"ר שם], (תרפא) [בבא"ר שם], (תרפב) [בבא"ר שם], (תרפג) [בבא"ר שם], (תרפד) [בבא"ר שם], (תרפה) [בבא"ר שם], (תרפו) [בבא"ר שם], (תרפז) [בבא"ר שם], (תרפח) [בבא"ר שם], (תרפט) [בבא"ר שם], (תרצ) [בבא"ר שם], (תרצא) [בבא"ר שם], (תרצב) [בבא"ר שם], (תרצג) [בבא"ר שם], (תרצד) [בבא"ר שם], (תרצה) [בבא"ר שם], (תרצו) [בבא"ר שם], (תרצז) [בבא"ר שם], (תרצח) [בבא"ר שם], (תרצט) [בבא"ר שם], (תרק) [בבא"ר שם], (תרקא) [בבא"ר שם], (תרקב) [בבא"ר שם], (תרקג) [בבא"ר שם], (תרקד) [בבא"ר שם], (תרקה) [בבא"ר שם], (תרקו) [בבא"ר שם], (תרקז) [בבא"

האשה נקנית פרק ראשון קידושין לב.

משל מי. מלכילו ומשקהו ומכבדו: **מאי נפקא ליה מיניה.** מאי מסקנין כיס לזיכא לגביה: **פודין זה לזה מעשר שני.** לפי שיכול להפריש מעשר שני בכל מקום ואפילו בחוץ לארץ ואפילו בזמן הזה ואין צריך לומר בזמן שבית המקדש קיים ואפילו הכי פודין זה לזה מעשר שני ואין צריך לומר מעשר עני: **ומאכילין זה לזה מעשר שני.** אפילו בזמן הזה ואפילו בחוץ לארץ ואפילו הכי פודין זה לזה מעשר שני ואין צריך לומר מעשר עני: **להעדפה.** עליו מוטל להאכילו ולהשקותו מה ביניהם ואם אינו צריך לפעודה יזיחנה לזיכלו מעשר עני: **שיעול אניו לרנקי כו'.** ולא אמרת כיון דאפילו על הכל מסקנין כיס לזיכו אלא מאי מרנקי דקאמר רבי אלעזר משל אב הוא ומאי נפקא ליה מיניה להכלימו: **ודלמא רשע.** ואמר לאכזב מידי בריומיה: **וקא עבר.** רב הונא: **משום לפני עור.** שנותן לבנו למכות: **כפומבייני.** במקום שהפירה שלהן נמכר מדמיו בכך כגון בזוזין: **הנשרפין בנסקלין.** משמע אלמא מן הנשרפין נתערב בנסקלין הרכה וקיי"ל (סנהדרין ד' עט:) כל מיני מיתות שבתורה שנתערבו ואין יודע לזיזה מהן נקלה ולזיזה מהן בחמורה כולן יהיו נקלה שאין אדם רשאי למסור את הקל לעובד חמור אלא נתחייב בו: **רבי שמעון חומר יהונו בסקילה.** שהיא קלה לשיא ליה לרבי שמעון שריפה חמורה מסקילה ובעינן מפרש בסנהדרין (דף נ.): **אמר ליה רב יהודה כריס.** דרב יחזקאל לרב יהודה כריס. דרב יחזקאל אדם לא מתנייא הכי הנשרפין בנסקלין והיו נסקלין רובן דמ"ל אמאי תליא טעמא משום דשריפה חמורה מיפוק לי לליכא למימר כולן בשריפה דמ"ל חולה לך כתר מיעוטא: **הנסקלין נשרפין.** דמע"ג דנשרפין רובא יהונו בסקילה מפני שהיא קלה: **אדם רבנן הוא דקאמרי ליה לרבי שמעון כו'.** הא דקאמרי שבסקילה חמורה לאו טעמא יהבי למילתייהו אלא הכי קאמרי יהונו בשריפה כתר רובא והקאמרת יהונו בסקילה להקל עליהם אין אדם מקיל אלא מחמיר שבסקילה חמורה: **לא מימא לאכוך הכי.** להוליכו בהנאה שהוא טועה דקאמרת לי לא מתנייא הכי: **כך לפום כפורא נעורי קא מלעי ליה.** והכי הוא דאומר לו עברת על ד"ת: **מקרא כתוב כפורא כך.** ומומר לו המקרא כמו שהוא כתוב והוא עלמו יבין שטעה: **אבא אומר השקיני מים.** ים מלוה לאחרת (לעיל ל.) לעשות כגון לקבוה את אמת לו ליה):

הכא

משל מי רב יהודה אמר משל בן רב גתן בר אושעיא אמר משל אב אורו ליה רבנן לרב ירמיה ואמרי לה לבריה דרב ירמיה כמ"ד משל אב מיתיבי נאמר יכבד את אביך ואת אמך ונאמר ככבד את ה' מהונך מה להלן בחסרון כיס אף כאן בחסרון כיס ואי אמרת משל אב מאי נפקא ליה מיניה לביטול מלאכה ת"ש בב' אחים שני שותפין האב ובנו הרב ותלמידו פודין זה לזה מעשר שני ומאכילין זה לזה מעשר עני ואי אמרת משל בן נמצא זה פורע חובו משל עניים לא צריכא להעדפה אי הכי היינו דקתני עלה אמר רבי יהודה תבא מאירה למי שמאכיל את אביו מעשר עני ואי להעדפה מאי נפקא מינה אפילו הכי זילא ביה מילתא ת"ש שאלו את ר"א עד היכן כיבוד אב ואם אמר להם כדי שיטול ארנקי ויזדקנו לים בפניו ואינו מכלימו ואי אמרת משל אב מאי נפקא לי' מיניה בראוי ליורשו וכי הא דרבה בר רב הונא הוה קרע שיראי באנפי רבה בריה אמר איזול איחזי אי רתח אי לא רתח ודלמא רתח וקעבר אלפני עור לא תתן מכשול דמחיל ליה ליקריה והא קעבר משום אבל תשחית דעבד ליה בפומבייני ודילמא משום הכי לא רתח דעבד ליה בשעת ריתחיה: מתני ליה רב יחזקאל לרמי בריה הנשרפים בנסקלים רבי שמעון אומר ידונו בסקילה שהשריפה חמורה אמר ליה רב יהודה בריה אבא לא תיתנייא הכי מאי איריא שריפה חמורה תיפוק לי דרובא נסקלים נינהו אלא הכי איתנייא הנסקלים בנשרפים א"ל אי הכי אימא סיפא והכמים אומרים ידונו בשריפה ישהסקילה חמורה מאי איריא דסקילה חמורה תיפוק לי דרובא נשרפים נינהו א"ל התם רבנן הוא דקאמרו דלמא שריפה חמורה לא סקילה חמורה א"ל שמואל לרב יהודה שיננא לא תימא ליה לאבוך הכי דתניא הרי שהיה אביו עובר על דברי תורה אל יאמר לו אבא עברת על דברי תורה אלא אומר לו אבא כך כתוב בתורה כך כתוב בתורה צעורי קא מצער ליה אלא אומר לו אבא מקרא כתוב בתורה כך אלעזר בן מתיא אומר אבא אומר השקיני מים ומצוה לעשות מניח אני כבוד אבא ועושה את המצוה שאני ואבא חייבים במצוה איסי בן יהודה אומר אם אפשר למצוה ליעשות ע"י אחרים תיעשה על ידי אחרים וילך הוא ובכבוד אביו אמר רב מתנה הלכה כאיסי בן יהודה א"ר יצחק בר שילא א"ר מתנה אמר רב חסדא האב שמחל על כבודו כבודו מחול ורב יוסף אמר אפי' הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר ויי' הולך לפניהם יומם אמר רבא הכי השתא התם הקדוש ב"ה עלמא דילמא הוא ותורה דיליה היא מחיל ליה ליקריה הכא

יהודה אומר משל בן. מדקדק ר"י למ"ד משל בן מסל בן נזדמן לו ביכוד אב ואכילת עלמו ואכילת מביאו כילד שעשה אם שעסוק בכבוד אביו הלא אכילת קודמת כדאמרינן גאלו מגילות (ב"מ דף נב.) יכול אמר לו אביו אל תחזיר לו אבידה שאני אב שהכל יודעין שהוא טרוד בכבוד רבו ואכילת עלמו ואכילת אביו קודמת לכיבוד אב ואם שעסוק בכבוד אביו הלא אכילת קודמת לכיבוד אב ואם שעסוק בכבוד אביו ואכילת עלמו קודמת לכיבוד אב ואם שעסוק בכבוד אביו ואכילת עלמו ואכילת אביו קודמת לכיבוד אב ואם שעסוק בכבוד אביו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו קודמת לכיבוד אב ואם (דברים טז) אפשר כי לא יהיה בך אביון (ב"מ ל: לא.) שלך קודם לכל אדם ואם שעסוק בכבוד אביו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו ואכילת מביאו הרי כבוד אביו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו ואכילת מביאו הרי כבוד אביו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו ואכילת מביאו ואכילת עלמו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו ואכילת מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו ואכילת מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו ואכילת מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו ואכילת מביאו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו ואכילת מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו ואכילת מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו ואכילת רבו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו ואכילת אביו קודם למתן אמתן משל בן מביאו ואכילת עלמו קודם למתן אמתן משל בן מביאו קודם למתן אמתן משל בן קודם למתן אמתן משל בן קודם למתן אמתן משל בן

עין משפט נר מצוה

א ומיי' פ"ב מהל' ת"ת הל' יא טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף (ג):

שנה ב מיי' פ"ו מהל' ת"ת הל"א טוש"ע י"ד סימן רמד סעיף יב:

שנו ג מיי' פ"ב מהל' מלכים הל' ג:

שנו ד מיי' פ"ו מהל' ת"ת פרק יג טוש"ע י"ד סי' רמד סעי' ג:

שנה ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ד:

שנט ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

שם ז מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעי' ו:

שמא ח מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ה:

ט מיי' שם הל' ה טוש"ע שם:

תורה אור השלם

1. כִּי אִם בְּתוֹרַת יְיָ חֶפְצוֹ וּבְתוֹרָתוֹ יֶהְגֶּה יוֹמָם וָלָיְלָה: תהלים א ב
2. וְקִחַת חֲמֵאָה וְחֵלֶב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וְיִתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ: בראשית יח ח
3. שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו
4. מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט לב
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָּה לִי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשֹׁטְרָיו וְלָקַחְתָּ אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְּבוּ שָׁם עִמָּךְ: במדבר יא טז
6. יְיָ קָנָנִי רֵאשִׁית דַּרְכּוֹ קֶדֶם מִפְעָלָיו מֵאָז: משלי ח כב

תוס' ר"י הזקן

הלולא. תופה. מדלי. מגביה להם הכוס שישתה. רבנן רבנן. כלומר אלו שעמדו מפני אינם גדולים ואתם גדולים ולפיכך לא עמדתם הלא אף הם גדולים. אשמאי. בור. לא תשם [בראשית מז. יט] לא תכיר. מקצי ישראל. והכמיים היו שהרי שרתה עליהם נבואה. שיש בה הידור. שניכר שלכבודו עשה והיינו כשהוא קרוב. בממון. ליתן לו משלו. יוצעים. לשון עוצם עיניו מראות ברע [ישעיה לג, טו], כמו סוגר. ויראת מאלהיך. כלומר אע"פ שאתה עושה בדרך שלא יתשרון בני אדם על זה שיחשבו שלא ראיתו ולא ידעתו יש לך ליראה מהשם שיודע לבבך. יטרוף. שלא ילך תמיד לפניהם שיטרחו לעמוד. זקן וירא. אף לזקן נאמר ויראת.

לב: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

מסורת הש"ס

זקן אשמאי. פי' בקונטרס מפני שהיה ועם הארץ וקשה להיכי קאמר ליסי בן יהודה דשיבה משמע מפיהו זקן מפני מה והלא מלמד להכותו בזמנו ולזקנו לזלזל לכך פר"ת כמו פתאי שמאי דמנחות (דף נג.) גלגור כור ועם הארץ כדמתרגמינן וגרסה היא בקלתת תורתו: **רבנן.** מפני חכמים וחשובים בעיניכם דקמו מפני לגלן מבניכם ובנין ובנותיכם מפני לגלן רבנן גינהו ובלגון תימה אמר להם: **הידור.** לגזוז מעט כלילו רוצה לעמוד מפניו: **לא נדמו לו מלא נערכיים.** שאמר להם ורחמו רבניכם) שהערכיים משתמשים לפנק רבניהם כדאמרן בגמ' מניעה (ד' פו:) שאמרו לו בערכיים משדאתו שמשתמשים לפנק רבניהם: **רבן גמליאל ברכי.** כלומר מלמד גדול וכן כל ברכי שבגמ': **וקן ממאי.** מפני כבוד ועם הארץ הוא): **מזקני ישראל.** גמר זקן מזקני מה להלן גדולים וחכמים דכתיב (במדבר יא) אסר יעדת כי הם זקני העם ושוטריו: **דכר ממסור לנכ.** בגרשיני עסקינן: **דכר ממסור לנכ.** דלמא מי עשה הדבר הוא יודע מפני שהוא בן לפי שיכול להשמט מעיני הבריות שלא יחזיקוהו כרשע ושידינהו לקף זכות ויאמרו לא רחמו לכך נאמר וירלת מלמדין שכל הממשנות גדויות לו ויודע הוא שלמסתור ולנטל מלותו נתכוונת: **שלא יערים.** פן יכול ליכך דרך אחרת שלא יעמיד את הציבור: **וקן וירלת.** להכי סמך וירלת לזקן לומר שמף הזקן ירלת: **כל שיבה במשמע.** ומפני זקן ממאי: **ת"ק סבר יניק וחכים לא.** וכסי קאמר תנא קמא מין זקן שלא זקן שהוא מכס שאמאר אספה לי שבעים איש מזקני ישראל וגו' והתם זקנים איש וחכמים היו כדכתיב אבר יעדת כי הם וגו' שלמאת זקנים וידועים הוו: **ור' יוסי הגלילי.** דמאני ליה לקרא ממשמעו זקנה ממש ודריש ליה זה שקנה חכמה סבר לפי' יניק וחכים: **מי פלקא דעתך דלאמר ת"ק.** דמך הוא דלייני ליה קרא שיבה והוא חכם נכמוב מפני שיבה זקן מקום והדרת ועגמר ג"ש מה שאת דפלגינהו ס"מ מרתי מילי גינהו וס"ק מפני שיבה תקום והדרת מקום והדרת פני זקן שקנה חכמה ואפילו יניק ומדקפיד אחכמה אמרינן נמי שיבה לאו זקן ממאי קאמר לילכל למימר רבי יוסי מזקן קאמר אלא במקום שיש הידור יכול יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כים אף הידור שאין בו חסרון כים יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ ת"ל תקום והדרת [ה]לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור [ו]יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו ת"ל תקום ויראת [ס]דבר המסור ללב נאמר בו יראת מאלהיך [ע]רבי שמעון בן אלעזר אומר [מ]נין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום [א]פילו כל שיבה במשמע רבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא איכא ביניהו יניק וחכים ת"ק סבר יניק וחכים לא רבי יוסי הגלילי סבר [פ]אפילו יניק וחכים מ"ט דרבי יוסי הגלילי אמר לך אי ס"ד בדקאמר ת"ק א"כ נכתוב רחמנא מפני שיבה זקן תקום והדרת מ"ש דפלגינהו רחמנא למימר דהאי לאו האי והאי לאו האי ש"מ אפי' יניק וחכים ות"ק משום דבעי למיסמך זקן ויראת [ת]ותנא קמא מ"ט אי ס"ד בדקאמר רבי יוסי הגלילי א"כ נכתוב רחמנא מפני

הכא תורה דיליה היא הדר אמר רבא [ב]אין תורה דיליה היא דכתיב [ו]ובתורתו יהגה יומם ולילה איני והא רבא משקי בי הלולא דבריה [ג]ודל ליה כסא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע וקמו מקמיה לרב מרי ולרב פנחס [ד]בריה דרב חסדא ולא קמו מקמיה איקפד ואמר הנו רבנן רבנן והנו רבנן לאו רבנן ותו רב פפא הוה משקי בי הלולא דאבא מר בריה ודלי ליה כסא לר' יצחק בריה דרב יהודה ולא קם מקמיה ואיקפד אפ"ה [א]הידור [ז]מיעבד ליה בעו אמר רב אשי אפילו למ"ד הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול מיתיבי מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית [ח]המשתה בנו של רבן גמליאל והיה רבן גמליאל עומד ומשקה עליהם נתן הכוס לר' אליעזר ולא נטלו נתנו לר' יהושע וקיבלו אמר לו רבי אליעזר מה זה יהושע אנו יושבין ורבן גמליאל [ט](ברבי) עומד ומשקה עלינו אמר ליה מצינו גדול ממנו ששמש [י](אברהם גדול ממנו ושמש) אברהם גדול הדור היה וכתוב בו [ב]והוא עומד עליהם ושמא תאמרו כמלאכי השרת נדמו לו לא נדמו לו אלא לערביים ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אמר להם רבי צדוק עד מתי אתם מניחים כבודו של מקום ואתם עוסקים בכבוד הבריות הקב"ה משיב רוחות ומעלה נשיאים ומוריד מטר ומצמיח אדמה ועורך שולחן לפני כל אחד ואחד ואנו לא יהא רבן גמליאל ברבי עומד ומשקה עלינו אלא אי איתמר הכי איתמר [כ]אמר רב אשי אפילו למ"ד [ב]נשיא שמחל על כבודו כבודו מחול [ג]מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול שנאמר [ג]שום תשים עליך מלך [ד]שתהא אימתו עליך: [ה]ת"ר [ד]מפני שיבה תקום יכול אפילו מפני זקן אשמאי ת"ל זקן ואין זקן אלא חכם שנאמר [ה]אספה לי שבעים איש מזקני ישראל רבי יוסי הגלילי אומר [ו]אין זקן אלא מי שקנה חכמה שנאמר [ה]ה' קנני ראשית דרכו יכול יעמוד מפניו ממקום רחוק ת"ל תקום והדרת לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור יכול יהדרנו בממון ת"ל תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כים אף הידור שאין בו [ו]לא אמרתי קימה אלא במקום שיש הידור [ז]יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו ת"ל תקום ויראת [ס]דבר המסור ללב נאמר בו יראת מאלהיך [ע]רבי שמעון בן אלעזר אומר [מ]נין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת איסי בן יהודה אומר מפני [ש]שיבה תקום [א]פילו כל שיבה במשמע רבי יוסי הגלילי היינו תנא קמא איכא ביניהו יניק וחכים ת"ק סבר יניק וחכים לא רבי יוסי הגלילי סבר [פ]אפילו יניק וחכים מ"ט דרבי יוסי הגלילי אמר לך אי ס"ד בדקאמר ת"ק א"כ נכתוב רחמנא מפני שיבה זקן תקום והדרת מ"ש דפלגינהו רחמנא למימר דהאי לאו האי והאי לאו האי ש"מ אפי' יניק וחכים ות"ק משום דבעי למיסמך זקן ויראת [ת]ותנא קמא מ"ט אי ס"ד בדקאמר רבי יוסי הגלילי א"כ נכתוב רחמנא מפני

יכול

מוסף רש"י

אין תורה דיליה היא. נקלטת על שמו של מומו תלמיד שטרח בה בלימודיו ומה שלימדו מסמעת על כל מדם (ע"ז יט.). בי הילולא. מופה (עירובין נד.). **ודלי ליה כסא.** הגניה לפן הכוס להשקותן (רש"י ר"ח). **ברבי.** גדול הדור היה וכל היכא דקרי ליה ברבי לשון חכמה ומהימנות הוא (עיין כאן). **שום תשים עליך מלך.** ישראל כוחכרו שיושיבו עליהם שיעות הרבה, לומר שתהא חשמתו עליהם לכבך אין כבודו מעכב, שלפיכך ניכה הכתוב שיעות הרבה (כתובות יז.). ה' קנני ראשית דרכו. מפני שבשבילה נתהפכה לפניו לבית את עולמו ומקדיים העולם בשביל התורה (אבות פ"ו מ"ו). **דבר המסור ללב.** שלא לפרסם כן הוי יכול מן היודע מחבמות (ב"מ נח:). **ויראת מאלהיך.** יש לך ליירא מן היודע היודע מחבמתך שאתה מבקש תחבולות להפטר ממומו (לקמן לג.).

מוסף תוספות

א. בלשון אשם. רמב"ן.
ב. לענין מזוזה פחחי שמאי כלומר פתחים ריקים שאין שם משקוף. שפ. ג. בלא תורה. תוס' ר"י: אלא שהוא בעל מידות. מאירי: והיינו דמשמע אין זקן אלא חכם, ומשום הכי פליג איסי ואמר כל שיבה במשמע. רמב"ן.
ד. מתוך פרש"י משמע דדריש ג"ש זקן מזקני וכן פירש בהדיא בשמעתין גבי אי ס"ד כראמר ת"ק. תוס' הרא"ש. ה. דאשכחן זקן בלשון חכם. ריטב"א.
ו. דע"כ איסי בן יהודה סבר דזקן היינו יניק וחכים. תוס' הרא"ש: דכיון דס"ל דשיבה משמע אפי' אשמאי א"כ זקן לאו פירושא דשיבה הוא אלא באפי נפשיה קאי ולעניין וחכים אחי דאי זקן וחכים ל"ל משום חכמה
ז) ע"ז יט, ב) [נכתב"י: ולגי'], ג) מ"ק גבי, ד) [נכתב"י: נעי ליה למיעבד. ונרי"ף ורמ"ה: נעי למיעבד ליה], ה) [נכתב"י וכ"י: משפה. וכנ"ל. יעב"ץ], ו) [ביקוט רמז רכנו בפ' בשלח העתיק לדבר], נכתב"י אימת, נרבי וכ"ם נדפו"ר, ועי"ש, והוקוף ע"י הכת"ל ע"פ, ובר"ם מדפוסים], ז) ס"ל ל"ג, ח) מהכלדן יט: כתוספות יז. פוסה מפ"ב, ט) [מהכלדן כב.], י) מ"ב פ' קדושים פרק ז תוספתא דמגילה פ"ג הט"ו, כ) [ב"מ נח:], ל) [לקמן לג.], מ) [עי' תוס' קפמים כה: ד"ה במשנה ומה שנאימי על ליזו], נ) [נכתב"י ת, ד], ס) [נכתב"י שנרי"ף טופר: שמעת שמעתא], ע) [לקמן לג ע"ל], פ) [עיין מהכלדן כ ע"ל].

האשה נקנית פרק ראשון קידושין לג.

מסורת הש"ס

ו) [כפ"י נוסף: מלמה, וכן נמסון. וכ"ה בכ"י ועי"ש]. ב) [מוקי נד:]. ג) כמוכים פ"ע מ"ע מולין נד:. ד) מולין נד: מסחים קט: מנחות עב. ע"ש. ה) [ל"ל ימעטא] יעי"ש. (ועיין ביפה עינים)]. ו) ע"ז מד: ובמים קג: שבת קג. (ולף י) ולף מ: נרכות כד:. ז) [ירמז ו. ים"ג]. ח) [נרכות כו. וס"ג]. ט) [נרי"ף: אמר מרי אלמה וכו']. י) [כנמ"י ובפי"ע ורי"ף: קאמ]. כ) [ל"ל בפומפוי. (יעי"ז)]. ל) [וגם בהמשך העמוד שלפניו (כ"ש"ם, ע"ש)]. מ) [כרש"י שברי"ף: שלא להטריח את הציבור ואין עוכר לפני הציבור]. נ) [ל"ל מלוזעות. (יעי"ז)]. ס) [וכן פרש"י מולין נד: ע"ש]. ע) [וע"ע תוס' מולין נד: ד"ה אין ותוס' עכ"ז כח: ד"ה מומחין ותוס' תמורת יג: ד"ה אין]. פ) [בתוס' הרא"ש: ד"ה אין]. צ) [תהלים קה. ועיין קונה ד ע"ב]. ק) [בתוס' הרא"ש נוסף: היה]. ר) [פרשב נב].

תום' ר"י הזקן

ובטיל ממלאכתו. ויש שוה פרוטה באותה קימה. מה הידור. שיכול להדרו אפילו כשעושה מלאכתו. אף קימה. שאם עושה מלאכה אינו מצוה לקום. ומה קימה [שאין בה חסרון כיס]. שהרי אינו נותן לו מכיני. אינן ירשאין. פיר"ש באלו טרפות [חולין נד, ב ד"ה אין] כשעסוקים במלאכת אחרים. ע"ש. ולישנא דעסוקים במלאכתן לא משמע מלאכת אחרים אלא משמע מלאכת עצמן. ופשטיה דעובדא דר' חנינא פתוראה דאלו טרפות נמי משמע שהיה עוסק במלאכת עצמו דקא קרי ליה פתורא בלומר שהיה שולחני. אע"פ שנדחק שם ר"ש לפרש שהיה משחכר בשביל אחרים למחצה. ופי' אינן ירשאין. כלומר מצד החיוב והוא כמו אינן חייבין. דלפר"ש קשה אפילו הם במלאכת אחרים אמאי אינן רשאין ישלמו לבעל הבית שכר בטולם. אלא ודאי אינן רשאין מצד החיוב קאמר, שהתורה לא צוותה שיקומו מפני ת"ח בשעה שעסוקים במלאכה הילכך אינן רשאין לעשות כן מפני מצות הידור והוא כמו אינן חייבין. וכן תבין דעת הרי"ם בח"ח פי"ו (ה"ב) שכתב ואין בעלי אומניות חייבים לעמוד מפני ת"ח בשעה שעסוקים במלאכתן. חומשים. שפסר תהלים נחלק לחבשה פסרים. בתי גוזאי. שעומדים שם עורמים שאין שם הידור. רבי שאינו מובהק הוא אם הוא גדול הימנו אעפ"כ שלא למדו כלל או אם הוא פחות הימנו ולימדו קצת. כמו שביארתי בסוף אלו מציאות. ורבי מובהק לא מקרי אלא כשלמד רוב חכמתו ממנו. הוה קאי. דרבוב כמהלך דמי ונתחייב לעמוד כמלא עיניי דרבו מובהק היה. לאו אדעתיה. כלומר לא ראינוך. נקטינן. קבלה היא בידינו שאם מקף עליו את הדרך והולך בדרך אחר בדי שלא יטרחם מארץ ימים. דגמיטי. דפתם קרובה אצל החכמים והזרגלו בכך ואינם מקפידים כשהולכים לפניהם בגילוי הראש. הלכה כאוסי. ומסתברא דאיכי לא פליג אדר'

עין משפט נר מצוה

שבב א מיי' פ"י מהל' ת"ת הל' ג סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמד סעיף ה:

שבג ב מיי' פ"ד מהל' נכנסים הלכה ח:

שבד ג (מיי' פ"ג מהל' ק"ש הל' ג) טוש"ע י"ד סימן רמד סעיף ד בהגה"ט:

שבה ד מיי' פ"ג מהל' ק"ש הלכה ד סמג עשין יח טוש"ע י"ד סי' פה סעיף ב:

שבו ה ו מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הל' ג ו סמג עשין יג טוש"ע י"ד סי' רמד סעי' ג ג:

שבז ז מיי' שם פ"ה הלכה ז סמג שם טוש"ע שם סעיף ט:

שבח ח מיי' שם פ"ו הלכה ג טוש"ע שם סעיף ה:

שבט ט י מיי' שם פ"ו הלכה ט טוש"ע שם סעיף ז:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דא"ר נמצאת לתמה כו':

לעזי רש"י

פריבו"ץ. מכיר קרוב.

מוסף רש"י

אין בעלי אומניות. העוסקים במלאכת מחיריו נד:). **מפניהם עומדים.** לנכבן כדי שיהו רגילים לגמ' (שם). **חביבה מצוה בשעתה.** למימרס תו לאגבה (שם). **מכשילן לעתיד לבא.** שלם לא ילמוס לשם פניס להכוסים ולכך כעור, לא ירגילום לגמ מפני הטורח (שם). **משותא.** מלמך כמו מסמומס ויכתך מתרגמינן ומשמי (מהולין נד:). **הא בבתי גוואי הא בבתי בראי.** מהמלאות שלהן ג' מדרים היו לו פעמי להניע ולהשתמף למעלני שיוכל למוכני מן המדרן ולוכם תלוקו ויוצא לחיוץ ונוחה לעניסתו ומה שם מינגעת המדרן (שבת ח:). **בכל מקום מוחר להדהר.** בדגלי מוכ (שבת מ:). **חדין מבית המדרש.** לפי שאלם עומד ערום (ע"ז מד:). **רבו המובהק.** שיוב מכמתו מעט (ב"מ לג:). **לאו אדעתיה.** לא נתני לני (נדרות נד:). **נקטינן.** מסורת מלמוחינו מנהג מרכוחינו (ע"זדוכין ה:). **הרפתקי.** מקרות (ד"ה סה:). **הדור עבד להו.** לעוש מעט כלילו רוקה לעמוד (ע"ע לב:).

מוסף תוספות

א. ומיהא יליפנן לעסוקין במלאכתן נמי שאינן חייבין שאם אלו היו חייבין גם אותן היו רשאין. תוס' ר"ד: ונראה דאפילו עסוק במלאכתו לא מחייב כדאמרינן מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בו חסרון כיס. תוס' חולין נד: ב. תוב מהרצמינן רשו. ריטב"א. כדמתרצמינן לא תהיה לו כנושה לא תהא ליה כרשיא. תוס' חולין נד: ג. כשאשאל רבי לרבי חייא למה לא עמד השיב לו יבא עלי. תוס' הרא"ש.

יכול יהדרנו בממון. כדכתיב (ויקרא יט) לא תהדר פני גדול דמשמע בממון וכגון ולל לא תהדר בריבו (שמות כג): **מי לא עסקינן.** כלומר מי לא משמע נמי לפילו נוקד מרגניתא שחומנות יקרה היא ומצרין ליה למיקם ואע"ג דבטל ממלאכתו ואיכא חסרון כיס: **מה הידור שאין בו ביטול מלאכה.** להא מוקימנא דבשאין בה ביטול מלאכה עסקינן ומו לא שייך בה חסרון כיס: **אף הידור שאין בו חסרון כיס.** ועל כרחך לא נכתב הידור אלא לדרוש כלחמרן למעוטי עמידה מרחוק ולמעוטי בית המרחץ כדאמרן: **טומדין מפניהם.** במגילה בכוהים קמי כשנוברים בחוך ירושלים: **נמנאם מבעיון.** אלא יבילו עוד שיאמרו נגזים אנו בעיניהם ולאו משום חיוב מלוה הוא ולילו בני אדם הניכרים חשובים בעיר ועכוקים במלות לא הוה למיקם מקמייהו: **מסחופת.** מרחץ כדאמרינן (נרכות מג) וירחץ ומסכי: **שני חומשים.** שני חמישיות של ספר שיעי לו מדרש אגדותיו: **שני שליסי שלים.** שני חלקים של שלים הספר: **חורש כהנים.** ספר ויקרא שניתי לו בריישא של מדרש הספר: **נתן היס מהרהר.** וטרוד היה ולא הניח בעצמן לפניו: **בתי גוואי.** מקום שבני אדם עומדים ערומים והא דר' שמעון ברבי נבתי בלאי מקום שעומדים לגוסים להחם מקום היכוי הוא: **ס"ג מסתברא.** לר' שמעון ברבי נבתי בלאי מדקאמר ליה בהן יושב ומהרהר: **לאונסיה שאני.** פעמים שהוא טרוד ומעיין בשמועתיה לפני כיוסמו למחרן וע"כ היא שגורה בפיו ולבו ומעיין בה בשיח המרחץ: **ברשיעי עסקינן.** בחמיה למה לי קרא לפ ולמה ועלם עיניו הרי עבר על מקום והדרת: **זמן חיוביה.** בחרבע לחותיו כדלקמן (עמוד ב): **ס"ל וירחם.** יש לך לירא מן היולר היודע מחשבותיך שלחה מנקם מחנולות להפטר ממלוחו: **שים נא הידור.** כבוד וכשיחות פניס שלבך הניכר הוא שבשבילו עמד: **נחידך נימא.** הגבר מפסיק ביניהס: **ולאו רב מובהק הוא.** ואף על פי שלחם רחוקים יותר מד' לחות מיבעי לבו למיקס: **לאו אדעתיה.** לא נזכרנו לעמוד שהיינו טרודים: **ואי מקיף.** מסבב דרך לחרת שלא (ב)לעבור לפני הגבור: **חי.** מלריך יחיס: **דניסי נהו נרבנן.** תמיד רגילים שלהם ולבם גם בחכמים כלילו הם מהם: **ניסי.** בלע"ז פריבי"ץ: **הרפתקי.** (ג)מקרות ולרות ולאו נסיס הרבה ומוחפים: **עדו עליהן.** ענהו עליהס: **אבי יהיב דא לבני.** פושט ידו לוקנים כל כמה שעובדים אלאו ומשענין עליו: **רבא.** היה שולה שלוחיו לפעוטו להן יד אלא הוא עלמו לא: **רב נחמן מסדר גוואי.** פריסים שהיו חמיד לפניו לפי שהיה שר חתן הנסיא ואע"ג ד"ל היו רגילין לעמוד לפניו משרחים להכות ולכוף מאן דלא ניית דיעה וכשהיו זקנים עוברים לפניו היה שולח הנך פריסים להחזיק בידם אלא הוא עלמו לא שלח לאלו בחורתו דאמר מי לאו הא תורה כמה נחמן מיכא נשוקא הלכך אין מחיוחי בשביל עלמי אלא בשביל תורה. ואית דמפרשי אבני יהיב דא לבני מבכד עלמו בוקנים ופושט להם יד שיעמן הוא עליהס רבא משדר שלוחיה לקבולתו לכבודו וכן רב נחמן ולימא דכל היכא דגדסי יהיב דא להעמן מחרים עליו קאמר ולא להעמן הוא על מחרים דכדאמר בפרק קמא דיומא (דף ט:) ריש נקיס הוא קמי בירדנא אמא רבה בר חנה יהיב ליה דא שיעמן ר' שמעון בן נקיס עליו ולימא להעמא סנהר: מכנוך

אין בעלי אומניות רשאין לעמוד בו'. תימה מה לאון רשאי שיין דמשמע דמיכא מיסורא ול"ל דמיירי בעוסקין במלאכת מחריס[ס] והשתא שיין לאון רשאיס[א] ומיהו י"ל דאיירי כמו מייבין כי הסיא דתנן בערכין פרק המקדיש שדהו (דף מה:) כמה רואה אדם ליתן בשור זה לעולה אע"פ שאינו רשאי פי' אע"פ שאינו מייב[ב] והשתא ניחא דמייירי שפיר בעוסקין במלאכת עלמן[ג]: **שני** חומשין. פי' בקונט' לאון חומש הספר וי"מ חומשה חומשין יש בו כמו נשל תורה לשבי החים (תהלים ק) כמ"ל תעבוד על לפיקי מיס (שם מב) לך טוב ליעבוד (שם עג) תפלה למשה (שם ג) יאמרו גאולי (שם קו) [ג]לכל אחד מן הספרים אלו מקיים נאמן לנד מן החחרון שהוא סוף תהלים: [**שמא** בהן יושב ומהרהר בו]. לא היה לריך לומר בהן הס"ם נשאר ד"ת אלא סה דקאמר הכי קודם[ד] ה' לילקיו[ה] כלאיתא[ו] נב"ר לאמר ר' חייא יפת עלי אם לא הייתי מסתכל נספר תהלים כו'. ת"י:]

[א]אין בעלי אומניות רשאין שיעמדו בפני תלמידי חכמים ואומרים להם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום א"ר יוחנן מפניהם עומדים מפני תלמידי חכמים אין עומדים אמר רבי יוסי בר אבין [ד]בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדים מפני התלמידי חכמים אין עומדים ודלמא שאני התם דא"כ [ה] אתה מכשילן לעתיד לבא אמר מר יכול יעמוד מפניו מבית הכסא ומבית המרחץ ולא והא ר' חייא הוה יתיב בי מסחותא וחליף ואזיל רבי שמעון בר רבי ולא קם מקמיה ואיקפד ואתא אמר ליה לאבוה שני חומשים שניתי לו בספר תהלים ולא עמד מפני ותו בר קפרא ואמרי לה ר' [ו]שמואל בר ר' יוסי הוה יתיב בי מסחותא על ואזיל ר' שמעון בר רבי ולא קם מקמיה ואיקפד ואתא א"ל לאבוה שני שלישי שליש שניתי לו בתורת כהנים ולא עמד מפני ואמר לו שמא בהן יושב ומהרהר טעמא דבהן יושב ומהרהר הא לאו הכי לא לא קשיא [ז]הא בבתי גואי הא בבתי בראי ה"נ מסתברא [ח]דאמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן [ט]בכל מקום מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ומבית הכסא דילמא לאונסיה שאני: יכול יעצים עיניו כמי שלא ראהו [י]אמו ברשיעי עסקינן אלא [כ]יכול יעצים עיניו מקמי דלימטיה זמן חיובא דכי מטא זמן חיובא הא לא חזי ליה דקאים מקמיה ת"ל תקום ויראת תנא [ל]איהוי קימה שיש בה הידור הוי אומר זה ד' אמות אמר אביי לא אמרן אלא ברבו שאינו מובהק אבל ברבו המובהק [מ]מלא עיניו אביי מכי הוה חזי ליה לאודניה דחמרא דרב יוסף דאתי הוה קאים אביי הוה רכיב חמרא וקא מסגי אגודא דנהר סגיא יתיב רב משרשיא ורבנן באידך גיסא ולא קמו מקמיה אמר להו ולאו רב מובהק אנא אמרו ליה [נ]לאו אדעתיך: ר' שמעון בן אלעזר אומר מנין לזקן שלא יטריח ת"ל זקן ויראת: אמר אביי נקטינן [ס]דאי מקיף חיי אביי מקיף רבי זירא מקיף רבינא הוה יתיב קמיה דר' ירמיה מדיפתי חלף ההוא גברא קמיה ולא מיכסי רישא אמר כמה חציף הא גברא א"ל דלמא ממתא מחסיא ניהו דגיסי בה רבנן: איסי בן יהודה אומר מפני שיבה תקום ואפילו כל שיבה במשמע: [ע]אמר ר' יוחנן הלכה כאיסי בן יהודה ר' יוחנן הוה קאי מקמי סבי דארמאי אמר כמה הרפתקי עדו עליהו דהני רבא מיקם לא [פ]קאי [צ]הידור עבד להו אביי [ק]יהיב דא לסבי רבא משדר שלוחיה רב נחמן משדר גוואי אמר אי לאו תורה כמה נחמן בר אבא איבא בשוקא א"ר אייבו אמר ר' ינאי אין

לג: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

עין משפט נר מצוה

שע א מיי' פ"ו מהלכות ת"ת הל' ו סמג עשין ג טוש"ע י"ד סימן רמב סעיף טז ס"ב:
שעא ב מיי' פ"ו מהל' ממרים הלכה ד טוש"ע ד שם סעי' ז:
שעב ה מיי' פ"י מהל' טומאת צרעת הלכה יב ופ' ט"ז הל"ג:
שעג ד מיי' פ"ו מהל' ת"ת הל' ו סמג עשין ג טוש"ע י"ד סי' רמב סעיף ג:
שעד ז מיי' פ"י מהל' ס"ת הלכה ט סמג עשין פה טוש"ע י"ד סימן רפד סעיף ג:
שעה ח טוש"ע שם סי' רמד סעיף יח:
שעו ט מיי' פ"ו מהל' ת"ת הלכה ו סמג עשין ג טוש"ע י"ד סי' רמד סעיף ט:
שעז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף יג:
שעח כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:
שעט ל מיי' פי"ב מהל' ע"ז הלכה ג סמג לאוין מ טוש"ע ת"ח סימן יז סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וְטוֹב לֹא יִהְיֶה לָרָשָׁע וְלֹא יַאֲרִיךְ יָמִים כְּצֵל אֲשֶׁר אֵינֶנּוּ יָרֵא מִלְּפָנֵי אֱלֹהִים: קהלת ח יג
2. מִפְּנֵי שֵׂיבָה תָּקוּם וְהָדַרְתָּ פְּנֵי זָקֵן וְיָרֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט לב
3. וְהָיָה כְּצֵאת מֹשֶׁה אֶל הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל הָעָם וְנִצְּבוּ אִישׁ פֶּתַח אָהֳלוֹ וְהִבִּיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד בֹּאוֹ הָאֹהֱלָה: שמות לג ח

תוס' ר"י הזקן

אפילו הכי. לא נשרה שחרית וערבית. מקמי אבוך. ורבי יהודה היה רבו שלמדו, כי הוה תני לרמי בריה הנשרפין בסקלין והוה תני ליה נסקלין בשורפין, כדאיתא באלו הן הנשרפין [סנהדרין פ, ב] ולעיל [לב, א] מייתי לה בגמרא אגב גררא. כמהלך. וחריב לעמוד. ופסק הר"ם [ממרים פ"י ה"ד] כפשט המימרא דשמואל דמשמע אפילו בנו רבו עומד מפני אביו ואינו עומד מפניו. שהזמן גרמא. כלומר שזמן קבוע לעשות המצוה והזמן גורם עשייתה.

מסורת הש"ס

ב) [לעיל לב:], ג) [ברכות ובמ"ק ובע"י טוסף: מקום. יעויין גירסת רש"י בחגיגה ה ע"ש ד"ה מצטער], ג) [ומ"ש על הגליון מגיגה טו:], ד) עבודה פ"י מעבדה ז [ע' בר"ש שם] ברכות כה. מופסקת בעבודה פ"ו ה"ט ת"כ פ' תזריע פרק יב, ה) מכות כב: ע"ש, ו) ברכות יג: טו. כב. תענית כט: לקמן עה: [פסחים קד. מ"ק יג: נדה יד. כ:], ז) [לקמן פ"ה ה"ג, ח) ערובין כו. ברכות כ: מוספתא דקדושין פ"א ה"ט ע"ש [ועי' מש"כ לעיל כט.], ט) [ברכות כ:], י) [גיטין פ"ו ה"ג], יא) [לקמן פ"ה ה"ג, יב) [ברכות יג, ג) [ברכות כ:], ד) [ברכות כ:], ה) [ברכות כ:], ו) [ברכות יג, ז) [ברכות כ:], ח) [ברכות כ:], ט) [ברכות כ:], י) [ברכות כ:], יא) [ברכות כ:], יב) [ברכות כ:], יג) [ברכות כ:], יד) [ברכות כ:], טו) [ברכות כ:], טז) [ברכות כ:], יז) [ברכות כ:], יח) [ברכות כ:], יט) [ברכות כ:], כ) [ברכות כ:], כא) [ברכות כ:], כב) [ברכות כ:], כג) [ברכות כ:], כד) [ברכות כ:], כה) [ברכות כ:], כו) [ברכות כ:], כז) [ברכות כ:], כח) [ברכות כ:], כט) [ברכות כ:], ל) [ברכות כ:], לא) [ברכות כ:], לב) [ברכות כ:], לג) [ברכות כ:], לד) [ברכות כ:], לה) [ברכות כ:], לו) [ברכות כ:], לז) [ברכות כ:], לח) [ברכות כ:], לט) [ברכות כ:], מ) [ברכות כ:], מא) [ברכות כ:], מב) [ברכות כ:], מג) [ברכות כ:], מד) [ברכות כ:], מה) [ברכות כ:], מו) [ברכות כ:], מז) [ברכות כ:], מח) [ברכות כ:], מט) [ברכות כ:], נ) [ברכות כ:], נא) [ברכות כ:], נב) [ברכות כ:], נג) [ברכות כ:], נד) [ברכות כ:], נה) [ברכות כ:], נו) [ברכות כ:], נז) [ברכות כ:], נח) [ברכות כ:], נט) [ברכות כ:], ס) [ברכות כ:], סא) [ברכות כ:], סב) [ברכות כ:], סג) [ברכות כ:], סד) [ברכות כ:], סה) [ברכות כ:], סו) [ברכות כ:], סז) [ברכות כ:], סח) [ברכות כ:], סט) [ברכות כ:], ע) [ברכות כ:], עא) [ברכות כ:], עב) [ברכות כ:], עג) [ברכות כ:], עד) [ברכות כ:], עה) [ברכות כ:], עו) [ברכות כ:], עז) [ברכות כ:], עח) [ברכות כ:], עט) [ברכות כ:], פ) [ברכות כ:], פא) [ברכות כ:], פב) [ברכות כ:], פג) [ברכות כ:], פד) [ברכות כ:], פה) [ברכות כ:], פו) [ברכות כ:], פז) [ברכות כ:], פח) [ברכות כ:], פט) [ברכות כ:], צ) [ברכות כ:], צא) [ברכות כ:], צב) [ברכות כ:], צג) [ברכות כ:], צד) [ברכות כ:], צה) [ברכות כ:], צו) [ברכות כ:], צז) [ברכות כ:], צח) [ברכות כ:], צט) [ברכות כ:], ק) [ברכות כ:], קא) [ברכות כ:], קב) [ברכות כ:], קג) [ברכות כ:], קד) [ברכות כ:], קה) [ברכות כ:], קו) [ברכות כ:], קז) [ברכות כ:], קח) [ברכות כ:], קט) [ברכות כ:], קי) [ברכות כ:], קיא) [ברכות כ:], קיב) [ברכות כ:], קיג) [ברכות כ:], קיד) [ברכות כ:], קטו) [ברכות כ:], קטז) [ברכות כ:], קיז) [ברכות כ:], קיח) [ברכות כ:], קיט) [ברכות כ:], קכ) [ברכות כ:], קכא) [ברכות כ:], קכב) [ברכות כ:], קכג) [ברכות כ:], קכד) [ברכות כ:], קכה) [ברכות כ:], קכו) [ברכות כ:], קכז) [ברכות כ:], קכח) [ברכות כ:], קכט) [ברכות כ:], קל) [ברכות כ:], קלא) [ברכות כ:], קלב) [ברכות כ:], קלג) [ברכות כ:], קלד) [ברכות כ:], קלה) [ברכות כ:], קלו) [ברכות כ:], קלז) [ברכות כ:], קלח) [ברכות כ:], קלט) [ברכות כ:], קמ) [ברכות כ:], קמא) [ברכות כ:], קמב) [ברכות כ:], קמג) [ברכות כ:], קמד) [ברכות כ:], קמה) [ברכות כ:], קמו) [ברכות כ:], קמז) [ברכות כ:], קמח) [ברכות כ:], קמט) [ברכות כ:], קנ) [ברכות כ:], קנא) [ברכות כ:], קנב) [ברכות כ:], קנג) [ברכות כ:], קנד) [ברכות כ:], קנה) [ברכות כ:], קנו) [ברכות כ:], קנז) [ברכות כ:], קנח) [ברכות כ:], קנט) [ברכות כ:], קס) [ברכות כ:], קסא) [ברכות כ:], קסב) [ברכות כ:], קסג) [ברכות כ:], קסד) [ברכות כ:], קסה) [ברכות כ:], קסו) [ברכות כ:], קסז) [ברכות כ:], קסח) [ברכות כ:], קסט) [ברכות כ:], קע) [ברכות כ:], קעא) [ברכות כ:], קעב) [ברכות כ:], קעג) [ברכות כ:], קעד) [ברכות כ:], קעה) [ברכות כ:], קעו) [ברכות כ:], קעז) [ברכות כ:], קעח) [ברכות כ:], קעט) [ברכות כ:], קפ) [ברכות כ:], קפא) [ברכות כ:], קפב) [ברכות כ:], קפג) [ברכות כ:], קפד) [ברכות כ:], קפה) [ברכות כ:], קפו) [ברכות כ:], קפז) [ברכות כ:], קפח) [ברכות כ:], קפט) [ברכות כ:], קצ) [ברכות כ:], קצא) [ברכות כ:], קצב) [ברכות כ:], קצג) [ברכות כ:], קצד) [ברכות כ:], קצה) [ברכות כ:], קצו) [ברכות כ:], קצז) [ברכות כ:], קצח) [ברכות כ:], קצ

האשה נקנית פרק ראשון קידושין לד.

ותפילין וציצית. מע"ג דקיימא לן בהקומץ רבה (מנחות דף נ:) דלילה זמן תפילין והלכה ואין מורין כן מ"מ שפיר הוי מצות עשה שהזמן גרמא שהרי אין מורין בזמנים וכי"ט כדלרבנין נפקא ליה מדכתיב (שמות יג:) לעבוד את ה' ימים ולילות. **אכידה.** השבת אבידה: **וכללא הוא.** לגלות מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות: **ופרי מכילם מנה.** ליל רחמן שהוא מוכה כלכתיב (שמות יג) בערב תאכלו מצות[ו] וזמן גרס לה בע"ו בניסן ונשים חייבות כלתמר בפסחים (דף מג:) נשים חייבות בהלילא מנה דכר מורה שנתמר[ז] לא תאכל עליו מצות כל ימיך שבעת ימים תאכל עליו מצות כל שיעור שבנו בכל תאכל ממך בקום אכול מצה ונשים לחייבו בכל תאכל ממך דמצות לא תעשה היא: **וכן שמחה.** בגרגל כלכתיב (דברים טז) ושמחת בחגך לחמה ובנך ובתך[ח]: **סלמוד פורס.** לתמרן לעיל (דף כט:) נשים פטורות וכן פדיון הבן כלעיל בפירקין (שם:): **ופריס ורביס.** תמרינן ביבמות (דף סה:) המים מצוה על פריה ורביה אבל לא המצה ולוף לה מן וכבשוה[ט] אים דרכו לכבוש ואין לרכה של המה לכבוש וכל ללא קיימן ביה וכבשוה לא קיימן ביה פרו ורבו: **אין למדין מן הכללות.** כל היכא דתני כלל כי האי גוונא כל מצות עשה וכו' וכל מצות לא תעשה הכל חייבין בהיקיש[י] אין למדין מהם לחיכא דהו ללאו דוקא ואפילו מקום שנאמר בו מוך לחיכה למימר מדהפיק האי לחפיק ס"מ דוקא הוא ולא שייר מידי אפ"ה אין למדין: **כל מערכי.** עירובי חלירות: **ומשתפין.** חיתופי מבואות: **חוץ מן המים ומן המלח.** דמידי דזיין בעינן והני לא זייני שנמקום מזונותיו של אדם מסוכה דירתו ושניהתו: **והאיכא כמהין ופטריות.** מיני פוכלין הם וקיים להו לרבנן ללא זייני: **גמירי מפפילין.** כמה מצינו בתפילין שהיא מצות עשה שהזמן גרמא ונשים פטורות אף לה כל וכו'. ולקמן[כ] פריך לחיכך מתפילין לפטור נילף ממלה והקהל למיוב: **גמירי מהלמוד תורה.** לחיתקוה להדדי ושנמתה לנניך (דברים ו) וכתיב בתריה וקשרתם לאות: **מה תלמוד תורה נשים פטורות.** לכתיב לנניך ולא לנטותיך[כ] אף תפילין נשים פטורות: **וקיש תפילין למזוזה.** לחייב הנשים להא כתיב בתריה וכתבתם על מזוזות וגיימא מה מזוזה נשים חייבות כלתקמן אף תפילין נשים חייבות. ומשנינן תפילין למ"ת אי חיתקים בין בפרשה ראשונה בין בפרשה שניה דכתיב לנניך ודיו לטוטפות בין עיניכם ומנין ליה ולמדמם אותם את בניכם: **תפילין למזוזה לא חיתקים בשניה.** שתלמוד תורה מפסיק ביניהם: **וקיש מזוזה לתלמוד תורה.** כלחיתקים בפרשה שניה דמנין ליה וכתבתם וגיימא נשים פטורות: **לא ס"ד.** לפטור נשים מלמלה מתן שכרה בריבוי ימים ונפי נמי בעי חיי: **תלמוד לומר לנו אף נשים.** בקריתא היא בתלמת סוכה:

חיכא נפקותא כשיהיה לחשה לקיים מצות עשה דלי הוה חמינן דנשים פטורות מעשה דללו הזמן גרמא כמו כן יהיו פטורות מן הלאוין דחיכא למימר דחמי עשה ודמי ל"ת מהל כשהן חייבות בעשה דללו הזמן גרמא מז לא יבא עשה מחר וידחנו לחין עשה דומה לא מעשה ועשה לך הקשה הר"ר יוסף מארך ישראל על פירוש זה מ"כ גבי חין מלילקין בשמן שריפה ביו"ט (שבת דף כה.) משום ד"ט עשה ולא מעשה ושריפת קדשים חינה ללא עשה חשה שחינה חייבת בעשה ד"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להלילק בשמן שריפה בי"ט וכ"ת חין כאי נמי חמחי לא ליחמחיני חנא ללא עשה חשה שחינה חייבת בעשה ד"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להלילק בשמן שריפה בי"ט וכ"ת חין כאי נמי חמחי לא **בכל מערבין.** פי' בקונטרס[ל] בין עירובי חלירות בין עירובי חלירות בעינן פת[מ] לכך נרחה לחלוק בין עירובי חלירות לעירובי תחומין ולח נהירה דהח בע

לד: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

סד"א נילף ט"ו ט"ו מחג המצות מה להלן נשים חייבות. פירש נקוטרסם כל שיטנו כגב תמכל ממך יקנו נקוס תכול מלה ומ"ת למאי מיעטרך במלה[ס] דכל שיטנו כגב תמכל ולומר דנשים חייבות במלה גלמו הכי נמי ילעינן שנשים חייבות במלה למי פטורות למה לי המוזכ להוציא את הנשים דגבי סוכה פשיטא דפטורות דהא מ"ע שהזמן גרמא היא אלא מיעטרך המוזכ חייבות במלה ולכאי מיעטרך המוזכ גבי סוכה להוציא את הנשים דלא נילף ט"ו ט"ו מחג המצות ומה כן למה לי טעמא דכל שיטנו וי"ל דע"כ מיעטרך לטעמא דכל שיטנו דאי לא לא למזון מיניה דנשים חייבות במלה ס"ל המוזכ את נרוחי נשים דלמעוטי לא מיעטרך דהא מ"ע שהזמן גרמא הוא לכל הטמא למזון למיכות במלה מכל שיטנו כגב תמכל ממך ס"כ ע"כ המוזכ למעוטי את נרוחי נשים דלא מיעטרך דמג"ם דע"ו ט"ו ונפקא: **אשה בעלה משמחה.** פי' נקוטרס אין תוכח הטמחה גה אלא על בעלה שטמחה אלמנה מאי איכא למימר בשרויה אצלו ונילף מהקהל משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד[ט] וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדים אי הכי תפילין וראיה נמי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים צריכי דאי כתב רחמנא תפילין ולא כתב ראיה הוה אמינא נילף ראיה ראיה מהקהל ואי כתב רחמנא ראיה ולא כתב תפילין הוה אמינא אקיש תפילין למזוזה צריכא אי הכי מצה והקהל נמי צריכי למאי צריכי בשלמא אי כתב רחמנא הקהל ולא כתב מצה ה"א נילף חמשה עשר חמשה עשר מחג הסוכות אלא ניכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהל ואנא אמינא מפלים חייבים נשים לא כל שכן הילכך הוה להו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים הניחא למאן דאמר אין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר ותו מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות מנלן דיליף ממ"ר מה מורא עשה שהזמן גרמא נשים חייבות אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ונילף מתלמוד תורה משום דהוה ליה תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים ולרבי **איצטריך סד"א נילף חמשה עשר חמשה עשר מחג המצות מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות צריכא והרי ראיה דמצות עשה שהזמן גרמא וטעמא דכתב רחמנא זכורך[י] להוציא הנשים הא לאו הכי נשים חייבות איצטריך סד"א נילף ראיה ראיה מהקהל ואדילפינן מתפילין לפטורא נילף משמחה לחיובא[כ] אמר אביי אשה בעלה משמחה אלמנה מאי איכא למימר בשרויה אצלו ונילף מהקהל משום דהוה מצה והקהל שני כתובים הבאים כאחד[ט] וכל שני כתובים הבאין כאחד אין מלמדים אי הכי תפילין וראיה נמי שני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים צריכי דאי כתב רחמנא תפילין ולא כתב ראיה הוה אמינא נילף ראיה ראיה מהקהל ואי כתב רחמנא ראיה ולא כתב תפילין הוה אמינא אקיש תפילין למזוזה צריכא אי הכי מצה והקהל נמי צריכי למאי צריכי בשלמא אי כתב רחמנא הקהל ולא כתב מצה ה"א נילף חמשה עשר חמשה עשר מחג הסוכות אלא ניכתוב רחמנא מצה ולא בעי הקהל ואנא אמינא מפלים חייבים נשים לא כל שכן הילכך הוה להו ב' כתובים הבאים כאחד ואין מלמדים הניחא למאן דאמר אין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר ותו מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות מנלן דיליף ממ"ר מה מורא עשה שהזמן גרמא נשים חייבות אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ונילף מתלמוד תורה משום דהוה ליה תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים ולרבי**

מיעטרך. למיעוטא בהדיא: **מה להלן נשים חייבות.** בתכילת מלה לילה הרמסוכה: **רמיה.** מצות עשה היא ירמה כל זכורך[ד]: **רמיה רמיה מהקהל.** דכתיב ביה (דברים לא) בבא כל ישמעל לירמות ותמם נשים חייבות לכתיב[ה] המנשים והנשים ותפ: **ומדילפינן מתפילין לפטורא.** למתני' (לעיל דף כט.) פרין דגמר כל מלות עשה שהזמן גרמא מתפילין לפטור את הנשים בנגין מה דמה מניעו לפטור את הנשים **נילף.** בנין מה במה מניעו משמחה שהיא מלות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות: **בעלה משמחה.** אין תוכח הטמחה תלויה גה אלא על בעלה שטמחה קרי ביה ושימחת: **אלמנה מאי איכא למימר.** הא כתיב גה שמחה דכתיב (דברים טז) והגר והיתום והאלמנה: **בשרויה אצלו.** לא נצטוית היא אלא בעניה הכתוב מדבר ונצטוה מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו במאכל ומשתה ולי **מי ספילין ורמיה נמי שני כתובים הבאים כאחד.** והיכי ילפת מתפילין לפטור הא כתיב פטורה בין בתפילין לתיתקים לת"ח בין בתלמיד דכתיב זכורך להוציא את הנשים: **נריכי.** למיכתב פטורא בתרוייהו דלא גמירי מהדדי היכך לאי למימרא דאין מלמדין מיכתב בתרוייהו אלא אחד מהם וכל חד מחבריה כדמפרש ואזיל: **דמי כתב רחמנא.** פטורא דנשים בתפילין ולא כתב בתלים ס"ל נילף[ו] רמיה מהקהל למייב את הנשים: **ס"ד מלה והקהל נמי נריכי.** ולאו בני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר ותו מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות מנלן דילף ממ"ר מה מורא עשה שהזמן גרמא נשים חייבות אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ונילף מתלמוד תורה משום דהוה ליה תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים ולרבי

מסורת הש"ס

ו) מגיגה ד. ע"ב, ג) כ"ב ו', ג) [לעיל כה. וש"נ], ד) [במות כג, יז], ה) [דברים שם], ו) [פסחים קז ע"ב ע"ש], ז) [ויקרא יט, ג], ח) [לעיל נט ע"ב בד"ה והרי תלמיד], ט) [מכות יב ע"ב טוף לעמה], י) [דברים ס, יז], כ) [שם ד"ה דתחייבו], ל) [ל"ל מיית לעלות לסר הכית וכו' ויעיל"ל ע"ש], מ) [ל"ל הכל, (כ"ב)], ס) [מכות יב ע"ב טוף מגיגה ו'], ע) [כל זה לקמן בתגיגה ו'], פ) [מכות הרמ"ם: בטוף הקרבן מחייבי נשי], צ) [מכות כשב"י: מיעטרך למיכתב], ק) [נדל"ל לתלן], ר) [נדל"ל בטפלים, וכן בהמלך. (תפלתת למשה)], ש) [לעיל ל ע"ב].

תורה אור השלם

ג. שָׁלֹשׁ פְּעָמִים בַּשָּׁנָה יֵרָאֶה כָּל זְכוּרְךָ אֶל פְּנֵי הָאֲדֹן יְיָ: שמות כג יז

גליון הש"ס

תום' ד"ה ה"א כו' דיל"פנין ראיה מהקהל. עי' זבחים מ ע"ב רש"י ד"ה לתן מלמדים:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לתי כתב ומי' נילף ראיה לתיי מהקהל: (ב) תום' ד"ה ה"א ד"ה נילף ותמ"ל ג"ל ד"ה ומי' כתב ותמ"ל ד"ה ולא נעני:

מוסף רש"י

סד"א נילף חמשה עשר וכו'. מה להם נשים חייבות בסוכה מלה ותע"ג המה מלות עשה שהזמן גרמא (סוכה כח:). **ראיה.** במלות רמיה כל זכורך שבירושלים בשלוחת בעזרה (חגיגה ב:). **נילף ראיה ראיה מהקהל.** דהוי נמי מלות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות (חגיגה ד:). **אשה בעלה משמחה.** בגבל בעבגי בעטעין, בפ"ע בעבגי פסחים המגולגלים (ירמ' ה:). **ובבל שני בתרכים הבאין באחד אין מלמדין.** מלמל מתיב ממד ונעמוד כולהו מייתי (לעיל כד:). מדסבר כתבים למיתן ולא ילפת מתפיים ס"ת דוקא הני קמתר (פסחים קה:). מחלמוד תורה. נשים פטורות לכתיב ולימדתם ליתם את בניכם ולא בנותיכם (עירובין כו:). **ופריה ורביה.** לכתיב פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה ולא דכרו לבנות ואין לומר אשה לבדה

מיעטרך. למיעוטא בהדיא: **מה להלן נשים חייבות.** בתכילת מלה לילה הרמסוכה: **רמיה.** מצות עשה היא ירמה כל זכורך[ד]: **רמיה מהקהל.** דכתיב ביה (דברים לא) בבא כל ישמעל לירמות ותמם נשים חייבות לכתיב[ה] המנשים והנשים ותפ: **ומדילפינן מתפילין לפטורא.** למתני' (לעיל דף כט.) פרין דגמר כל מלות עשה שהזמן גרמא מתפילין לפטור את הנשים בנגין מה דמה מניעו לפטור את הנשים **נילף.** בנין מה במה מניעו משמחה שהיא מלות עשה שהזמן גרמא ונשים חייבות: **בעלה משמחה.** אין תוכח הטמחה תלויה גה אלא על בעלה שטמחה קרי ביה ושימחת: **אלמנה מאי איכא למימר.** הא כתיב גה שמחה דכתיב (דברים טז) והגר והיתום והאלמנה: **בשרויה אצלו.** לא נצטוית היא אלא בעניה הכתוב מדבר ונצטוה מי שהיא שרויה אצלו לשמחה משלו במאכל ומשתה ולי **מי ספילין ורמיה נמי שני כתובים הבאים כאחד.** והיכי ילפת מתפילין לפטור הא כתיב פטורה בין בתפילין לתיתקים לת"ח בין בתלמיד דכתיב זכורך להוציא את הנשים: **נריכי.** למיכתב פטורא בתרוייהו דלא גמירי מהדדי היכך לאי למימרא דאין מלמדין מיכתב בתרוייהו אלא אחד מהם וכל חד מחבריה כדמפרש ואזיל: **דמי כתב רחמנא.** פטורא דנשים בתפילין ולא כתב בתלים ס"ל נילף[ו] רמיה מהקהל למייב את הנשים: **ס"ד מלה והקהל נמי נריכי.** ולאו בני כתובים הבאים כאחד ואין מלמדין אלא למאן דאמר מלמדין מאי איכא למימר ותו מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות מנלן דילף ממ"ר מה מורא עשה שהזמן גרמא נשים חייבות אף כל מצות עשה שלא הזמן גרמא נשים חייבות ונילף מתלמוד תורה משום דהוה ליה תלמוד תורה ופריה ורביה שני כתובים הבאים כאחד אין מלמדים ולרבי

עין משפט נר מצוה

שפה א מי' ס"ב מהל' מגיגה הל' ו' סמג עשין רכו:

שפו ב מי' שם ס"ח הל' ו' סמג שם:

מוסף תוספות

א. כלומר בשלמי שמחה שאין נאכלין אלא בירושלים. ריטב"א. ב. בתוס' הרא"ש ליתא לתיכת רעוד. ועי' בהגהות ותידושים בשם בן אריה. ג. בעלה משמחה שהחיוב על בעלה ולא עליה לפיכך לא קרינא בה ובאת שמה והא דקאמר בתגיגה דמחייבה אינויה משום בעלה ולא משום היא. תוס' ד"ה ו: ועי"ש. ד. נילף הקהל במה מצינו מצמה. תוס' הרא"ש. ה. בתוס' הרא"ש. דאי לאו ק"ו. ו. אבל השתא דאיכא ק"ו מוקמינן ג"ש למילתא אחריתי דילפינן נמי האי ק"ו. תוס' הרא"ש. דכתיב מצה הוא דלא בעי הקהל מה ענין ק"ו זה אצל מצה. שם. ז. גבי אשת את ואחות אשה. שם ט. דאשכחן דגדול מכיבוד אב כדאמרינן (פיאה פ"א מ"א) ות"ת בנגר כולן ומפריה ורביה כדאמרינן לעיל (כט:) ילמוד תורה ואח"כ ישא אשה ומהקובות המידין פסחים (פסחים דף קט.). דקאמר אנשים נרמוי לסס ניין ונשים נרמוי בנגדי נשעונים והוה מילתא להס דין הוא דנילף מינה לתוומרא לאידך דלא מיתוקמא אלא בזמן שאין בסמ"ק קיים כדאמר התם דבזמן הזה אין שמחה אלא ניין אבל בזמן שבסמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר[א] שנאמר[ב] וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ועוד דמשמע מתוך לזמן הקונטרס שאינו מייב להעלותה לירושלים ולהאכילה שלמי שמחה מיהו נמס[ג] מגיגה (דף ו.ס) לא משמע הכי דקאמר התם בן שאינו נריך לאתו מייב[ד] להעלות עולת ראיה לבר הבית ואם הוא נריך לאתו אינו מייב ופריך עד[ה] מהיכא מאן מתייב וקאמר אבי עד הכא לסוה לאתיה דמיתייבה בשמחה מתייב ועוד[ו] אי שמחה בבלי פשתן זה יכולה לעשות בניתה ועוד תניא בתוספתא (דתגיגה פ"ג)[ז] שלם מלות נעשוו שכרלו ראיה מגיגה שמחה יש בראיה שאין בשלמים שכולה לשמים ויש בתגיגה מה שאין בשניהם שכן נוהגת לפני הדבור ויש בשמחה שאין בשניהם שהשמחה ניהגת בזכר ובנקבה

המשך הנספח בעמוד הבא.

מ: האשה נקנית פרק ראשון קידושין

עין משפט נר מצוה

תוספות א מיי' פ"ג מהל' מסגה"ג הלכה ד:
תבה ב מיי' שם הל' ג:
תכו ג מיי' שם הלכה ג:
תכו ד מיי' שם פ"ח הל"ג ופ"ב הל' ה:
תכח ה מיי' שם פ"ג הלכה ג:
תכט ו מיי' פ"ח מהל' עדות הלכה ו סמג לאוין ריד טושו"ע ח"מ סימן לז סעיף ח:
תל ז מיי' פ"ג מהל' מ"א הלכה ג ופ"ל שם הלכה ג ורמ"י טוש"ע י"ד סימן רמט סעיף יח:
תלא ח מיי' שם פ"ג הלכה ה טוש"ע שם סעיף יט:
תלב ט מיי' פ"ל מהל' עדות הל' ג סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סי' לז סעיף ח:
תלג י מיי' שם שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף יח:

תלמוד גדול[א] שהתלמוד מביא לידי מעשה. מימה למאי נפקא"ק דג"ק (לקמן יח.). ר' יוחנן משי ידיס ומנח תפילין והדר למאי לן קיים למאריגן ליעבד לן למאי, ופריך והא למאי מר גדול תלמוד מביא לידי מעשה[ב] פירש בקונטרס מי נתלה במי קטן נתלה בגדול[ג] ול"ג כיון דלמאי קיים כל שכן ללמוד שאינו משוב כל כך אלמא מוכח התם מהכא דמעשה גדול וי"ל דהתם הכי פי' והדר למאי לן קיים למאריגן[ד] ופריך התם והלמאי מר גדול תלמוד מביא לידי מעשה ס"ל היקל קיים שם לן ללמוד[ה] וכיון שאנו מוצאים לו קיים הרי[ו] מוצאים לו ללמוד ואת למרת קיים למאריגן ללמוד לן למאי, ומשני הא למיגמר הא לגמורי כלומר למגמר לדידים ולאי מעשה עדיף מכל לגמורי מהכיא ולאי עדיף טפי ממעשה[ז] והלכך ללמוד למאריגן לן למאי. וי"מ למאי למאי שלא למד עדיין וצא ללמוך אם ילמוד מחילה או יעסוק במעשה מוצאים לו למוד מחלה לפי שאין עם הארץ מקדש[ח] אבל למאי שלמד כבר המעשה טוב יותר מלימוד[ט]:

אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה. והא דאמר בפרק גמא מלליקין (שבת לג.) כשמכניסין אדם לדין מוציאים לו נשמת ונתת נאמונה היינו דווקא לענין שאלה שמשלין לו על מאי ומתן[י] אבל מ"מ נפרעים ממנו מחלה על שלא קנצ עתים למורה[יא]: **ויש** אומרים אף **פסול לעדות**. פירש בקונטרס הואיל ואינו מקפיד על עצמו אינו נוגע נאמנו[יב] ולפסול וקשה למאי פסול לעדות הוא הא אמרינן בירושלמי[יג] ר"ש בנבי הוה אכיל בשוקא חזיה ר"מ אמר לו אין אדם נתלמיד לאכול בשוק מפני כבוד רבו ואי אדם נתלמיד לאכול בשוק קל וחומר לרב שיאכל בשוק ואפי' הכא במילי דשמיא ואפי' ר"מ דאמר אין קפידא ר"מ אם כן פסיעה דפסול דגזלן הוא[יד] וי"ל שאוכל פחות מכזה פירוטה אי נמי שגזל דבר שאינו מקפיד עליו והכי"ק אליבא מפרש כגון שהלך אצל המוכרים וטועם מצל כולם מעט מעט[טו] כלומר רוצה לקנות מכם ונימא שמא[טז] שקורין כלך שדומה לגלב[יז] שאוכל כאן מעט וכאן מעט ור"ת פירש לאוכל בשוק הילכך נאמר שאוכל פעוטה לפת דגנאי הוא[יח]:

הדרן עלך האשה נקנית

מסובין בעלית בית נתזה בלוד נשאלה שאילה זו בפניהם תלמוד גדול או מעשה גדול נענה רבי טרפון ואמר מעשה גדול נענו כולם ואמרו[יט] תלמוד גדול שהתלמוד מביא לידי מעשה תניא רבי יוסי אומר גדול תלמוד שקדם לחלה ארבעים שנה לתרומות ולמעשרות חמשים וארבע לשמיטים ששים ואחת ליובלות מאה ושלש מאה ושלש מאה וארבע הויין קסבר יוכל[כ] מתחילתו הוא משמט וכשם[כא] שהלימוד קודם למעשה כך דינו קודם למעשה כדרב המנונא[כב] דאמר רב המנונא[כג] אין תחילת דינו של אדם אלא על דברי תורה שנאמר[כד] פותר מים ראשית מדון וכשם שדינו קודם למעשה כך שכרו קודם למעשה שנאמר[כה] ויתן להם ארצות גוים ועמל לאומים ירשו בעבור ישמרו חקיו ותורותיו ינצורו: כל שאינו לא במקרא ולא במשנה: א"ר יוחנן[כו] ופסול לעדות ת"ר[כז] האוכל בשוק הרי זה דומה לכלב ויש אומרים פסול לעדות אמר רב אידי בר אבין[כח] הלכה כיש אומרים דרש בר קפרא רגזן לא

[א] יראה אדם עצמו כאילו חציו חיב וחציו זכאי עשה מצוה אחת אשריו שהכריע עצמו לכף זכות עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה שנאמר[ב] וחוטא אחד יאבד טובה הרבה בשביל חטא יחידי שחטא אובד ממנו טובות הרבה ר' אלעזר בר' שמעון אומר לפי[ג] שהעולם[ד] נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו עשה מצוה אחת אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות[א] עבר עבירה אחת אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה שנאמר וחוטא אחד יבו' בשביל חטא יחידי שעשה זה אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה ר"ש בן יוחי אומר[ב] אפילו צדיק[ג] גמור כל ימיו ומרד באחרונה איבד את הראשונות שנאמר[ב] צדקת הצדיק לא תציל ביום פשעו[ד] ואפילו רשע גמור כל ימיו ועשה תשובה באחרונה אין מזכירים לו[ג] שוב רשעו שנאמר ורשעת הרשע לא יכשל בה ביום שובו מרשעו וניהוי כמחצה עונות ומחצה זכיות אמר ריש לקיש[ה] בתוהא על הראשונות: **מתני'** כל[ו] שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ לא במהרה הוא חוטא שנאמר[ז] והחוט המשולש לא במהרה ינתק[ח] וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב: **גמ'**[ט] אמר רבי אלעזר ברבי צדוק למה צדיקים נמשלים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום טהרה ונופו נוטה למקום טומאה נקציץ נופו כולו עומד במקום טהרה כך הקב"ה מביא יסורים על צדיקים בעולם הזה כדי שירשו העולם הבא שנאמר[י] והיה ראשיתך מצער ואחריתך ישגה מאד ולמה רשעים דומים בעולם הזה לאילן שכולו עומד במקום טומאה ונופו נוטה למקום טהרה נקציץ נופו כולו עומד במקום טומאה כך הקב"ה משפיע להן טובה לרשעים בעולם הזה כדי לטודרן[יא] ולהורישן למדריגה התחתונה שנאמר[יב] יש דרך ישר לפני איש ואחריתה דרכי מות: [יג]וכבר היה רבי טרפון וזקנים נתלה במי קטן נתלה בגדול שהתלמוד מביא לידי מעשה. מימה למאי נפקא"ק דג"ק (לקמן יח.). ר' יוחנן משי ידיס ומנח תפילין והדר למאי לן קיים למאריגן[ד] ופריך והא למאי מר גדול תלמוד מביא לידי מעשה[ב] פירש בקונטרס מי נתלה במי קטן נתלה בגדול[ג] ול"ג כיון דלמאי קיים כל שכן ללמוד שאינו משוב כל כך אלמא מוכח התם מהכא דמעשה גדול וי"ל דהתם הכי פי' והדר למאי לן קיים למאריגן[ד] ופריך התם והלמ

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין פא.

מסורת הש"ס

א) סוטה ז. (ע"ז כה:), ב) [בכמ"י: ופמכ], ג) [בכמ"י: פ"ל בכסדים כגון אלן. ועי' רש"ל], ד) [ל"ל נט:], ה) כמוהו יג., ו) [בכמ"י: ליה. ועיין רש"ל], ז) [ל"ל אלן וכ"ה בהגלח"ם] [וכ"ה בכמ"י], ח) ג' הערוך מכאי [וכ"ה בכמ"י ובדפ"ר ובכ"י כלפיניו], ט) [פי' כיון שאוכלין ושותין ובטלין ממלאכתן מתייחדין ובאין לידי עבירה. ערוך], י) [כתוס' ר"ח ובכ"י סימן מ"ב הגיהה"ק בקצה דבולי שמא ריגלא], כ) [ל"ל ג. וע"ב], ל) [בכמ"י: אמר להו], מ) [בכמ"י: אמר להו], נ) ואמרו ליה. רש"ל], ס) [ל"ל לתמרין. וכלשו"ר לתמ"], ע) [כ"ן טוקי: דלמא], פ) [ל"ל שם. וכ"ה בכ"י], צ) [כ"ן], ק) [כרש"י מחנ"ר], ר) [בדפו"ר: ונותנים ונוהגים עין זע"ז ולפנינו בכ"י"ל], ש) [כרש"י שבא"ח סימ סה לעיקר נכונות מת הדלוקה], ת) [ונוסי ד"ה מעלה] ובכ"י סס], א) [ל"ל רשום מדברת עם אמר ואמרו לה כו'], ב) [ל"ל לים זה לים פלוני כו'], ג) [בכ"י סימן תצ"ב העתיק כל ימות].

תורה אור השלם

1. אֶל בְּנֵי כִּי לוֹא טוֹבָה הַשְׁמוּעָה אֲשֶׁר אֲנִי שֹׁמֵעַ מַעֲבִרִים עַם יְיָ׃
שמואל א ב כד

הגהות הב"ח

(א) גב' אמר ליה (מי ייתר דבכסדים) תת"ת וכ"ב ס"ת אין זה: (ב) שם והוה קעביד מילי דמיתאים כל"ל ומיבא ליה נמתק: (ג) רשב"ם ד"ה בעלה וכו' להלקות. ני"ב כלומר להלקות ולהכריז כמכבת מר ושוחל: (ד) ר"ח נקט מלמא וכו' ומוחזין בו לעבור עד דף: (ה) תוס' ד"ה מקבל וכו' ועבירה יומת כל"ל ומיבא ליה נמתק:

הגהות הגר"א

[א] גב' מר ושורא מלקי ומכריז. פי' הרמב"ם דקמ"ל מפניה. (הגר"מ מקפלו הל"ט על הרמ"ם):

לעזי רש"י

קיבישטר"א. אפסר (חלק מהרחמה שבו מושכים את הבהמה או את הסוס בצוארם). דדרישידור"א [ירריישידור"א]. קיהון. פגימות. ולע"ז [פלג"ן]. פצצים.

מוסף רש"י

מלקין על היחוד. מכת מרדות, ואין אוסרין. מפני שהוא עבד בעצה בכעל יחוד נמי. ואין אוסרין. מפני שהוא עבד בעצה בכעל יחוד נעלמא (בתובות יג.).

עין משפט נר מצוה

קנ"ג א טוש"ע אה"ע סי' כב סעי' ה כהג"ה: **קידד** ב ג מיי' פכ"ג מהל' איסורי ביאה הל' ג סמג לאוין קמ טוש"ע אה"ע סימן כב סעיף ג: **קמז** ד מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הל' ה טוש"ע אה"ע סי' קנח סעיף ב: **קמז** ה מיי' פכ"ג מהל' איסורי ביאה הל' יב טוש"ע שם סימן כב סעיף מ: **קיז** ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף נ: **קיח** ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף מ: **קיט** ח מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעי' ו:

מוסף תוספות

א. אם נתייחדה עם עבד נתין וכמה. תוס' הרא"ש. ב. ועבוד מעלה ביוחסין דלא מהימנא במיגו דאי בעיא אמרה לא נבעלתי דכיון דאין אפוטרופסין לערוות היא יראה שמא אם תאמר לא נבעלתי לא יאמינו לה. תוס' הרא"ש.

תום' ר"י הזקן

לנקביו. וצריך להתרחק משום צניעות. [מוסרים לו שני תלמידי חכמים]. המקנא לאשתו ומעלה אותה לירושלים להשקותה. ת"ח שידעו שאסורה לבעל ויתרו בו אם יבא עליה. דל כדעיך. מהר ללכת שנקדימנה. ומסתברא דלפנים משורת הדין עבד שרצה להתרחק מן הכיעור אבל לכל שני אנשים בשורים מותר. החבריו. רבי (יצחק) [צדוק] ורב כהנא. מלקין. מי שנתייחד עם אשה מלקין שניהם מכת מרדות ואם אשת איש היא אוסרים אותה לבעלה. אמר רב [אשי]. הא דאמר רב מלקין דוקא פנויה אבל באשת איש אין מלקין אותה וכ"ש שאין אוסרין אותה, שאם אתה מלקה יאמרו שויתה לפיכך הלקו אותה דהאידנא ליכא מיתת ב"ד. מלקי. פר"ש אשת איש שנתייחדה ומודיע שמשום יחוד והלקוה ולא משום זנות. והר"ם (פכ"א) [פכ"ב ה"ב] דקדושה [כתב] מלקין פנויה על היחוד ומכריז שמשום יחוד הוא. מר נמי לילקי ולכריז. גבי אשת איש. בהא. במלקות ולא שמע בהכרזה ויוציא לעז על הבנים. על לא טובה. מי שיצא עליו קול שהוא עובר עבירות דמלקין אותו. [אל בנין]. דבני עלי כתוב לאו. לא טובה לאו הוא, אפסרא. פר"ש קבישט"ר, כמו אפסר בדמה. ומקרי. לפני הלוקה אל בני להודיע שמפני זה ליקה. אין חוששין משום יחוד. להלקות. דכרוך דיפתא. שאכלו. שקולו דרגא. סלקו הסולם שלא ירד ויתייחד. שרשבינתיה. בעל בירית. אנשים בחרין. בבית החרוץ ונשים בבית הפנימי אין לחוש ליחוד שאין לאיש ליכנס בבית הנשים. ואע"פ שהאשה

מלקין על היחוד. פי' בקונטרס דמירתי בפנויה דהכי מוקי לה בסמוך ואין מוסרים על היחוד מיירי בייחוד אבל אשת איש ואפילו פנויה דליכא קפדני קפדי ריגא בפנויה וסיפא בפנויה אבל אשת איש ורמלה לפרש דסיפא נמי מיירי בפנויה ולמוסרה להכן משום זונה[א] ומיהו קשה דתנן בפ"ק דכתובות (דף יג.[ב]) [ג]היתה מעוברת ואמרו לה מת בעלך או שבעל ואמרה [ד]עובר זה מאיש פלוני וכהן הוא רבי יהושע אומר אינה נאמנת ופריך עליה בגמרא מהא דאמר רב הכא אין מוסרין על היחוד ומצני מעלה עשו ביותקן ולפי מה שפירשתי דמיירי לאוסרה להכן לא מצני גמרא התם מידי דהא הכא מיירי ביוחסין ופ"ה אמרינן לתן מוסרין ויש לומר לעולם מיירי ביוחסין והתם מעלה עשו ביוחסין שאני התם לפי שהיא נאמנת משום דמודה היא שנבעלה[ב] והכא דקאמר לתן מוסרין היינו משום דלפיה מודה שנבעלה:

בעלה בעיר אין חוששין לה

משום יחוד. פי' בקונטרס אין מוצנין להלקות מצמע מתוך פירושו הא לישנא מיהא אינה נאמנת ולפ"ה קשה לתם כן מאי פריך בסמוך על רב יוסף דקאמר שקולו דרגא מתותי ניצי והאמר רבה בעלה בעיר אין מוצנין לה משום יחוד ומאי קושיא נהי למלקות ליכא לישנא מיהא ליכא ורמלה לפרש אין מוצנין כלל משום יחוד ואפילו לישנא ליכא:

סקבא דשתא רינלא. פירוש ריעוע של ימות השנה לייחוד ולעבירה[ה] כלומר[ו] ימות הרגל [שם] קבועות מנשים ונשים לשמוע הדרשה ונותנין עין זה על זה ו"ל לך נהגו להתעטות לתתר פסח ולתחר סוכות:

תיב

לאתרויי ביה[ז] אמר[ח] רב יהודה אמר רב א"ל[ט] אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה שמא יצטרך אחד מהם להשתין ונמצא אחד מתייחד עם הערוה נימא מסייע ליה מוסרים לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך תרי ואיהו הא תלתא התם כי היכי דניהוו עליה סהדי רב ורב יהודה הוו קאולי באורחא הוה קאזלא ההיא אתתא קמייהו א"ל רב לרב יהודה דל כריעך מקמי גיהנם אמר ליה והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי א"ל[י] מי[יא] יימר דבכשרים כגון אנא ואת אלא כגון מאי כגון[יב] רבי חנינא בר פפי והבירו[יג] אמר רב [יד]מלקין על ייחוד ואין אוסרין על היחוד אמר רב אשי [טו]לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה [א] מר זוטרא מלקי ומכריז א"ל רב נחמן מפרהטיא לרב אשי מר נמי לילקי ולכריז א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא אמר רב [טז]מלקין על לא טובה השמועה שנאמר [יז]אל בני כי לא טובה השמועה מר זוטרא מותיב[יח] לה אפסירה על בתפיה ומקרי ליה אל בני אמר רבה [יט]בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד אמר רב יוסף [כ]פתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום ייחוד רב ביבי איקלע לבי רב יוסף בתר דכרך ריפתא אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי והא אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד [כא]שאני רב ביבי דרשושבינתיה הואי וגיסא ביה אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום ייחוד במתניתא תנא איפכא אמר אביי [כב]השתא דאמר רב כהנא הכי [כג]תנא מתניתא איפכא [כד]אנא נעביד לחומרא אביי דייר גולפי רבא דייר קנה אמר [כה]אבין [כו]סקבא[כז] דשתא ריגלא הנך שבויתא דאתאי לנהרדעא אסקינהו לבי רב עמרם חסידא אשקולו דרגא מקמייהו בהדי דקא חלפה חדא מנייהו נפל נהורא באיפומא שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוו יכלין בי עשרה למדלייא דלייא לחודיה סליק ואזיל כי מטא לפלגא דרגא איפשח רמא קלא נורא בי עמרם אתו רבנן אמרו ליה כסיפתינן אמר להו מוטב תיכסספו בי עמרם בעלמא הדין ולא תיכספו מיניה לעלמא דאתי אשבעיה דינפק מיניה נפק מיניה כי עמודא דנורא אמר ליה חזי דאת נורא ואנא בישרא ואנא עדיפנא מינך רבי מאיר הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בהך גיסא דנהרא לא הוה מברא נקט מצרא וקא עבר כי מטא פלגא מצרא שבקיה אמר אי לאו דקא מברזי ברקיעא הזהרו בר' מאיר ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי ר' עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בריש דיקלא נקטיה לדיקלא וקסליך ואזיל כי מטא לפלגיה דדיקלא שבקיה אמר אי לאו דמברזי ברקיעא הזהרו ברבי עקיבא ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי פלימו הוה רגיל למימר כל יומא [כט]גירא בעיניה דשטן יומא חד מעלי יומא רכיפורי הוה אידמי ליה כעניא אתא קרא אבבא אפיקו ליה ריפתא אמר [ל]ליה יומא כי האידנא כולי עלמא גואי ואנא אבראי עייליה וקריבו ליה ריפתא אמר [לא]ליה יומא כי האידנא כולי עלמא אתכא ואנא לחודאי אתיוהו אותבוהו אתכא הוה יתיב מלא נפשיה שיחנא וכיבי עליה והוה קעביד [לב] ביה מילי דמאים [לג]א"ל

תיב

לאסרויי ביה. אפס יבא עליה אין מיס בודקין אומה: **לא שנו.** [ה]דאמר לפה מתייחדת עם שני מגשים: **אמר יעטרך אחד לנקביו.** וצעי להתחתן לנעיות: **דניהוו עליה סהדי.** אם יבא עליה ויעידו לפני ב"ד ולא יאמרו עליה מגילה: **דלי כריעך.** מהר לנלות שנקדמנה: **כגון אנן.** בתמיה: **רבי מניעא נר פפי וחביריו.** רבי לדוק ורב כהנא בפ"ק (לעיל דף מ.): **מלקין על היחוד.** מדרות: **ואין אוסרין.** אפה אית על מעלה: **לא אמרו.** דלמלקין: **אפה מוציא לעז.** שיאמרו רואה שזנתה לכך הלקוה והתירה ליבא מיתת בית דין למיקטלינהו: **מר זוטרא מלקי.** על ייחוד אפה אית ומכריז עליה אלא זונתה אלא נתייחדה: **על לא טובה השמועה.** מי שיוצא קול עליו שהוא עובר עבירות מלקין אותו. ללא טובה השמועה לאו הוה לכתיב בנני עלי אלא כגון לאו כאן על לא טובה השמועה[ו] אמר[ז] אמר[ח] רב יהודה אמר רב א"ל[ט] אלא בעיר אבל בדרך עד שיהיו שלשה שמא יצטרך אחד מהם להשתין ונמצא אחד מתייחד עם הערוה נימא מסייע ליה מוסרים לו שני תלמידי חכמים שמא יבא עליה בדרך תרי ואיהו הא תלתא התם כי היכי דניהוו עליה סהדי רב ורב יהודה הוו קאולי באורחא הוה קאזלא ההיא אתתא קמייהו א"ל רב לרב יהודה דל כריעך מקמי גיהנם אמר ליה והא מר הוא דאמר בכשרים שפיר דמי א"ל[י] מי[יא] יימר דבכשרים כגון אנא ואת אלא כגון מאי כגון[יב] רבי חנינא בר פפי והבירו[יג] אמר רב [יד]מלקין על ייחוד ואין אוסרין על היחוד אמר רב אשי [טו]לא אמרן אלא בייחוד פנויה אבל בייחוד דאשת איש לא שלא תהא מוציא לעז על בניה [א] מר זוטרא מלקי ומכריז א"ל רב נחמן מפרהטיא לרב אשי מר נמי לילקי ולכריז א"ל איכא דשמע בהא ולא שמע בהא אמר רב [טז]מלקין על לא טובה השמועה שנאמר [יז]אל בני כי לא טובה השמועה מר זוטרא מותיב[יח] לה אפסירה על בתפיה ומקרי ליה אל בני אמר רבה [יט]בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד אמר רב יוסף [כ]פתח פתוח לרשות הרבים אין חוששין משום ייחוד רב ביבי איקלע לבי רב יוסף בתר דכרך ריפתא אמר להו שקולי דרגא מתותי ביבי והא אמר רבה בעלה בעיר אין חוששין משום ייחוד [כא]שאני רב ביבי דרשושבינתיה הואי וגיסא ביה אמר רב כהנא אנשים מבחוץ ונשים מבפנים אין חוששין משום ייחוד אנשים מבפנים ונשים מבחוץ חוששין משום ייחוד במתניתא תנא איפכא אמר אביי [כב]השתא דאמר רב כהנא הכי [כג]תנא מתניתא איפכא [כד]אנא נעביד לחומרא אביי דייר גולפי רבא דייר קנה אמר [כה]אבין [כו]סקבא[כז] דשתא ריגלא הנך שבויתא דאתאי לנהרדעא אסקינהו לבי רב עמרם חסידא אשקולו דרגא מקמייהו בהדי דקא חלפה חדא מנייהו נפל נהורא באיפומא שקליה רב עמרם לדרגא דלא הוו יכלין בי עשרה למדלייא דלייא לחודיה סליק ואזיל כי מטא לפלגא דרגא איפשח רמא קלא נורא בי עמרם אתו רבנן אמרו ליה כסיפתינן אמר להו מוטב תיכסספו בי עמרם בעלמא הדין ולא תיכספו מיניה לעלמא דאתי אשבעיה דינפק מיניה נפק מיניה כי עמודא דנורא אמר ליה חזי דאת נורא ואנא בישרא ואנא עדיפנא מינך רבי מאיר הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בהך גיסא דנהרא לא הוה מברא נקט מצרא וקא עבר כי מטא פלגא מצרא שבקיה אמר אי לאו דקא מברזי ברקיעא הזהרו בר' מאיר ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי ר' עקיבא הוה מתלוצץ בעוברי עבירה יומא חד אידמי ליה שטן כאיתתא בריש דיקלא נקטיה לדיקלא וקסליך ואזיל כי מטא לפלגיה דדיקלא שבקיה אמר אי לאו דמברזי ברקיעא הזהרו ברבי עקיבא ותורתו שויתיה לדמך תרתי מעי פלימו הוה רגיל למימר כל יומא [כט]גירא בעיניה דשטן יומא חד מעלי יומא רכיפורי הוה אידמי ליה כעניא אתא קרא אבבא אפיקו ליה ריפתא אמר [ל]ליה יומא כי האידנא כולי עלמא גואי ואנא אבראי עייליה וקריבו ליה ריפתא אמר [לא]ליה יומא כי האידנא כולי עלמא אתכא ואנא לחודאי אתיוהו אותבוהו אתכא הוה יתיב מלא נפשיה שיחנא וכיבי עליה והוה קעביד [לב] ביה מילי דמאים [לג]א"ל

כגון אנן. בתמיה: **רבי מניעא נר פפי וחביריו.** רבי לדוק ורב כהנא בפ"ק (לעיל דף מ.): **מלקין על היחוד.** מדרות: **ואין אוסרין.** אפה אית על מעלה: **לא אמרו.** דלמלקין: **אפה מוציא לעז.** שיאמרו רואה שזנתה לכך הלקוה והתירה ליבא מיתת בית דין למיקטלינהו: **מר זוטרא מלקי.** על ייחוד אפה אית ומכריז עליה אלא זונתה אלא נתייחדה: **על לא טובה השמועה.** מי שיוצא קול עליו שהוא עובר עבירות מלקין אותו. ללא טובה השמועה לאו הוה לכתיב בנני עלי אלא כגון לאו כאן על לא טובה השמועה. **אפסרה.** קבסטר"ג: **ומקרי ליה.** קורא לפניו אל בני להודיע שעל לאו זה הוא לוקה: **בעלה בעיר אין חוששין לה משום יחוד.** [ג]להלקות דמקפדי מבעלי[ד] דאפה אתי: **שקולו דרגא.** שאכלו בעלה ויודעו כי יוסף ואפה והוא נאפר בעליה. שקולו דרגא מתותי ביבי אלא ירד ויתייחד: **שושבינתיה.** בעלה בריח לו: **אנשים מבחוץ.** בניח המילון: **ונשים בפנימי אין חוששין משום יחוד.** שהמילונים אין לפה דרך לפניה ואין יתייחד האים אחד עם הנשים אבל הפנימים יש לפה דרך למוץ אילך אנשים בפנים ונשים בחוץ חוששין משום ייחוד ולא ירגישו בו חביריו אנשים בפנים ונשים בחוץ אין חוששין משום ייחוד שאם יבא לפניה[ה] ואפה אנשים היא לפניה לפניה[ו] ואפה אנשים היא לפניה לא מיכפת לן דאפה מתייחדת עם שני אנשים ואפה אחד מהן יבא[ז] לבין הנשים אין זה ייחוד למיפפי שאע"פ יבא אחד קומהן מחריו שהרי דרך הפנימיים על החילונים: **גולפי.** מקום קבועה אנשים ונשים או לדרפה או למופה היא מסדר קנקנים של חרס הרגה ביניהם שאם יבאו זה אצל זה יקשקשו וישמע קול: **דייר.** לשון הרי הרי (מגילה דף יב.) שורות שורות: **דייר קנה.** מסדר קניס שהעובר עליהן קולם נשמע: **סקבא דשתא ריגלא.** ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה ימות הרגל שיש קבועה אנשים ונשים לשמוע דרפה וומנים[ט] וומנים זה עם זה. שקבא דדרישבדור"א בלע"ז כמו דמסקב להו למתלייהו (ע"מ דף ט.): **מסוקינהו.** שנתן עליהם לפתוח ונתנו בעליהן: **בהדי דקא חלפה חדא מנייהו.** שהיתה עוברת אצל פי חרוכה שמן העליה לגיה: **נפל נהורא באיפומא.** נפל חור בגיה דרך פי העליה שהיו פניה מחירות: **וקא סליק.** למוכבה: **אפשח.** הרחיב ופיפק רגליו לעמוד במקומו בחזקה להמגבר על ילדו: **אמר נורא כי עמרם.** הוציא בני הפכוה ליפלף ובא לכבות הלילה כדי שיחזל מיבדו שיחבים מהן: **אתו רבנן.** שהיו פבורים [ז]שהיה שם לילה: **מסכויה.** רב עמרם ליבר הרע שיצא ממנו: **מסוגין כעבירה.** לומר שנקל הוא להתגבר על ילדו אם היו רוצים: **אידמי ליה שטן.** להוא ילבר הרע: **כהך גיסא דמברזי.** לבד השני שמעבר המים: **לא הוה מברזי.** ספיגות המעברות: **נקט מצרא.** חבל מתוח משפת הנהר אל שפתו ומחזין בו [ז]בבא על דף קבר המוטל בנרוחב הנהר: **שבקיה.** היבר לרבי מאיר: **אמבא.** על הבאתן מחילין ליתה ומתוקין: **ליה.** ולע"ז המולילין ליתה ומתוקין:

תיב

פא: עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין

עין משפט נר מצוה

קכ א מיי' פכ"ג מהל' איסורי ביאה הל' ג טוש"ע אה"ע סי' כ:
קכא ב מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סי' טז סימן כג פנקס י:
קכב ג ד מיי' פכ"ג מהל' איסורי ביאה הלכה ז טוש"ע שם סימן כג פנקס יז:
קכג ה מיי' שם סעי' ה ופ"ג:

תורה אור השלם

1. וְאִם הַפֵּר יָפֵר אֹתָם אִישָׁה בְּיוֹם שָׁמְעוֹ כָּל מוֹצָא שְׂפָתֶיהָ לִנְדָרֶיהָ וּלְאִסַּר נַפְשָׁהּ לֹא יָקוּם אִישָׁהּ הֵפֵרָם וַיהוָה יִסְלַח לָהּ: במדבר ל ו
2. וְאִם נָפֹשׁ כִּי תֶחֱטָא וְעָשְׂתָה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְלֹא יָדָע וְאָשֵׁם וְנָשָׂא עֲוֹנוֹ: ויקרא ה יז
3. רִבְבָה כְּצֶמַח הַשָּׂדֶה נָתַתִּיךְ וַתִּרְבִּי וַתִּגְדְּלִי וַתָּבֹאִי בַּעֲדִי עֲדָיִים שָׁדַיִם נָכֹנוּ וּשְׂעָרֵךְ צִמָּחָה וְאַתְּ עֵרֹם וְעֶרְיָה: יחזקאל טז ז

לעזי רש"י

טושי"ר. להשתעל.

מוסף רש"י

שגגרא דביתהו תנורא. סקיקה את הסעגול (לעיל ה:). במה הכתוב מדבר. אם בתשא שמדבר והפר לה בעלה, קלימה זו נמי, אלא ע"כ בתשא שהפר לה בעלה והיא לא ידעה הכתוב מדבר, דהא כתיב ואם ביום שמוע מיפר ימיל אותם, להיעו שהפר לה בידיעתה (נדיר כג:). לאי אדעתאי. לא נתנני לבי (נדרים נו:). שוגג היימי (חגיגה לה:). אין משתמשים באשה. אלא ילמדנה לטיות לרגלה בין המגיסים (לעיל ע:).

תום' ר"י הזקן

שתי יבמות. נשי שתי אחים וכולן שותאות זו את זו כדמפרש טעמא ביבמות פרק האשה שהלכה (קיז, א). טעם ביאה. שמכרת ענין ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה מחוך קושנה, הילכך אין כאן משום דעת קלה. ווה וזה. בין לישנא קמא (נכון) לישנא בתרא, דס"ל ללישנא קמא דמחשב שנים ויום אחד בקטנה וי"ב ויום אחד בקטן הוו שתי שערות סימן. בושה. שיש בה צד טעם ביאה הילכך לא ישי עמה בקרוב בשר אף על פי שהיא קטנה עדיין. בהלכות הרי"ף הכי איתא לא שנו אלא דמקדשא אבל לא מקדשא ליח לן בה"י. ונראה דה"ם ל"ש דקטנה שברשה לעמוד ערומה אסור לישן עמה בקרוב בשר דוקא כשהיא מקודשת שיש בה צד טעם ביאה. ונראה שפירש הרי"ף טעם ביאה** אותבה בכנפיה. שישן עמה בקרוב בשר שהניחה תחת כנפי כסותו.

*יעי' בר"ן ובראי"ש ונש"כ על דברי הרי"ף ז"ל בזה (ד"ק). **ונראה דחסר כאן איזה תיבות (ד"ק). ועי' מאירי.

מיב שפיר. שב כהונן שלא ממאימנו: **הכו לי לסא.** מזגו לי כוס: **אלמר.** טוש"ר בלע"ז: **שדא ניה ניחו.** הסליק בתוכו את כיחו ליחה היוצאה מן הריאה: **נחרו ניה.** נערו בו: **שקא.**(ה) הוא המזיק עלמו כמת: **שקא.** הלקיח כמו שקל: **שמעו דקאמרי פליגי קטל גברא.** הסמיעו(ו) לאנשי ביתו קול יוצא מבפוך (ז)ומוסרים פליגי קטל גברא: **ערק.** פליגי בסבור שנאים עליו וונשי המלך להורגו: **טעא.** נתכוין בביתו הכסא תוך לעיר: **מויים.** שטן לפליגי למצטער: **מאי טעמא אמרם הכי.** למה הורגלא לקלנני: **אלא היכי נימא.** לתמוה מעלי שלא תתביישי: **דפריש מינאי.** ממחם זקנה ומיה ירא מילר הרע: **קסבר נפשה.** מתכבדיטים (ח)קישוטי בשמים ופרפמון: **אלפא ומיי קמיה.** עברה לפניו ושנתה פעם שנים: **אגא מרומא.** שם זונה ניכרת בעיר: **דסדרי מיומא.** שמזמרי היום הלוס: **דריש נוליסא.** ענף קטן שבגונה הקלל: **שוור.** קפץ: **קא יסיב בגוויה.** להמית את עלמו: **ליסא הפרס.** (ד) לריכין סליסה: **כמה הכסוב מדבר.** מלחר שאיסה הפרס (ו)מה שעברה ומה זו סליסה: (ה) **והיא שומה ביין.** ד)מיד ותף על פי שבהיתר כיון שהיא לאיסור מתכוונה לריכה סליסה: **כל הדוויס.** שיש להס לב לדווס ידוו שעל זה שאינו מתכוין ויש כאן נסיונות עון: **מזייחד עם אמותו.** לפרקיס שבל אינו דר תמיד ניחוד שלנה בבית: **ודר עם אמו או עם כתו.** ללא תקיף יללייסו עליהן דאתנו ניס מנשי בנסת הגדולה ללא מגרי בקרובתה מכי כחלינהו ונקרינהו לעיניה כו' (סנהדרין דף סד.): (ט)**אנא היא** גרסינן: **אמר ר' טרפון.** לאנשי ביתו סוהרו בי להיות עמי ועס כלתי שלא תתייחד עמה: **מכלליה מכולה דכרא.** כשהיה הולך בשדה בגירסא לייחוד היה מוגע בהסמות מכל השדה. ד"ל שאינו מניח להיות רועה והבהמות בשדה אחד: **שמי יצמות.** נשי שני אחין שמתו זו אחר זו כשמי לרוס שמתו שתיהן ומיעבה לה מפול ליבום לפני בעלה ומיעבה לה צרה (י) משה וצרתה ומשה וחמותה ובת חמותה ובת בעלה כולן שומות זו אחר זו וטעמא מפרש ביבמות בפרק האשה שהלכה (דף קיז.): **שיודעת טעם ביאה.** כלומר מה היא ביאה שתדע לספר דברים בשוק: **ואינה מוסרת עלמה לביאה.** ממון קוטנה עדיין לא נבעה יפר הילכך אין כאן משום דעת קלה שלא תהא נוחה להתפתות: **תיובתא** בת תשע שנים ויום אחד. והביאה שערות דכי אינה שדיס נכוו ושערך נמס הוא דמגרו בה וסבר לה כמאן דאמר (נדה דף מו.) בת תשע שנים ויום אחד שהביאה שערות אינן בן י"ב שנה ויום אחד אבל בת י"א שנה ויום אחד תינוק בן שלש עשרה ויום אחד (ז)וזה וזה כדי שיהיו (ח)שדים נכונו ושערך צמח אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שאינה בושה לעמוד לפניו ערום (ט)אבל בושה לעמוד לפניו ערום אסור מאי מעמא יצר אלבשה רב (י)אחא בר אבא איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה (כ)ואותבוה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה מר דמקדשא אמר ליה עברת לך אדרב (ל)דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי אלעזר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה מר נמי עבר ליה אדשמואל (מ)דאמר שמואל אין משתמשים באשה אמר ליה אנא (נ)באידך דשמואל סבירא לי דאמר שמואל הכל

אביי מכלי להו מבולה דברא. נגלה דסני למורמי מומרת בעלמא קא עבדי (ו) ואמן קיימת לן כרבנן דרבי יהודה (לקמן דף פב.) דאמרו לו לא נחשדו ישראל לא על משכב זכור ולא על הבהמה: הכל

תיב שפיר אמר (ס)ליה הבו לי כסא יהבו ליה כסא אכמר שרא ביה ניחו נחרו ביה שקא ומית שמעו דהוו קאמרי פליגי קטל גברא פליגי קטל גברא ערק וטשא נפשיה בבית הכסא אזיל בתריה נפל קמיה (ס)כי דחזייה דהוה מצטער גלי ליה נפשיה אמר ליה מאי טעמא אמרת הכי ואלא היכי אימא אמר ליה לימא מר רחמנא (ס)נגער ביה בשטן רבי חייא בר אשי הוה רגיל כל עידן דהוה נפל לאפיה הוה אמר הרחמן (ס)יצילנו מיצר הרע יומא חד שמעתינהו דביתהו אמרה מכדי הא כמה שני דפריש ליה מינאי מאי טעמא קאמר הכי יומא חדא הוה קא גרים בגיניתיה קשטה נפשה חלפה ותנייה קמיה אמר לה מאן את אמרה אנא חרותא דהדרי מיומא תבעה אמרה ליה איתי (ס)ניהליה להך רומנא דריש צוציתא שוור אזל אתייה ניהלה כי אתא לביתיה הוה קא שגרא דביתהו תנורא סליק וקא יתיב בגויה אמרה ליה מאי האי אמר לה הכי והכי הוה מעשה אמרה ליה אנא לא אשגח בה עד דיהבה ליה סימני אמר לה אנא מיהא לאיסורא איכווני כל ימיו של אותו צדיק היה מתענה עד שמת באותה מיתה (ס)דתניא יאישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנזיר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים רבי עקיבא (ס)כי הוה מטי להאי פסוקא הוה בכי אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה כיוצא בדבר אתה אומר [2]ולא ידע ואשם ונשא עונו כשהיה רבי עקיבא מגיע לפסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כמה וכמה איסי בן יהודה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו על דבר זה ידוו כל הדווים: מתייחד אדם עם אמו: אמר רב יהודה אמר רב (ס)אפי מתייחד אדם עם אחותו ודר עם אמו ועם בתו כי (ס)אמרה קמיה דשמואל אמר אסור להתייחד עם כל עריות שבתורה ואפילו עם בהמה תנן מתייחד אדם עם אמו ועם בתו וישן עמהם בקירוב בשר (ס)ותיובתא דשמואל אמר לך שמואל וליטעמיך הא דתניא אחותו וחמותו ושאר כל עריות שבתורה אין מתייחד עמהם אלא בעדים בעדים אין שלא בעדים לא אלא תנאי היא דתניא אמר רבי מאיר הזהרו בי מפני בתי אמר רבי טרפון הזהרו בי מפני כלתי ליגלג עליו אותו תלמיד אמר רבי אבהו משום רבי חנינא בן גמליאל לא היו ימים מועטים עד שנבשל אותו תלמיד בחמותו (ס)אפילו עם בהמה [א]אביי (ס)מכלליה מכולה דכרא רב ששת מעבר ליה (ס)מצרא רב חנן מנהרדעא איקלע לרב כהנא לפום נהרא חזייה דיתיב וקא גרם וקיימא בהמה קמיה אמר ליה לא סבר לה מר אפילו עם בהמה אמר ליה (ס)לאו אדעתאי אמר רבא (ס)מתייחד אדם עם שתי יבמות ועם שתי צרות עם אשה (ס)וחמותה [א] עם אשה ובת (ס) בעלה עם אשה ותינוקת שיודעת טעם ביאה ואין מוסרת עצמה לביאה: הנדילו זה ישן בכסותו וכו'; וכמה אמר רב (ס)אדא בר רב עוא אמר רב אסי (ס)תינוקת (ס) בת תשע שנים ויום אחד תינוק בן שתים עשרה שנה ויום אחד איכא דאמרי תינוקת בת שתים עשרה שנה ויום אחד תינוק בן שלש עשרה ויום אחד (ס)וזה וזה כדי שיהיו (ס)שדים נכונו ושערך צמח אמר רפרם בר פפא א"ר חסדא לא שנו אלא שאינה בושה לעמוד לפניו ערום (ס)אבל בושה לעמוד לפניו ערום אסור מאי מעמא יצר אלבשה רב (ס)אחא בר אבא איקלע לבי רב חסדא חתניה שקליה לבת ברתיה (ס)ואותבוה בכנפיה אמר ליה לא סבר לה מר דמקדשא אמר ליה עברת לך אדרב (ס)דאמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי אלעזר אסור לאדם שיקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוני אני רוצה מר נמי עבר ליה אדשמואל (ס)דאמר שמואל אין משתמשים באשה אמר ליה אנא (נ)באידך דשמואל סבירא לי דאמר שמואל הכל

שערות מתשע שנים ולמעלה הוי סימן גמור ולגיסנא בתרת הוי שומא עד בת שתים עשרה שנים ויום אחד: **בושה לעמוד לפניו.** בידוע שים בה טעם ביאה: **לא סבר לה מר דמקדשא.** אין לחוש שהיא מקודשת ויש לו להתרחק מלשהות שם: הכל

מסורת הש"ס

ס) [נדה"ר ועי' ברי"ף ס"ל ומד"ל אמר להו. (וכמ"ש ליתא)], ב) [ל"ל כך מוזיא להוה מצטער כו'], ג) [בכמ"ש: לינצר. וכ"ל (כ"ה)], ד) [בכמ"ש דפרי"ר ועי': ילילני], ה) [בע"ש: מהלין], ו) [מיר נב.], ז) מיר כג. ע"ש], ח) [בכמ"ש ליתא], ט) [בכמ"ש: מתרחק קמיה דשמואל אמר לי אסור וכו'. וכ"ה ברי"ף ע"ש], י) [בכמ"ש: תיובתא, וכ"ל (כ"ה)], כ) [בכמ"ש ודפרי"ר יש רווח להפסק, וכוי ענין אחר וקאי אשמואל לעיל], ל) [ל"ל מכלי להו פי' מגרש להו. ערוך ערך כל ג'], מ) ס"ל מהא, נ) [בגרסת כי. ש"ן], ס) [בכ"ש: מ"ש בגיניתיה וכב"ח], ע) [בכ"ש: בגליון וכב"ח], ופ) [בכ"ש: ויימתם. וכ"ה ביומא קי"ו ע"ש], צ) [בכמ"ש ובכ"ק: אחת. וכ"ל (סה"ד)], ר) [בכ"ש: רב אחא בר אבא אחר רב תיובתא, וע"ש עוד תיובתא], ש) [בגרסת כך.. ל) ס"ל מגן בר רבה], ק) [בכמ"ש: מותבוה. כדפר"ח: מותביה], ר) [לעיל מא.], ש) [בעל ע"ן: בכ"ש שבע"ש וטפ: ומיתו], ת) [בכ"ש: הסמיעו], כ) [בכ"ש שבע"ש: וכקישוטי בשמים וכו'], ג) [בכ"ש שבע"ש: מה שאלה בסיתר אלה ומה היא זו הסליסה. וכע"ז בכ"ש ל' ע"ש. וכרש"ז], ד) [בכמ"ש וכב"ש: מוזד. וכ"ה בע"ש מזידה. אלא שיקוף ותגן לשניהן], ה) [ב"ה בהוספ': אלא מגלי וכ"ה בכ"ש: בתיובתא].

הגהות הב"ח

(א) נמ' עם אשה וחמותה עם אשה ובת חמותה עם אשה ובת בעלה: (ב) שם תיובתא בת תשע. ג"כ עיין בתוס' יומא על גיליון זו ובמנ' דס"ג תיובתא בת ט' שנים ויום אחד תינוק בן ט' שנים ויום אחד ת"ש תיובתא בת י' שנים ויום אחד תינוק בן י' שנים ויום אחד בתוספתא גורס כגירסתנו וכן גרס ס"ו בפרש"י: (ג) רש"י ד"ה שאינה וכו' מגמתו צורעקים ולזומרים: (ד) ד"ה פסה הפרס אע"פ שאישה הפרם בריכין סליסה: (ה) ד"ה והיתה שותה וכו' שבשיתר היתה שותה כיון: (ו) ד"ה שתי וכו' לה נהה וכן בשה ולמה: (ז) תום' ד"ה מפי וכו' דאגן:

הגהות הגר"א

[א] נמ' עם אשה וחמותה עם אשה ובת חמותה עם אשה ובת בעלה כצ"ל:

עשרה יוחסין פרק רביעי קידושין פב.

הכל נפסל פסולי המוקדשין. ומיהו דעתי מהריא לחיתא מיהת אלא לחיתא קורבה ועבודות קורת רוח לאמה כשאתי מחצה את נתה: **מתני' לא ילמד רווק סופרים.** רווק פנוי בלא אשה: **סופרים.** מלמדי תינוקות. כלומר לא ירגיל רווק עצמו להיות ממלמדי תינוקות, וכן לא תלמד אשה סופרים לא תרגיל עצמה להיות ממלמדי תינוקות: **לא מי שאין לו אשה.** בגמרא מפרש מאי היא: **לא ירעה רווק את הבהמה.** בלא נתאדו בשכר זכור: **ולא ישנו שני רווקין בטלית אחת.** בלא יכולו לידי מעשה זכור: **וחכמים מתירין.** בלא נתאדו בשכר זכור והכא: **גמ' מאי טעמא אילימא משום ינוקי והתניא אמרו לו לר' יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה אלא רווק משום אמהתא דינוקי אשה משום אבהתא דינוקי: ר' אלעזר אומר אף מי שאין לו כו': איבעיא להו מי שאין לו אשה כלל או דלמא בשאינה שרויה אצלו תא שמע אף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו לא ילמד סופרים: ר' יהודה אומר לא ירעה כו': תניא אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה: מתני' כל שעסקיו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ולא ילמד אדם את בנו אומנות הנשים רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהורעתי מעשי וקפחתי את פרנסתי אבא גוריון איש צדיין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה וחנוני שאומנותן אומנות ליסטים רבי יהודה אומר משמו החמרין רובן רשעים והגמלין רובן כשרין הספנין רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של עמלק רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומנות אינן כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנעוריו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנעוריו מהו אומר וקוי ה' יחליפו כח בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה וכן הוא אומר באברהם אבינו ואברהם זקן וה' ברך את אברהם בכל מצינו שעשה אברהם את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורותי: גמ' תנו רבנן כל שעסקיו עם הנשים סורו רע כגון הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלין והגרדיים והספרים והכובסים והגרע והבלן והחבורסקי אין מעמידים מהם לא מלך ולא כהן גדול מאי טעמא לא משום דפסילי אלא משום דזיל אומנותיהו תנו רבנן עשרה דברים נאמרו בגרע מהלך על צידו ורוחו גסה ונתלה ויושב ועינו צרה ועינו רעה אוכל הרבה ומוציא קימעא וחשוד על העריות ועל הגזל ועל שפיכות דמים דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מאי היא אמר רב יהודה**

מחצה

הכל משם שמים. ועל זו אנו סומכין בתפלת שאנו משמחים נשמים: **לא** ילמד רווק סופרים. פי' מלמידים רווק הוא מלד פנוי בלא אשה כשאני אומר כתה: **מתני' לא ילמד רווק סופרים.** רווק פנוי בלא אשה: **סופרים.** מלמדי תינוקות. כלומר לא ירגיל רווק עצמו להיות ממלמדי תינוקות, וכן לא תלמד אשה סופרים לא תרגיל עצמה להיות ממלמדי תינוקות: **לא מי שאין לו אשה.** בגמרא מפרש מאי היא: **לא ירעה רווק את הבהמה.** בלא נתאדו בשכר זכור: **ולא ישנו שני רווקין בטלית אחת.** בלא יכולו לידי מעשה זכור: **וחכמים מתירין.** בלא נתאדו בשכר זכור והכא: **גמ' מאי טעמא אילימא משום ינוקי והתניא אמרו לו לר' יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה אלא רווק משום אמהתא דינוקי אשה משום אבהתא דינוקי: ר' אלעזר אומר אף מי שאין לו כו': איבעיא להו מי שאין לו אשה כלל או דלמא בשאינה שרויה אצלו תא שמע אף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו לא ילמד סופרים: ר' יהודה אומר לא ירעה כו': תניא אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה: מתני' כל שעסקיו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ולא ילמד אדם את בנו אומנות הנשים רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהורעתי מעשי וקפחתי את פרנסתי אבא גוריון איש צדיין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה וחנוני שאומנותן אומנות ליסטים רבי יהודה אומר משמו החמרין רובן רשעים והגמלין רובן כשרין הספנין רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של עמלק רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומנות אינן כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנעוריו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנעוריו מהו אומר וקוי ה' יחליפו כח בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה וכן הוא אומר באברהם אבינו ואברהם זקן וה' ברך את אברהם בכל מצינו שעשה אברהם את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורותי: גמ' תנו רבנן כל שעסקיו עם הנשים סורו רע כגון הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלין והגרדיים והספרים והכובסים והגרע והבלן והחבורסקי אין מעמידים מהם לא מלך ולא כהן גדול מאי טעמא לא משום דפסילי אלא משום דזיל אומנותיהו תנו רבנן עשרה דברים נאמרו בגרע מהלך על צידו ורוחו גסה ונתלה ויושב ועינו צרה ועינו רעה אוכל הרבה ומוציא קימעא וחשוד על העריות ועל הגזל ועל שפיכות דמים דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מאי היא אמר רב יהודה**

מחצה

לא יתייחד עם הנשים. פי' נקומץ ולפילו עם נשים הרבה ורווקא רוכל אבל שים אחר מותר ונקבה להר"ם דאמר לעיל (דף פא.) מנשים מבפנים ונשים מבחוץ מותרין משום יחוד משמע דאסור להתייחד עם נשים הרבה לכ"ע לכן נ"ל לא יתייחד עם הנשים אפילו אמה עמו דאיכא למיגל לעיל (דף פ:) דכיון דהוי רוכל ליכא משום טפי: **אלא הכל לפי** זכותו. פירוש לפי מזלו מילתא הלא כמולא תלי מילתא:

הדרן עלך עשרה יוחסין

תורה אור השלם

1. וְקוֹי יְיָ יַחֲלִיפוּ כֹחַ
יַעֲלוּ אֵבֶר כַּנְּשָׁרִים יָרוּצוּ
וְלֹא יִיגְעוּ יֵלְכוּ וְלֹא
יִיעָפוּ׃ ישעיהו מ לא
2. עוֹד יְנוּבוּן בְּשֵׂיבָה
דְּשֵׁנִים וְרַעֲנַנִּים יִהְיוּ׃
תהלים צב טו
3. וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא
בַּיָּמִים וַיְיָ בֵּרַךְ אֶת
אַבְרָהָם בַּכֹּל׃
בראשית כד א
4. עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע
אַבְרָהָם בְּקֹלִי וַיִּשְׁמֹר
מִשְׁמַרְתִּי מִצְוֹתַי חֻקּוֹתַי
וְתוֹרֹתָי׃ בראשית כו ה

תום' ד"ה הזכן

מתני'. רווק. פנוי בלא אשה. סופרים. מלמדי תינוקות. וקאמר שלא יהגיל הרווק את עצמו להיות מן הסופרים. וכן אשה לא תלמד. לא תרגיל ובגמ' מפרש טעמא. מי שאין לו אשה. בגמ' מפרש. לא ידעה. שלא יבא על הבהמה. בטלית אחת. משום משכב זכור. מתיירים. שלא נחשדו ישראל לא על הזכור ולא על הבהמה. **גמ'.** חשדוה דיעקי. משכב זכור. אמהתא. שמולילכות בניהן לבית הספר. כלל. ומוסיף אית"ק דת"ק דוקא קאמר שלא נשא מיכיה, ואתא ר' אליעזר ואמר אפילו נשא ומחה. או דלמא כשאינה שרויה אצלו. דת"ק קרי רווק כל מי שאין לו אשה. ואתא איהו למימר אפילו יש לו אשה ואינה שרויה אצלו שם אסור ללמד. תא שמע וכו'. והא דאמר ר' אליעזר הוא. וכן עיקר שאם נפרש אינה שרויה אצלו שאינה עומדת עמו ואינו מתייחד עמה, היינו אין לו אשה. ומסתברא שאם הוא בעיר אחת ללמד והניח אשתו בעיר אחרת שאסור דהא אין לו אשה כאן. אית דמפרשי שרויה אצלו ואפילו הכי שורו רבנן. מיהו כל זה בחינוקות אבל בגדולות לא שייך הכא לא אמהתא ולא אבהתא ומותר. **מתני'.** לא ילמד אדם וכו'. כלומר לפי שדם חייב ללמד את בנו אומנות כדמוכיח פ"ק דמכלתין [לעיל ל, ב] מקרא ויראה חיים עם האשה אשר

הכל משם שמים. ועל זו אנו סומכין בתפלת שאנו משמחים נשמים: **לא** ילמד רווק סופרים. פי' מלמידים רווק הוא מלד פנוי בלא אשה כשאני אומר כתה: **מתני' לא ילמד רווק סופרים.** רווק פנוי בלא אשה: **סופרים.** מלמדי תינוקות. כלומר לא ירגיל רווק עצמו להיות ממלמדי תינוקות, וכן לא תלמד אשה סופרים לא תרגיל עצמה להיות ממלמדי תינוקות: **לא מי שאין לו אשה.** בגמרא מפרש מאי היא: **לא ירעה רווק את הבהמה.** בלא נתאדו בשכר זכור: **ולא ישנו שני רווקין בטלית אחת.** בלא יכולו לידי מעשה זכור: **וחכמים מתירין.** בלא נתאדו בשכר זכור והכא: **גמ' מאי טעמא אילימא משום ינוקי והתניא אמרו לו לר' יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה אלא רווק משום אמהתא דינוקי אשה משום אבהתא דינוקי: ר' אלעזר אומר אף מי שאין לו כו': איבעיא להו מי שאין לו אשה כלל או דלמא בשאינה שרויה אצלו תא שמע אף מי שיש לו ואינה שרויה אצלו לא ילמד סופרים: ר' יהודה אומר לא ירעה כו': תניא אמרו לו לרבי יהודה לא נחשדו ישראל על משכב זכור ולא על הבהמה: מתני' כל שעסקיו עם הנשים לא יתיחד עם הנשים ולא ילמד אדם את בנו אומנות הנשים רבי מאיר אומר לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה ויתפלל למי שהעושר והנכסים שלו שאין אומנות שאין בה עניות ועשירות שלא עניות מן האומנות ולא עשירות מן האומנות אלא הכל לפי זכותו רבי שמעון בן אלעזר אומר ראית מימיך חיה ועוף שיש להם אומנות והן מתפרנסין שלא בצער והלא לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער אלא שהורעתי מעשי וקפחתי את פרנסתי אבא גוריון איש צדיין אומר משום אבא גוריא לא ילמד אדם את בנו חמר גמל קדר ספן רועה וחנוני שאומנותן אומנות ליסטים רבי יהודה אומר משמו החמרין רובן רשעים והגמלין רובן כשרין הספנין רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של עמלק רבי נהוראי אומר מניח אני כל אומנות שבעולם ואיני מלמד את בני אלא תורה שאדם אוכל משכרה בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא ושאר כל אומנות אינן כן כשאדם בא לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעסוק במלאכתו הרי הוא מת ברעב אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנעוריו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנעוריו מהו אומר וקוי ה' יחליפו כח בזקנותו מהו אומר עוד ינובון בשיבה וכן הוא אומר באברהם אבינו ואברהם זקן וה' ברך את אברהם בכל מצינו שעשה אברהם את כל התורה כולה עד שלא ניתנה שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי מצותי חוקותי ותורותי: גמ' תנו רבנן כל שעסקיו עם הנשים סורו רע כגון הצורפים והסריקים והנקורות והרוכלין והגרדיים והספרים והכובסים והגרע והבלן והחבורסקי אין מעמידים מהם לא מלך ולא כהן גדול מאי טעמא לא משום דפסילי אלא משום דזיל אומנותיהו תנו רבנן עשרה דברים נאמרו בגרע מהלך על צידו ורוחו גסה ונתלה ויושב ועינו צרה ועינו רעה אוכל הרבה ומוציא קימעא וחשוד על העריות ועל הגזל ועל שפיכות דמים דרש בר קפרא לעולם ילמד אדם את בנו אומנות נקיה וקלה מאי היא אמר רב יהודה**

מחצה

גליון הש"ס

מתני' שעשה אברהם אבינו **את כל התורה.** יומא כח ע"ב ועי' סוף קיש בפי' הקונטרס שם: **בגמ' אין בעמודיו מהם לא מלה.** עי' מו"ק ט"ו מגנה ג' דקהלדין:

לעזי רש"י

פלוקיירד"א [פלוקיירדי"ש]. סורקי צמר.

מוסף תוספות

א. הואיל ועסקו עם הנשים לבו גס בהם ואינו בוש מאשתו. תוס' הרא"ש: מפני שאין אשתו יכולה לשמרו תמיד כ"כ ואף הנשים מתוך שעריכות לו ילכו גם הם מחפות עליו. מאירי. **ב.** כלומר לפי מזלו שזכה לדירות מזלו טוב. תוס' הרא"ש. ג ומיהו איכא לפימר דלפעמים המזל משתנה לטוב ע"י זכות כמו שהאיר המקום צדק ממזרה לאברהם אבינו. שם. ועי' תוס' רשב"י ושבת דף קנו. סליק בעז"ה מס' קדושין.

צריכות לו. **לא יתייחד עמהן.** לפי שכולן מחפות עליו, ואילו איניש אחרינא עם שתי נשים חגן אבל ג' או ד' מותר. [**חמר גמל קדר ספן**]. כל אלו גוזלים כשהולכים בדרכים גוזלים עצים ופירות, ועוד שנשכרים לבני אדם ומעבירים על חנאם. **רועה.** בהמות שלו. **חנוני.** מלומד בהונאה להטיל מים ביין וצרורות בחטין. **כשרים.** שפורשים למקום גדודי חיות ולסטים ולבם נשבר. והספנים יותר עומדים במקום סכנה כן הגמלים ולפיכך הם חסידים. **טוב שברופאים.** שממיתים החזלה. **שבטבחים.** ספק טרפות בא לידם וחסים על ממונם. כל זה פרי"ש. ואית דמפרשי שראומנות מלמדו אכזריות אפילו הטוב שבהם אכזרי ורע כעמלק. **גמ'. הצורפים.** צורפי זהב ועושים הכשיטים לנשים. **הסריקים.** שסורקים בגדים לנשים. **[והנקורות].** נוקרי ריחיים לטחון והנשים טוחנות באותן ריחיים של יד כדאמרינן [כתובות נט. ב] אלו מלאכות שהאשה עושה לבעלה טוחנת וכו'. **רוכלים.** מוכרי בשמים לנשים. **ספרים.** נשים צריכות להם [בשביל] בניהם. **[והגרע].** אומן מקיז דם. **הבובסים.** שמכבסים בגדים לנשים. **והבלן.** שמחמם המרחצאות. **והחבורסקי.** עובד להם עורות לנעול. כלן. מחמם מרחצאות.

ג) [נכתב"י טופס: תמיה. והוא מחוסמת דפרקין ר"י], כ) ס"א שלומתא, ג) [נכתב"י ומחתיני: לאנ מוריין מים ליתן], ד) [עי' תוס' נדה יד. ד"ה וכוכבי], ה) [נכתב"י טופס: כמ כימים. ועב"י וגי'], ו) [ועמ"ש בכ' ומ"ש ברכ' ל"ג ע"ב ושם ליתא], ז) ס"ל שקיים, ח) [ל"ל ועברתו עיקר], ט) [לח טכ בהגהמ"ס שיטת הלי פסולין ל"ג ומפסר לח גרים בגרעת ולח ר"ג כ"ג התוי"ט ממ"ג פ"ג דעדיות ע"ש ודע דהכ"מ בלון ו' בפ"ט מהל' מלכים העתיק כל הברייתא זו לטהרה ולח העתיק משמעתא זו ולפיכך מגו לימר דגם לפני הכ"מ היה הגי' בגמ"ס שלפנינו כמו לחיתא לפנינו בהלכות מלכים שם ג"כ ל"ל מין מעמידין מלך ולח ר"ג לח קנס ולח מפר וכו' אלא בגמשמת הרמב"ם שהיה לפני התוי"ט לח היה כתוב כך ופי' בגמ"י שבת טו. ד"ה שני גרדיים וכו' וכן בספר החינוך מלוה תקי"ט חיתא ולח כ"ג], י) פי' הולן בקומה זקופה, כ) בכתוב בב], ל) [נכתב"י: חבלא. וכ"ה בברכות], מ) [נרש"י שבת"ף וכתי"]: להיות ממלמדי תינוקות], נ) [נרש"י שבת"ף: הבהמה. וכבמשמ"], ס) [נדפוסי"ל: טו. בגמ"י שבת"ף וכתי"]: בהן], ע) [ר"שפוי: ליתא בכ"י שבת"י, והד"ח], פ) [ל"ל כמן ס"ד ומתס"ד קלר. וברש"י שבת"י הל"ל וכגירסת ובעי בר"ן], צ) [ירוש"מ דפרקין], ק) [נרש"י שבת"ף וכתי"]: שמעמיד בשוח מחניס], ר) [שבת קכו.], ש) [שם. ע"ש], ת) [עי' תי"ט], ו) [מ"ק כח.],

ג) [נכתב"י טופס: תמיה. והוא מחוסמת דפרקין ר"י], כ) ס"א שלומתא, ג) [נכתב"י ומחתיני: לאנ מוריין מים ליתן], ד) [עי' תוס' נדה יד. ד"ה וכוכבי], ה) [נכתב"י טופס: כמ כימים. ועב"י וגי'], ו) [ועמ"ש בכ' ומ"ש ברכ' ל"ג ע"ב ושם ליתא], ז) ס"ל שקיים, ח) [ל"ל ועברתו עיקר], ט) [לח טכ בהגהמ"ס שיטת הלי פסולין ל"ג ומפסר לח גרים בגרעת ולח ר"ג כ"ג התוי"ט ממ"ג פ"ג דעדיות ע"ש ודע דהכ"מ בלון ו' בפ"ט מהל' מלכים העתיק כל הברייתא זו לטהרה ולח העתיק משמעתא זו ולפיכך מגו לימר דגם לפני הכ"מ היה הגי' בגמ"ס שלפנינו כמו לחיתא לפנינו בהלכות מלכים שם ג"כ ל"ל מין מעמידין מלך ולח ר"ג לח קנס ולח מפר וכו' אלא בגמשמת הרמב"ם שהיה לפני התוי"ט לח היה כתוב כך ופי' בגמ"י שבת טו. ד"ה שני גרדיים וכו' וכן בספר החינוך מלוה תקי"ט חיתא ולח כ"ג], י) פי' הולן בקומה זקופה, כ) בכתוב בב], ל) [נכתב"י: חבלא. וכ"ה בברכות], מ) [נרש"י שבת"ף וכתי"]: להיות ממלמדי תינוקות], נ) [נרש"י שבת"ף: הבהמה. וכבמשמ"], ס) [נדפוסי"ל: טו. בגמ"י שבת"ף וכתי"]: בהן], ע) [ר"שפוי: ליתא בכ"י שבת"י, והד"ח], פ) [ל"ל כמן ס"ד ומתס"ד קלר. וברש"י שבת"י הל"ל וכגירסת ובעי בר"ן], צ) [ירוש"מ דפרקין], ק) [נרש"י שבת"ף וכתי"]: שמעמיד בשוח מחניס], ר) [שבת קכו.], ש) [שם. ע"ש], ת) [עי' תי"ט], ו) [מ"ק כח.],